

Lördagen den 15 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8, äfvensom förut ej justerade protokollsutdrag för den 12 innevarande månad.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr G. Kolmodin, enligt ett till Kammarén ingifvet, af Medicine Doktor A. Kjellberg utfärdadt läkarebetyg, vore af sjukdom tillsvidare förhindrad att delta i Kammaréns förhandlingar.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 25, angående öfverlemnande till särskildt Utskott af motionen rörande utvidgning af elementarläroverk.

§ 4.

Efter föredragning af Banko-Utskottets memorial N:o 8, i anledning af återremiss af 3:dje punkten i Utskottets betänkande N:o 6, om sättet för utseende af ledamöter i styrelserna för Riksbankens kontor i orterna, blefvo Utskottets i nämnda memorial gjorda hemställanden af Kammarén bifallna.

§ 5.

Sedan Riksdagens båda Kamrar numera bifallit den af vederbörande Utskott tillstyrkta ansvarsfrihet för Riksdagens fullmäktige i Banken och Riksgäldskontoret, äfvensom till afgörande förehaft Banko-Utskottets i nästföregående § omförmälda memorial N:o 8, rörande sättet för utseende af ledamöter i styrelserna för Riksbankens kontor i orterna, så blef, under åberopande af hvad vid sednaste talmanssammanträde i sådant afseende öfverenskommits, det förslag af Herr Talmannen nu framställt, att val af de valmän, som hade att utse ej mindre bemälda fullmäktige jemte deras suppleanter än jemväl styrelseledamöter och suppleanter vid Riksbankens

afdelnings-kontor i Göteborg, Malmö och Wisby, måtte företagas i Kammarens sammanträde nästkommande Lördag den 22 dennes.

Detta förslag bifölls; hvarjemte Kammaren, likaledes på Herr Talmannens framställning, beslöt att för ifrågavarande valmän skulle, omedelbart efter valmansvalet, utses suppleanter, hvilkas antal vid denna, såsom vid föregående riksdagar, bestämdes till sex.

§ 6.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 15); samt

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 16).

§ 7.

Förekom till behandling Konstitutions-Utskottets memorial N:o 8, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz anförde: Herr Talman, mine Herrar! Vid sistlidne års riksdag, då Konstitutions-Utskottet efter verkställd granskning af statsrådsprotokollen afgifvit sitt utlåtande deröfver, uttalade en af mina kolleger sin åsigt angående den hållning han såsom ledamot af Stats-Rådet under öfverläggningen i ämnet ansåg sig böra iakttaga. I det jag fullkomligt delar hans uppfattning, har jag ingalunda för afsigt att uppträda till försvar för någon klandrad regeringsåtgärd, äfven om sådan funnes onämnd i sjelfva Utskottets memorial. Mot en anmärkning, framställd i en betänkandet åtföljande reservation, är jag så mycket mindre villig att ingå i försvar, som jag för min del anser 107 § Regeringsformen oförtydligt innebära, att en ledamot af Konstitutions-Utskottet icke i denna sin egenskap är berättigad att hos Riksdagen framställa anmärkningar mot Stats-Rådets ledamöter. Olämpligheten af ett dylikt förfaringssätt ådagaläggas också tydligen i förevarande fall. Ty om den fråga, som nu är föremål för anmärkning i reservationen, blifvit utredd inom Utskottet, så hade visserligen icke så oriktiga faktiska uppgifter framkommit, som nu är förhållandet. Åtminstone hade halten af dessa uppgifter då otvifvelaktigt blifvit påvisad.

Det är för att i någon mån belysa dessa uppgifter som jag begärt ordet. Jag har ansett det nödigt med hänsyn till det vitsord, som eljest enligt sakens natur måste tillkomma uppgifter lemnade af en Konstitutions-Utskottets ledamot.

Reservanten anför såsom ett exempel på beslut, hvartill "en vaken och fosterländsk regering synes icke hafva bort tillstyrka bifall", att "en enskild utländing, i sammanhang med eganderätt till fastighet för 35,000 R:dr, fått afverkningsrätt till skogar samt nyttjanderätt till flottleder m. m. för 1,374,638 R:dr". Denna uppgift är icke med sanna förhållandet öfverensstämmande. Jag trodde att reservanten, såsom boende i södra

Sverige, der en mängd utlänningar arrendera jord, hade sig bekant att utlänning för tillgodonjutande af arrende- och nyttjanderätt till jord, icke behöfver tillåtelse af Kongl. Maj:t, samt att förhållandet är enahanda i fråga om afverkning af skog. Den af reservanten antydda tillåtelsen har således icke blifvit af Kongl. Maj:t meddelad lika litet som Konungens rådgifvare kunnat vare sig till- eller afstyrka densamma. Genom en sådan åtgärd skulle Konungens rådgifvare visserligen på ett betänkligt sätt hafva öfverskridit gränserna för sin befogenhet.

Med sjelfva grunden förfaller naturligtvis ock det resonnement, som derpå är bygd, och hvori förespeglas vådor till och med för vårt lands sjelfständighet. Sin autydan härom stöder reservanten på den omständigheten, att en förändrad skogslagstiftning möjligen är att förutse och att derigenom utlänningar, som iulåtit sig i afhandlingar om rätt till skogsafverkning, skulle se sig gäckade i de förhoppningar de byggt på sina ingångna kontrakter. Deremot yttrar reservanten ingenting angående förändrad lagstiftning i fråga om sågverk och finner också, helt naturligt, det icke betyda något, huruvida den såg, hvarpå utlänningen tillgodogör sig afverkningen, är bygd på hans egen grund eller på jord, som är arrenderad på tio, tjugo till och med femtio år. Ligger det nu verkligen någon våda på utländings rättighet till skogsafverkning, så är det visserligen icke regeringen, som därför bör bära skulden, utan de enskilde, hos hvilka, derest de med reservanten förutse vådor, som kunna uppstå genom upplåtande åt utlänningar af rätt till skogsafverkning icke såsom sig bör iakttaga sina förpligtelser mot fäderneslandet.

Vidare måste jag fästa mig vid den summa, för hvilken svensk jord enligt reservantens uppgift skall hafva blifvit af utlänningar med Kongl. Maj:ts tillstånd förvärfvad under den tid granskningen af statsrådsprotokollen omfattar. Denna summa uppgifves af reservanten till öfver 10 millioner R:dr. Genast då jag såg denna uppgift, trodde jag mig hafva anledning betvifla riktigheten deraf och lät därför inom mitt departement verkställa en utredning i detta afseende. Enligt nämnda utredning, för hvars resultat jag tror mig kunna ansvara, uppgår den ifrågavarande summan till mindre än 8,200,000 R:dr. Men för att komma till det mål, man önskar vinna, eller en öfersigt i hvad mån svensk jord öfvergått i utländsk mans ego, måste man från ofvanomförmälda summa draga värdet af den jord som redan förut varit utländsk man tillhörig och nu gått ur hand i hand utlänningar emellan, enär ju dylika försäljningar icke öka värdet af utländings egendom i landet. Summan härför belöper sig i det närmaste till 1,775,000 R:dr. Drager jag detta belopp från totalsumman, kommer jag till en återstod af 6,385,000 och några hundra R:dr. Vill man sedan erhålla en noggrannare kännedom om värdet af sjelfva den svenska jord, vid hvars öfverlåtelse till utlänning reservanten tyckes fästa den egentliga vigten, måste man från sistberörda summa ytterligare draga värdet af stadsfastigheter, hvilket ingår i denna summa, äfvensom värdet af de industrianläggningar eller af sjelfva platserna därför, hvilka öfvergått i utländings hand, och hvarigenom summan betydligt nedgår. Och slutligen synes det mig, att, för vinnande af ett fullt riktigt resultat i förevarande afseende, jemväl bör tagas i betraktande värdet af den jord,
som

som tillhör utländingar, hvilka under granskningsåret blifvit naturaliserade. Det är på den summa som erhålles först sedan alla dessa reduktioner blifvit verkställda, som det synes mig att några betraktelser i förevarande hänseende böra göras, i fall man anser sig dertill befogad. Den summa reservanten uppgifvit anser jag *icke* hafva de egenskaper, att derpå rik-tiga slutledningar kunna grundas.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Herr Talman! Hans Excellens Herr Justitie-statsministern började sitt anförande dermed, att han ansåg en Konstitutions-Utskottets ledamot i denna sin egenskap icke vara berättigad att framställa något klander mot regeringens handlingar. Hade Hans Excellens med uppmärksamhet genomläst min reservation, skulle han hafva funnit att det är Konstitutions-Utskottets uraktlåtenhet jag klandrat och icke regeringens handlingssätt. Men för att ådagalägga, att Utskottet kunnat på annat sätt fullgöra sin skyldighet, har jag anförut fakta. Deremot har jag icke tillåtit mig göra någon anmälan till Riksdagen eller framställa något klander beträffande regeringens handlingar. I parentes vill jag nämna, att jag i mitt första koncept begagnat uttrycket pligtförgätenhet, emedan jag ansett det Konstitutions-Utskottet icke fullgjort sin plikt. Vidare har Hans Excellens velat belysa mina i reservationen lemnade uppgifter och kallar dessa för oriktiga. Jag vill då för Kam-maren genast tillkännagifva, att jag icke tagit dessa uppgifter ur egen fatabur eller ur luften, utan att de grundas på en af Konstitutions-Utskottets sekreterare, efter uppdrag af Utskottet, med ledning af stats-rådsprotokollen uppgjord tablå öfver de regeringsbeslut, hvarigenom ut-ländingar under sistlidne år tillåtits förvärfa fast egendom i Sverige. I Konstitutions-Utskottet finnes för öfrigt förvaradt ett summariskt sam-mandrag häröfver, gällande för ett par föregående år. Hvad hans Excel-lens särskildt nämner i afseende på afyttringen af sågverk till samman-lagdt värde af 1,409,693 R:dr, så heter det här i en not: "köpeskillingen för fastigheten utgjorde 35,000 R:dr och för afverkningsrätten 1,374,638 R:dr

Tvänne statsråd afstyrkte bifall till ansökningen, derföre att egen- domen var inköpt i sammanhang med afverkning, hvaremot densamma tillstyrktes af de öfrige statsråds-ledamöterna utan anförande af något skäl, annat än det Landshöfdingeembetet i Gefleborgs län angifvit för sitt tillstyrkande af bifall till ansökningen, nemligen att sökanden förut eger fastighet inom länet. Med Kam-marens tillåtelse tager jag mig friheten uppläsa det afstyrkande utlåtande, som ett par statsråds-ledamöter af-gifvo. Den ene säger nemligen: "Då den fastighet, som sökanden anhål-lit att få besitta, blifvit af honom enligt hvad handlingarne utvisa, inköpt i sammanhang med rättigheten till afverkning af skogen på ett betydligt område och synes hufvudsakligen afsedd att användas för bedrivande af en vidsträckt skogshygges- och sågverksrörelse; men idkandet af en sådan handtering med en af vårt lauds vigtigaste produktionskällor, enligt min åsigt, icke bör med afseende på innehållet af 26 § i Kongl. förordningen den 18 Juni 1864 medgifvas en utrikes boende främling, hvars intresse kan vara väsendtligen oförenligt med den för landets framtid angelägna

omsorgen om skogens bestånd i de nordliga landskapen; hemställer jag för min del att den underdåniga ansöknungen icke måtte i nåder bifallas"; och deri instämde den andre ledamoten. Jag tror att hvar och en, som begrundar och lyssnar till dessa skäl, skall finna dem vara sådana, att äfven Konungens öfriga rådgifvare bort hysa betänkligheter. Det är icke att leka med att släppa in utlänningar att sköfva vår jord och våra skogar, hvilka vi ju göra allt för att söka bevara mot den förstöring vi sjelfva anse oss åstadkomma å dem.

Af statsråds-protokollet inhemtas vidare, att samme utlänning, en Herr Weguelin från England, förut i landet förvärfvat afverkningsrätt till skog. Han är således en af våra största Baggbölingar och för en sådans spekulationer lemnar man fältet öppet. Enligt mitt förmenande hade en fosterländsk regering icke bort handla så.

Beträffande den af mig nämnda summan, så har Utskottets sekreterare i förutnämnda tablå upptagit den till 10,471,151 R:dr och då är ändå ett och annat belopp icke inräknadt. Jag kunde således tryggt säga öfver tio millioner. Nu anmärker hans Excellens, att derifrån bör frånräknas värdet af den egendom, som förut innehafts af utlänning. Jag vill icke bestrida att icke någon af ifrågavarande egendomar förut tillhört utlänning, emedan handlingarne icke upplysa om hvilken som varit säljare. Men tillståndet för utlänningar att besitta dessa egendomar har dock blifvit meddeladt af samma Kongl. Maj:ts regering; fastän det kan vara möjligt att någon utlänning sålt till en annan, så är det faktiska förhållandet detsamma. Det är endast med hänsyn till den stora procenten af svensk jord, som under sistlidet år utlänning fått tillåtelse att taga i besittning, som en dylik afräkning kan inverka något. Jag hade verkligen icke väntat att blifva beskylld för att lemna felaktiga uppgifter. Jag tror icke att jag under min riksdagsmannaverksamhet låtit sådant komma mig till last, utan att hvar och en, som vill döma opartiskt, skall erkänna att, hurudana åsichter jag än hyllat, jag dock aldrig farit med svammel och lögn. Jag tror att mitt handlingssätt varit fullt lojalt och hederligt, och önskade att alla andra lika sanvetsgrannt som jag följde sanningen, beträffande det enskilda som det offentliga.

Vidare yttrar Hans Excellens att mina anmärkningar i förevarande hänseende icke kunna träffa regeringen, utan att all skuld drabbar de enskilde, som icke sett sig bättre för, utan sålt jord till utlänningar. Proklameras en sådan grundsats, så kan man på samma gång proklamera att det icke behöfs någon regering. Skola de enskilde ansvara derför, att landet öfversvämmas af utlänningar till följd af att svensk egendom säljes åt dem. då för utländings besittning af svensk jord Kongl. Maj:ts tillstånd fordras, hvad tjänar då Kongl. Maj:ts makt i detta hänseende till? Jag anser att hvarje rättighet har en motsvarande skyldighet och att då Kongl. Maj:t har rättighet att meddela tillstånd för utlänningar att besitta fast jord, Kongl. Maj:t jemväl är skyldig tillse att en sådan tillåtelse icke lemnas handlöst.

Här föreligga för öfrigt andra fall, dem Hans Excellens icke berört. Han har sålunda icke talat om, hvad jag nämnt, i reservationen att tre särskilda utländska bolag fått gemensamt förvärfva bruks- och landegendom till värde af öfver 1,000,000 R:dr. Väl kan man tänka sig att en enskild

utlänning bosätter sig här och blir svensk undersåte, men icke kan man väl föreställa sig att tre tyska bolag skulle flytta hit och blifva svenska undersåter. Att derföre lemna bolag rättighet till besittning af svensk jord till så stora belopp, anser jag mindre välbetänkt samt föga egnadt att uppmuntra den inhemska näringen. Hans Excellens nämner vidare, att värdet af den utaf utlänningar inköpta svenska jorden skulle uppgå till mindre än 8,200,000 Rdr. Jag har nyss nämnt den summa, hvartill detta värde uppgår, och jag anhåller att detta blir antecknad till protokollet, på det att jag icke må för framtiden stå och skyldra såsom den der hvilken icke kunnat tillbakavisa beskyllningen för osanna uppgifter.

Men det är flera andra förhållanden som ådagalägga Kongl. Maj:ts regeringens lättsinniga behandlingssätt af dylika frågor. Jag tvekar icke att begagna uttrycket lättsinniga. Man ser nemligen af statsråds-protokollen, att en utlänning inköpt en egendom i ett län samt begärt Kongl. Maj:ts tillstånd att få besitta den. Konungens Befallningshafvande, hörd öfver denna ansökning, förmådde att utlänningen hade anlagt ett större sågverk samt att hans afsigt synbarligen vore att endast bedriva stor skogs-sköfving. På grund häraf afslogs hans begäran, men nästa år kom samme utlänning, med andra betyg naturligtvis, och begärde på nytt tillstånd att få besitta den inköpta egendomen, och då, besynnerligt nog, fann regeringen icke något hinder för bifall härtill, utan tillståndet beviljades. Det var samma person och samma egendom — troligtvis hade han icke låtit nedriva sågen eller upphört att afverka skogen — och Kongl. Maj:t beviljade således nu ansökningen, under enahanda förhållanden som Kongl. Maj:t förut afslagit densamma. Ett sådant handlingssätt synes mig verkligen betecknande.

Jag har, såsom sagdt, icke tillåtit mig att göra något yrkande med anledning af de felaktigheter som, enligt mitt förmenande, blifvit begångna såväl i nu särskildt omnämnda som i flera andra afseenden, utan har jag endast klandrat Konstitutions-Utskottet för dess uraktlåtenhet att anmärka dessa felaktigheter. Och ett sådant klander anser jag fullt berättigadt, regeringen må nu taga åt sig detsamma så mycket hon kan finna lämpligt. Då emellertid Konstitutions-Utskottet låtit en sådan uraktlåtenhet komma sig till last i förevarande fall — och jag skulle kunna påpeka ännu flera — så tror jag, att man med fullt skäl kan lägga Konstitutions-Utskottets nu föredragna memorial *med ogillande* till handlingarne, hvarom jag också anhåller att Herr Talmannen behagade framställa proposition.

Till sist vill jag tillkännagifva, att jag icke skall underlåta att ånyo uppträda och försvara min reservation, i fall den blir utsatt för flera anfall.

Herr Huss: Då jag tillhör utskotts-majoriteten i denna fråga och således biträdt Utskottets beslut att lemna full decharge åt Konungens rådgifvare för deras handlingar under sistförflutna år, anser jag mig också skyldig att, såväl å egna som å den öfriga majoritetens vägnar, tillkännagifva de grunder, på hvilka Utskottet fotat sitt utlåtande. Jag vill då till en början nämna, att man inom Utskottet allmänt var ense derom, att de förhållanden, hvilka reservanterne omförmåla, rörande utländings besittningsrätt af svensk jord, oberoende af svensk medborgarerätt, var väl

egnadt att gifva anledning till betänkligheter. Men man var ock önske derom att Utskottet icke hade behörighet att föreslå något sätt att afhjelpa dessa betänkligheter. De förhållanden, som reservanten här anför, tala såsom faktiska för sig själfva, ehuru de förklaringar, Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nu afgifvit, synas i åtskilliga fall vara tillfyllestgörande. Jag delar gerna reservantens betänkligheter uti ifrågasättande afseende, jemte reservationens syfte, men kan likväl icke dela den åsigt han i sin reservation sökt göra gällande, nemligen att Konstitutions-Utskottet icke rätt fullgjort sin pligt, då det icke inför Riksdagen anmält regeringshandlingar, som skulle vara stridande emot rikets sannskyldiga nytta. eller att Konstitutions-Utskottet borde hafva gjort anmälan mot Konungens rådgifvare, vare sig efter 106 eller 107 § Regeringsformen.

Må vi då se till huruvida rikets sannskyldiga nytta blifvit eller blifver så fullkonligt åsidosatt derigenom, att utländsk man fått besittningsrätt till svensk jord, utan att behöfva blifva svensk medborgare. Enligt min åsigt har tvärtom medgifvandet af denna besittningsrätt i många hänseenden under sednaste decennier ländt landet till nytta och gagn. Jag vill exempelvis nämna, att vi på jemförelsevis kort tid härigenom fått vårt nationalkapital i landet ökad genom de kontanta penningar utlåndingen infört, vår industri har derigenom uti flera riktningar nått en icke ringa höjd; vårt åkerbruk har blifvit förbättradt, och slutligen har en mängd enskilda jernvägar åstadkommits just i följd af utlåndingens tillträde här i landet. Alla dessa fördelar anser jag icke vara så att förkasta. Så länge dessa medgifvanden, att utlåndingen fick besitta svensk jord, skedde med måtta, var det ingen våda utan snarare fördel. Men sedan denna besittningsrätt, jag medger det, på sednare tid på ett betänkligt sätt utvidgats, påstår man detta förhållande skulle kunna innebära till och med vådan för vårt lands sjelfständighet. Hur skall då detta förhållande kunna afhjelpas eller förekommas? Är väl en inskränkning i utlåndings rätt till att besitta svensk jord förenlig med nutidens frissnande åsikter rörande samfärdseln mellan nationerna? Jag vill i detta afseende ur en tryckt bok (Tidskrift för Lagstiftning etc.), som jag har här i min hand, lemna några upplysningar om huru Europas öfriga länder lagstiftat härutinnan och hvaraf framgår, att de flesta äro liberalare än vi själfva. I Norge, Danmark, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Spanien, Portugal, Italien och Grekland är utländsk man, som icke bosatt sig inom landet eller derstädes vunnit medborgarerrätt, likväl enligt lag och utan särskildt tillstånd behörig att med full och ovilkorlig eganderätt besitta fast egendom af alla slag, så väl i städerna, som på landsbygden. I England, Skotland och Irland är stadgadt, i främsta rummet, att fast och lös egendom af hvad namn och beskaffenhet som helst må öfvertagas, förvärfvas, innehafvas och disponeras af utlånding på samma sätt i alla hänseenden, som af infödd britisk undersäte. Preussens lagar tillåta hvarje utlånding att derstädes med full frihet och full eganderätt förvärfva alla slags fastigheter, dock med förbehåll, att utländska "civila personer", hvarmed här förstås stater, kommuner, bolag etc., om de vilja besitta fastighet i Preussen, behöfva för hvarje sådant förvärf särskild tillåtelse af Konungen. I Österrike finnes ingen lag, som föreskrifver att egenskapen af österrikisk undersäte är nödvändig för att kunna besitta fast egendom af hvilken beskaffenhet som

helst. Enahanda är förhållandet i Ungern, der utlänningar ega rättighet att besitta fast egendom, utan att någon särskild ansökning derom erfordras och utan att något afseende fästes dervid, huruvida de äro bosatta i eller utom konungariket. Men, mine Herrar! vi hafva tvänne exempel till från stater, som anses vara de mest konservativa, nemligen Ryssland och Turkiet. I det förra landet ega utländska undersåter fullkomligt samma rätt som ryssar till förvärfvande och innehafvande af fastigheter, alla slag, inom det egentliga kejsardömet, utan att någon anhållan derom behöfver framställas. Och i Turkiet slutligen är åt utlänning tillförsäkrad rätt att, på lika grunder och villkor, som ottomaniska undersåter, besitta fast egendom, utan att detta beror af bosättning eller naturalisation inom riket. Jag frågar nu, då vi se dessa de flesta europeiska länders lagstiftning i detta hänseende vara så liberal, att utlänning icke ens behöfver vedrörlig tillåtelse att besitta jord, skola då vi göra ytterligare inskränkingar härutinnan och vi i vårt frisinnade land sålunda visa oss mindre fördomsfria än sjelfva Ryssland och Turkiet? -- Jag tror icke att vi svenskar vilja vara det.

Något korrektiv mot alltför stor frihet för utlänning att besitta svensk jord vill man likväl hafva, men hvari skulle det bestå? Jag kan icke tänka mig mer än tvänne, nemligen antingen rent förbud eller också det stadgande, att utlänning icke får besitta svensk jord utan att först vara svensk medborgare. Det sistnämnda anser jag vara det enda korrektiv, som kan komma i fråga. Men om utlänning måste vara svensk medborgare, så möter genast den invändningen, att vi hafva en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad civillag, enligt hvilken en utlänning icke kan blifva svensk medborgare, förr än han vistats tre år i landet. Således måste en förändring i denna lag först försiggå innan man kan tillförbinda utlänning att vara svensk medborgare före sitt förvärfvande af svensk jord. Det är visserligen sannt att Konungen i vissa fall derförutan kan bevilja tillstånd i detta afseende, men dessa undantag äro mycket noga begränsade. Den lag vi hafva rörande utländings besittningsrätt af svensk jord är af den 3 Oktober 1829 och föreskrifver, att utländsk undersåte, som icke är svensk medborgare, ej kan anses vara berättigad att i riket fast egendom förvärfva och besitta, utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts tillstånd. Någon föreskrift om, huru och i hvilka fall detta tillstånd kan af Konungen meddelas, finnes icke. Detta beror uteslutande på Konungen att bestämma, och det skall väl alltid blifva svårt för regeringen att bifalla en dylik ansökning och sedan afslå en annan, utan att några egentliga skilnader uti förhållandena i de båda fallen kunna påvisas.

Reservanten har anmärkt, att denna lag endast innehåller föreskrifter angående utländsk undersåte, men att den icke stadgar något om bolag. Ja, så är verkligen förhållandet. Men en sådan lag, som förbjöde utländskt bolag att såsom sådant förvärfva och besitta svensk jord, skulle till ingenting tjena, emedan den lätt kunde kringgås. Ty stadgades också förbud för bolag att ega svensk jord, så behöfdes ju blott, att en enda aktie-egare, huru ringa del han än egde uti bolaget, blefve svensk medborgare, för att han sedan kunde handla i bolagets namn. Andra exempel kunde lätt anföras, som visade huru svårt det skulle blifva att lagstifta i detta hänseende.

Hvad slutligen angår det af reservanten såväl skriftligen å hans reservation, som nu muntligen anförda förhållande, att en enskild utländig, i sammanhang med eganderätt till fastighet för 35,000 R:dr, fått afverkningsrätt till skogar samt nyttjanderätt till flottleder m. m. för 1,374,638 R:dr, så ber jag få anmärka, att äfven detta ärende ådragit sig Utskottets särskilda uppmärksamhet, samt att Utskottet försökt få detsamma så klart som möjligt utredt för att ådagalägga, att regeringen i detta hänseende handlat i sin fulla rätt och att något skäl till klander mot densamma således icke förefunnits. Reservanten har nyss refererat några ord i statsråds-protokollet — jag vet icke om detta skett med rätt eller orätt — men han tycks hafva förbiset att regeringens ifrågavarande beslut grundade sig på det förhållande, att frågan sönderfaller i tvänne afdelningar, nämligen först den om utländigens rätt att besitta egendom till värde af 35,000 R:dr, och sedan den som berör inköpet till afverkningsrätten. Pluraliteten af Statsrådets ledamöter hafva icke funnit hinder möta för denne man att inköpa och besitta egendom, hvaremot Statsrådet denna gång icke hade att pröfva frågan om afverkningsrätten, hvilket också fullkomligt öfverensstämmer med våra författningar, då något förbud för utländig att inköpa afverkningsrätt till skog icke förefinnes. Hvad åter uti ifrågavarande fall angår afverkningsrätten till skog, så är det visserligen sant, att den inköpta egendomen bestod af ett sågverk med obetydligt jordområde samt att man med det derjemte skedda skogsinköpet utan tvifvel således afsåg att idka fabriksrörelse medelst sågning. Men i detta hänseende finnas bestämmelser gifna i en civillag, nämligen i Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, der det heter i 27 § 3 mom.: "Sökes tillstånd till utfölvande af näringsyrke i köping eller på landet, skall Konungens Befallningshafvande öfver ansökningen inhemfa vederbörandes underdåniga förklaring och handlingarne derefter, åtföljde af eget utlåtande, insända till Civil-departementet för att Kongl. Maj:ts omedelbara pröfning underställas". Således var detta en fråga som nu icke var hänskjuten till regeringen, utan först framdeles komme att der afgöras. Då nu, såsom känt, sågverk äro enligt Kongl. kungörelsen den 29 April 1830, hänförliga under fabriksinrättningar, så måste ovilkorligen, om lagen skall följas, hvar och en, som vill idka sågverksrörelse på landet, derom söka särskildt tillstånd hos Kongl. Maj:tt. Som emellertid den ifrågavarande utländingen inköpt sågverket först i början af sistlidne sommar, så har någon ansökning om rättighet för honom att idka fabriksrörelse ännu icke inkommit till Civil-departementet, men kommer naturligtvis, och då ankommer det på Chefen för Civil-departementet att taga i öfvervägande, huruvida en sådan tillåtelse kan vara förenlig med rikets verkliga nytta eller ej, och först derefter må det vara Konstitutions-Utskottets pligt att tillse huruvida frågan blifvit rätt behandlad. För närvarande ansåg sig Utskottet således icke hafva att med detta förhållande befatta, och saknade i följd deraf allt skäl att i detta hänseende göra någon anmälan derom, att Konungens rådgifvare icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. Jag har kanske upptagit Kammarrens tid för länge i frågan, men har ansett mig böra meddela den princip utskotts-majoriteten följt vid bedömandet af samma fråga, på samma gång jag velat framhålla att, oaktadt Utskottet kommit till det resultat att tillstyrka Herrar Statsråd full

ansvarsfrihet för deras åtgärder, inom Utskottet likväl allmänt rädde den meningen, att något borde göras isynnerhet för att i någon mån inskränka utländingars rätt till skogsafverkning, i hvilket syfte ock några af Utskottets ledamöter framdeles torde komma att till Riksdagen aflemna förslag.

Herr Friherre von Schulzenheim: Det är icke ovanligt, då man kommit i minoriteten i någon fråga, särdeles då man är bortskämd med att ständigt vara i majoriteten, att man intages af bittra känslor. Men det är ovanligt att man, derföre att man blifvit öfverröstad, blir intagen af så bittra känslor, att man kallar majoritetens handlingar för *pligtför-gätenhet*; ett sådant handlingssätt gränsar till det otillständiga och jag lemnar till Kammarens bedömande, om detta uttryck, lika som det, som fälldes om "Kongl. Maj:ts lättsinne", är på sin plats. Jag lemnar nu den saken å sido, ty den korrigerar nog sig sjelf. Men då jag har den äran tillhöra Utskottets majoritet, som dikterat dess beslut, så anser jag mig hafva anledning att för Kammaran framhålla dess motiv för beslutet i frågan.

Hvad först beträffar hela reservationen, så anser jag den vara den onödigaste, mest opåkallade och i följd deraf barnsligaste reservation, som någonsin blifvit framställd; ty det finnes enligt Regeringsformen endast ett sätt, på hvilket ledamot i Konstitutions-Utskottet kan åstadkomma förändring i gällande lag och det är genom att förmå Utskottets majoritet att besluta om väckande af en motion i ämnet, och får jag för min del tillkännagifva att jag hoppas att Konstitutions-Utskottets ledamöter skola göra sålunda och då skall jag gerna gifva mitt bifall. Jag har läst Regeringsformen på det sätt, att jag funnit mig öfvertygad om, att hvarken Riksdagens Kammarer eller några enskilda ledamöter af dem tillåtas taga del af eller granska de i Statsrådet förda protokoll, utan att denna granskning blifvit öfverlemnad till en delegation af Riksdagen, nemligen Konstitutions-Utskottet, der den skall verkställas under tystlåtenhet. När jag nämner detta ord, så kommer jag till en annan anmärkning mot den värde reservanten i Konstitutions-Utskottet; jag anser nemligen det vara alldeles obehörigt af honom att taga afskrifter af statsråds-protokollet och der-efter uppläsa dem i Kammaran.

Jag har delat utskotts-majoritetens åsigt och ogillar följaktligen reservantens mening, äfven derföre att jag anser att de anmärkningar, som blifvit gjorda, icke kunna vara passande anledningar för någon att säga, att en eller flere af Statsrådets ledamöter icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. "Hvad först beträffar sjelfva den fara, som reservanten föreställt sig existera genom utländingars inträngande i vår industri, så kan jag försäkra, att jag har en så stark förtröstan till den svenska national-karaktärens fasthet, att jag icke tror att den skall röna det ringaste inflytande eller taga något intryck deraf, att några utländingar i landet inflytta. Vi se ju huru skandinavismen i de nordiska länderna arbetat under nära 100 år och ännu icke fått något väsendtligt insteg i Sverige. Det är en föråldrad åsigt, som visar brist på civilisation, att försöka utestänga utländingar från inflyttning i landet. Det var förut en öfverallt utbredd åsigt, att judarne voro utländingar, och detta var icke länge sedan, ty det var ännu i mannaminne. Olikhet i religion och seder verkade derhän, att

man betraktade egna landsmän såsom utländingar. Judarne voro till och med förbjudna att ega jord i landet, men nu hafva de i vårt land nästan samma rättighet som andra medborgare och hafva vi förlorat derpå?

Jag frågar vidare: har man anledning att säga att jordbruket lidit, derigenom att utländingar fått besitta fast egendom? Tvärtom! Vi hafva fått in danskar, särdeles i Skåne, och tyskar på några ställen; har icke jordbruket blifvit af dem förbättradt och de gjort gagn för landet? Om man då tager i betraktande det faktum att vi hafva i Sverige en befolkning af 4 millioner samt att under år 1872 67 danskar, 5 tyskar, 16 engelsmän och 1 ryss fått tillstånd att besitta fast egendom, eller tillsammans 89 utländingar, så frågas om dessa 89 personer skola kunna förändra den svenska nationens nationalitet; och kan en ryss eller 67 danskar göra det! Enligt finanskomitéens betänkande (och detta är nu omkring 13 år gammalt) utgjorde Sveriges kapital i fast egendom 1,700 millioner och i lös egendom, hvartill räknades lösören i allmänhet samt fabriker m. m., 2,000 millioner; sedan den tiden hafva egendomsvärdena betydligt förändrat sig, så att enligt nuvarande pris bör väl bouppteckningsvärdet af svenska nationens tillgångar kunna uppskattas till 2,300 millioner i fast egendom, lågt beräknadt, eller inalles 4,300 millioner. När det nu upplyses att utländingar fått tillstånd att besitta jord till värde af 8 millioner, så är, enligt min åsigt, ingen anledning till fruktan. Vi hafva en erfarenhet, vunnit sedan långliga tider tillbaka, hvilken bör kunna vägleda oss. Sverige är i rask utveckling, och jag hoppas att dess rikedom och makt skall alltmera tillväxa och vinna i styrka, men hur har detta åstadkommits i vårt kapitalfattiga land? Jo, genom att utländska, till en del tyska kapitaler inkommit i landet och der blifvit fruktbärande. Vi äro ännu skyldige till utlandet betydliga summor för våra jernvägar, men ändock kan väl ingen säga att det varit dåraktigt att draga nytta af de utländska penningarne. Om vi med ledsnad måste åse huru utländingen ravagerar våra skogar, så ligger felet endast och allenast i beskaffenheten af våra lagar, hvilka äro af den beskaffenhet att afverkaren bakom dem har skydd. Flere utmärkte statsmän dela min åsigt om utländingars rätt att besitta egendom i landet; och jag är övertygad derom, att den ärade talare och framstående statsman, som pryder stockholmsbänken, men som för tillfället är sjuk, skulle, om han i Kammaren vore tillstädes, bekräfta mina ord och framhålla den grundsats, att hvar och en medborgare är berättigad att handla med sin egendom som han vill och att låta den gälla så mycket den kan, d. v. s., att fri konkurrens må få existera likaväl vid försäljning af fast, som af lös egendom.

Det finnes en mängd personer, som med ledsnad se att utländingar köpa egendom i Sverige. Jag får i detta afseende erinra att de egendomsköp, som hittills af inflyttande utländingar uppgjorts, varit för svenskarne högst fördelaktiga, och om man vill hafva någon förändring i det bestående i detta afseende, så måste det ske genom att stifta en för utländingars rätt att besitta fast egendom gällande speciallag, ty lagen måste gälla lika för alla, och det går icke an att gripa in i en eller annan individs rättigheter, d. v. s. att regeringen efter nyck och utan grund medgifver den ene utländingen och förnekar den andre köperätt, hvilket följaktligen är detsamma som att neka den ene svensken och medgifva

den andre försäljningsrätt. Detta är skälet, hvarföre jag i principen måste ogilla den åsigt i detta afseende, som vill omkring landet uppdraga en kinesisk mur mellan oss och utlåndingen, för att utestänga den sistnämnde från landet. Denna åsigt är nationalekonomiskt oriktig, ty det enda naturliga sätt att hindra utlåndingen att köpa egendom i landet är att betala densamma lika högt som utlåndingen och derefter sköta egendomen lika bra. Det är rättvist att om en utlånding kan betala en egendom med t. ex. 200,000 R:dr, han får köpa densamma, när en svensk icke kan bjuda mera än 100,000 R:dr. Utlåndingen kan erbjuda högre köpesumma, emedan han sköter jorden bättre. Skulle utlåndingen finna att han betalt för mycket och att han på affären gjort förlust, då säljer han i sin tur egendomen, men får då naturligtvis lägre köpesumma. En svensk säljare, som för t. ex. ofvanomtalade egendom får 100,000 R:dr mera än hvad han af en svensk kunnat betinga, har derigenom ökat det svenska nationalkapitalet med dessa 100,000 R:dr, hvilka sedan blifvit använda till några andra nyttiga företag.

Men jag öfvergår till den andra grunden, hvarföre jag anser reservantens framställning vara olämplig. Jag finner nemligen icke för min del att någon den minsta skugga förekommer mot någon af regeringens ledamöter, att han "icke skall hafva iakttagit rikets sannskyldiga nytta". Det finnes så mycket mindre skäl dertill, som jag sjelf, i egenskap af konstitutions-utskotts-ledamot icke skulle hafva tvekat att hafva yrkat ansvar å Statsrådets ledamöter, om anledning dertill funnits. När en allmän lag finnes, efter hvilken Statsrådets ledamöter skola rätta sig, så bör densamma, när den en gång blifvit beslutad och stadgad, gälla till dess den blir i laga ordning ändrad. Statsrådets skyldighet i detta fall har endast varit, att, om Konungen icke kände gällande lag och ville fatta ett deremot stridande beslut, i protokollet nedlägga sin reservation. De hade skyldighet endast att tillse det intrång icke skedde på gällande lag, och att om sådant vore å bane sätta sig deremot samt yrka att Kongl. Maj:t måtte till nästa sammanträdande Riksdag framställa förslag om dess ändring eller, om förslag i sådant hänseende från Riksdagen ankommer, tillstyrka dess antagande. Det finnes i England en politisk plägsed för regeringen att suspendera gällande lagar under viss tid och derefter söka parlamentets sanktion på den interimistiska åtgärden. Jag önskar att vår regering aldrig må få denna rätt och den tillämpas sällan i England och dervid *aldrig* mot enskilda personer. Det finnes säkerligen ingen enda i Kammaren som skulle önska att regeringen i Sverige skulle hafva rätt att, för att hindra utlåndingar att köpa fast egendom i landet, suspendera den i detta afseende gällande lag. Jag för min del åtminstone önskar ingalunda att regeringen skulle hafva en dylik makt. Under sådana förhållanden och då den lag, som skolat följas, är tydlig, finnes enligt min tanke ingen anledning till anmärkning i *det af reservanten aberopade afseende*, men väl i andra, och vid denna min åsigt förblir jag.

Hvad slutligen beträffar behandlingen af den framställda reservationen, så saknar enligt min åsigt Kammaren befogenhet att återremittera betänkandet till Utskottet; det enda Kammaren kan göra är att lägga betänkandet till handlingarne med gillande eller ogillande af detsamma eller af reservationen. Någon återremiss af betänkandet och dermed sam-

manhängande nytt uppdrag till Konstitutions-Utskottet att företaga ny granskning af statsrådsprotokollen kan icke heller komma i fråga. Detta är ett nytt skäl hvarföre saluterungen med reservationen icke var nödig och icke kunde leda till något. Jag anhåller, med anledning af hvad jag sålunda framställt, att Konstitutions-Utskottets betänkande måtte med godkännande läggas till handlingarne.

Herr Dickson: Herr Talman, mine Herrar! Jag önskar att med anledning af det nu föredragna betänkandet och den dervid fogade reservationen få framställa några betänkligheter i afseende på det formella i saken.

För det första gäller det enligt min uppfattning såsom regel, att vid detta Konstitutions-Utskottets s. k. déchargebetänkande få inga reservationer fästas. Konstitutions-Utskottet har enligt 38 § i Riksdags-ordningen endast uppdrag att genomgå och granska de protokoll, som i Statsrådet blifvit förda, med vissa undantag. Deraf följer att ledamöterna icke hafva någon konstitutionel rätt att för Kamrarna meddela hvad som i protokollet finnes förvaradt, och endast Utskottet i sin helhet kan företaga sig att anmäla någon viss regeringsåtgärd, vid hvars vidtagande rikets sannskyldiga nytta icke tyckes hafva blifvit iakttagen. Vid ett af Konstitutions-Utskottets beslut, som innefattar en anmälan att Utskottet icke haft något emot protokollet att anmärka, bör enligt min åsigt icke fogas någon reservation af ledamöter som kommit i minoriteten, ty en reservation bör alltid innefatta en mening så formulerad att i Kamraren kan framställas proposition på bifall eller afslag å densamma, men detta kan i förevarande fall icke komma i fråga, då Kammarens beslut i alla hänseelser måste blifva det, att betänkandet skall läggas till handlingarne.

Hvad sättet för reservationens försvar beträffar, så kan jag ej underlåta att framhålla det inkonstitutionella förfaringssätt reservanten gjort sig skyldig till, då han företagit sig att citera verba formalia i tvänne till statsråds-protokollet afgifna reservationer. Det strider emot vår konstitutionella rätt, som stadgar att granskning af statsråds-protokollen skall ske i Konstitutions-Utskottet och icke i Kamraren af en utaf nämnda Utskotts reservanter. Mot ett sådant förfaringssätt får jag härmed på det kraftigaste reservera mig.

Nu har likväl en reservation blifvit af en ledamot i Konstitutions-Utskottet gjord och sedan saken sålunda kommit inför Kamraren torde det väl enligt 52 § Riksdags-ordningen vara hvarje ledamot af Kamraren obetaget att yttra sin tanke om den sak, som nu ligger före. Det kan väl icke bestridas att hvar och en ledamot kan sålunda få yttra sin enskilda tanke, men något kollektivt yttrande från Kammarens sida kan icke komma i fråga, detta må vara antingen gillande eller ogillande. Det enda vi kunna och böra göra är att lägga betänkandet till handlingarne "sans phrase", ty Kamraren har såsom jag sagt hvarken rättighet eller befogenhet att uttala något kollektivt. Jag finner att hvad reservanten i sin reservation säger är i många fall ganska beaktansvärdt, men det är ändå icke fullt riktigt, ty det är väl ingen som icke medgifver att dessa utländingar, som inflyttat, i vissa delar af landet varit af stor nytta. De hafva köpt egendomar till höga pris och derigenom åstad-

kommit en allmän höjning i egendomsvärdena, hvaraf följt en ökning i landets välmåga i alla afseenden. Hvad särskildt beträffar reservantens farhåga i afseende på tre engelska handelsbolag, som fått rättighet att besitta fastighet i landet samt dermed följande afverkningsrätt till skogar, så vill jag nämna att enligt min tanke denna sistnämnda rätt icke har något med saken att skaffa, ty den är blott ett arrende på 50 år och för begagnande af en sådan rätt fordras icke Kongl. Maj:ts tillstånd.

Det finnes likväl en annan omständighet, som enligt min åsigt kan till sina följder vara mycket betänkligare än närvarande förhållande och det är då regeringen beviljar koncessioner åt jernvägsbolag, som röra sig med utländska kapitaler, ty man kan väl föreställa sig att fall kunna inträffa, då man har olägenhet af att jernvägarne anläggare och egare äro utlänningar. Jag hoppas dock att vi skola gå fria från de förvecklingar som i sådant afseende egt rum, t. ex. i afseende på de norska jernvägarne. I detta afseende finnes enligt min åsigt större anledning till fruktan, än i afseende på de inflyttande utlänningarne.

Då jag, sasom jag förut haft äran nämna, icke ansett att statsrådsprotokollets innehåll i någon fråga bort på sätt som här skett komma till Kammarens kunskap, får jag äran förnya min anhållan att Kammaren icke måtte fatta något beslut med afseende å betänkandet, annat än att lägga detsamma med gillande eller ogillande till handlingarne, och får jag anhålla att Herr Talmannen behagade fränställa proposition derpå.

Herr Lyttkens: Den så mycket inom Utskottet omtvistade rättigheten för en ledamot af Konstitutions-Utskottet att reservera sig mot det Konstitutions-Utskottets betänkande, som afser statsrådsprotokollens granskning eller det s. k. déchargebetänkandet, har äfven i dag här varit föremål för olika meningar. Men enligt min åsigt är Riksdags-ordningen alldeles fullkomligt tydlig, då den säger, att ledamot af Utskott, som icke instämt i det beslut Utskottet fattat, må reservera sig. Så vidt jag läst Grundlagen har jag ej kunnat finna att undantag blifvit gjordt särskildt för Konstitutions-Utskottet. Det är, såvidt jag förstår, endast en konstig härklyfning, att påstå, att, om man än icke får utom Konstitutions-Utskottet upptaga till behandling någon anmärkning mot något regeringsbeslut, annat än i den ordning 57 § Riksdags-ordningen föreskrifver, man dock icke skulle få, när den åsigt man hyst, inom Utskottet icke fått majoritet för sig, uttrycka densamma i en reservation mot Utskottets beslut. Om rätta förståndet af 107 § Regeringsformen och dess tillämpning är alltid tvist inom Konstitutions-Utskotten. Der stadgas nemligen, att, om Utskottet skulle anmärka, att Statsrådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem i deras rådslag icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, så eger Utskottet att anmäla förhållandet för Riksdagen, som derefter eger bestämma hvilken påföljd anmärkningen skall hafva. Då är striden om huruvida en sådan anmärkning nödvändigt skall afse fråga om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få en eller annan af Statsrådets ledamöter skild från sitt embete, eller om man kan göra anmärkning vid ett eller annat regeringsärendes behandling blott för att på den fråga, hvilken man anser hafva blifvit på ett eller annat sätt i Statsrådet oriktigt behandlad, fästa Kammarens uppmärksamhet. Min åsigt är den,

att anmärkning mot ett regeringsbeslut kan göras, utan att afsigten dermed är att få någon af Statsrådets ledamöter aflägsnad ur konseljen; och en sådan anmärkning göres då endast och allenast för att få den fråga, hvarom beslutet handlar, gjord till föremål för diskussion i Kammaren och derigenom regeringen må få kännedom om representationens åsikter i sådana frågor.

En talare har sagt, att han, för att hindra utländingar att köpa fast egendom i landet, icke ville hafva gällande lag suspenderad. För att framkomma med ett sådant påstående måste han hafva läst lagen på ett märkvärdigt sätt, ty i afseende på ifrågavarande förhållande eger Kongl. Maj:t efter Statsrådets hörande pröfva frågan i hvarje särskildt fall och derefter meddela tillstånd för sökanden eller icke. Alltså suspenderas lagen för hvarje sådan tillåtelse och ej tvärtom. Jag har i detta fall att åberopa ett exempel hemadt ur de allmänna tidningarne — jag åberopar dem, emedan jag hört att man icke vill tillåta en ledamot af Konstitutions-Utskottet att meddela hvad han vet ur statsråds-protokollen, — jag har, såsom jag nämnde, sett af de allmänna tidningarne att en person vid namn Fredrikssen år 1871, alltså året före den tid som nu föreliggande dechargebetänkande omfattar, sökt Kongl. Maj:ts tillstånd att besitta en skogsegendom, men att Kongl. Maj:t afslagit denna anhållan.

Den i reservationen uppgifna siffrans riktighet har blifvit af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern bestridd; och jag vill icke taga dess riktighet på mitt ansvar, men jag vill fästa uppmärksamhet vid att reservanten i sin uppgift inberäknat värdet för den skogsafverkningsrätt en utländing inköpt till ett pris af 1,354,000, hvilket Hans Excellens ej inberäknade. Dessutom vill Hans Excellens att från summan af de värden, för hvilka utländingar under sistlidet år tillhandlat sig fastigheter af svenskar, afdraget värdet för egendomar som innehafvas af personer som under året erhållit svensk medborgarrätt. Men detta är enligt mitt förmenande oriktigt, ty naturalisation kan icke ske förrän efter tre års vistelse i riket, och följaktligen kan icke deras egendoms värde, som under årets lopp blifvit naturaliserade, hafva något inflytande på summan af för året försälda egendomar, utan blott på totalsumman af värdet af den jord som innehafves af utländingar.

Beträffande de af Herr Huss uppräknade stora stater, hvilka icke lägga hinder i vägen för utländingar att besitta fasta egendomar, så äro dessa stater så stora att den inflyttande befolkningens antal och inflytande äro nästan försvinnande. Men tänka vi deremot på de mindre staterna, såsom Grekland, Portugal och Danmark, så se vi ett helt annat förhållande. De inflyttande utländingarne hafva för dem medfört stora förvecklingar såsom t. ex. Lauriumfrågan för Grekland; Schlesvig för Danmark. Och vi kunna ihågkomma att det mexikanska kriget hade sin anledning eller fick åtminstone en förevändning att utbryta till följd af enskilde utländske personers fordringar, som den mexikanska regeringen icke ville godkänna. För en liten stat är det sålunda rätt farligt att få in en mängd af utländingar, ty det är omöjligt att säga hvarthän obegränsad frihet i detta afseende kan leda. Om dessa stora inköp af skogstrakter för afverkning fortgå i samma skala som hittills och vi vilja i afseende å utsträckningen af denna afverkningsrätt förändra våra lagar,

så kan det hända, att t. ex. de inflyttande tyskarne och engelsmännen eller, rättare sagdt, de utrikes boende bolag, som här drifva skogs-afverkning, säga: vi vilja icke gå in på edra nya lagar. Då kanske det blir en nödvändighet för oss att gifva dem någon ersättning för den minskade afverkning som de efter lagens införande nödgas underkasta sig, ty de säga: vi hafva köpt skogstrakterna med full frihet att afverka der växande skog och vilja ej underkasta oss någon inskränkning i denna vår afverkningsrätt.

Herr Dickson har sagt att de skogsköp, hvarpå reservanterne gjort anmärkning, icke varit verkliga köp, utan endast arrenden; men för att kunna framställa en sådan åsigt måste man sakna kännedom om hvad frågan verkligen innehåller. De nämnda köpen äro icke arrenden, utan verkliga afverkningskontrakt, hvarigenom all den skog, som på marken finnes, blifvit försäld på flera års afverkningstid.

Den af Herr Huss upplästa lagen om fabriksrörelse, hvartill utländing skall hafva Kongl. Maj:ts tillstånd, är på sågverk fullt tillämplig, ty sådana anläggningar räknas i bevillningsförfordningen till fabriker, och till deras anläggning och drifvande fordras bestämdt tillstånd af regeringen. Alltså kan regeringen vägra sådan tillåtelse. Om jag hade oomtvistad rätt att uppläsa innehållet af det i Statsrådet rörande ifrågakvarande afhandlingar förda protokoll, så skulle jag derigenom tydligen ådagalägga att det är verklig afverkningsrätt och rätt till att drifva borgerlig näring och icke endast arrende som dermed blifvit öfverlåten till utländingar.

En ärad talare från Westmanland yttrade att Kammarén icke egde befogenhet att återremittera betänkandet till Konstitutions-Utskottet med uppdrag till detsamma att företaga ny granskning. Om detta den ärade talarens yrkande kan jag icke säga annat, än att det har bra mycket tycke med den bekanta spärriden mot väderqvarnarne, ty så vidt jag kunnat följa med diskussionen har något sådant yrkande icke blifvit framställt.

Herr Sven Nilsson yrkade, att betänkandet skulle med ogillande läggas till handlingarne. En sådan åsigt har ingen annan framställt och jag får förklara att jag för min del icke kan gilla densamma, emedan reservationen egentligen är ställd mot Konstitutions-Utskottets urakthet.

För min del har jag ansett att ändamålet med att framställa reservationen endast varit att få bragt å bane frågan om utländingar, hvilka icke äro svenska medborgare, skola hafva rätt att besitta stora skogar och ansett att de tillåtelser som i detta fall blifvit af Kongl. Maj:tt meddelade, borde af Konstitutions-Utskottet blifvit för Riksdagen anmälda, utan att någon vidare påföljd med denna anmälan afsetts än att fästa regeringens uppmärksamhet på den fruktan, som jag tror mig veta är allmän inom landet, att ifall det så får fort fara stora vådor kunna uppkomma och på den motvilja som eger rum mot den af såväl inhemska som numera äfven af utländingar i stort bedrifna skogssköfvingen. Det är min uppfattning af 107 § i Regeringsformen. Jag får därför förklara, att jag instämmer i den af Herr Sven Nilsson anmälda reservation, utan att jag dock vill i allo godkänna uttrycken i densamma eller under diskussionen.

Herr Jöns Rundbäck: Vid de många olika tillfällen, då jag haft den äran att såsom riksdagsman deltaga i behandlingen af det s. k. dechargebetänkandet, har oftast strid uppstått, om en eller annan regeringshandling skulle kunna gifva anledning till den anmärkning, att en eller flere af Statsrådets ledamöter icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. Dessa anmärkningar hafva dock aldrig ledt till något resultat. Ty man har med rätta invändt, att man icke bör, icke kan bedöma ett regerings-system efter en eller annan regeringshandling, utan i stället måste man, om man vill uttala ett omdöme om det sätt, hvarpå Statsrådets ledamöter fullgjort sitt höga värf, granska de maximer, som genomgå och så att säga utgöra regeringens innersta kärna och således icke fästa sig vid en eller annan åtgärd, äfven om den kunde anses oriktig.

Vid genomgående inom Konstitutions-Utskottet af statsrådsprotokollen för sistlidet år finna vi, att en dess ledamot, men icke Utskottet, påträffat en så beskaffad princip, och som jag för egen ringa del finner denna princip vara stor och samhällsviktig, så kan jag icke, hur gerna jag än i öfrigt skulle vilja uttrycka min vördnad för de högtbetrodde män, som innehafva statsrådsplatserna, i detta fall, som reservanterne bekantgjort, anse att rikets sannskyldiga nytta blifvit iakttagen; ty det är icke nyttigt att den svenska jorden är efter år i en oroväckande grad öfvergår i utländska mäns händer. Man säger visserligen: stora penningesummor tillflyta på detta sätt vårt land; må vara, men jag förmodar att icke utlänningen köper egendomen, utan att veta hvad den är värd.

Som jag derföre anser, att detta köpslagande med den svenska jorden, hvarigenom densamma öfverlåtes till utlänningar, som icke äro svenske medborgare, kan medföra stora politiska och sociala vådor, hvarpå exempel, af flere föregående talare anförda, från främmande länder, lemna kraftiga och slående bevis; så må det icke förtänkas mig, om jag icke gillar dessa transaktioner, hvilka, om de än äro ekonomiskt fördelaktiga, troligen icke minst för köparen, dock aldrig afse att öka vårt försvar, eller bevara våra minnen och vår kultur.

Denna min farhåga för att utlänningar, som icke äro svenska medborgare, tillägna sig svensk egendom, har ett föregående — 1856—1858 årens — Konstitutions-Utskott delat, och som det har, med kraftigare skäl än jag skulle kunna anförda, ådagalagt de af mig befarade vådor, så vill jag, för att styrka min uttalade åsigt, anhålla få uppläsa följande, rörande detta ämne, af Utskottets memorial:

“rikets styrka berodde i hufvudsaklig mån derpå, att rikets jord egdes af rikets innevånare och ej af personer, som äro fästade vid andra aflägsna länder genom nationalitet, egendom och förvärf och som derigenom med beständhet kunde förutsättas att alltjemt förblifva utlänningar härstädes, utan allt annat intresse för rikets förkofran eller ens dess försvar än det som låge uti ett obehindradt fortsättande af den vinstgifvande rörelse de här drefvo; att, om det aldrig nekades välfrejdad främling att vinna fastighet i riket, skulle besittningar af stor vidd och betydlig vikt kunna komma i händerna på främmande makters undersåter, hvilka kunde föranleda svåra förvecklingar med samma makter och af dem begagnas till en vådlig inblandning i våra inre angelägenheter; att ju större den makt vore, hvars undersåter ville komma i besittning af svensk fastighet, ju be-

tänkligare vore saken, hvilken, ehuru, för tillfället individuellt ringa, dock vore af stor omfattning och utgjorde ett steg på en bana, som icke visade några fördelar för riket, men väl farhågor i framtiden; samt att redan förut så många tillåtelser för utländingar att besitta egendom inom riket blifvit meddelade, att flera ej borde bifallas, så vida sökanderne ej ville inflytta för att blifva svenska medborgare."

Så talade detta Konstitutions-Utskott och framställde anmärkningar mot Konungens rådgifvare, för det de, under tre år, tillstyrkt 33 ansökningar af utländingar att få besitta svensk egendom. Nu äro på ett år 90 dylika ansökningar bifallna, och ändå vill mången man skall tåga.

Jag tror för min del, att de herrar, som försvara regeringens handlingsätt i detta afseende, för högt uppskatta de ekonomiska fördelar, som i några händelser kunna vara med försäljningar till utländingar förbundna, men deremot underskatta de politiska och sociala faror, som deraf kunna uppstå för samhället. Men äfven om jag ser frågan ur rent ekonomisk synpunkt, tror jag mig kunna bevisa, att dessa försäljningar till utländingar äro för landet skadliga. Jag frågar blott: hafva de kapital, som utländske män infört i landet för inköpta egendomar, öfverstigit de kapital, som svenske män fört ut ur landet och lemnat till utländingen? Jag svarar nej! och skall såsom skäl för detta svar anföra ett exempel. I Amerika brukar man beräkna att för hvarje arbetsduglig individ, som inflyttar i landet, får detsamma en ökning i nationalförmögenheten. Om denna beräkning än är snöpel, så är den dock bevisande. Ser jag då efter huru många de personer äro, som Sverige i medeltal under de senaste åren aflåtit till utlandet, d. v. s. antalet af dem, som begifvit sig såsom emigranter till Amerika och såsom arbetare till Tyskland, Danmark och andra länder, så finner jag att dessa utgjort, per år, minst 30,000 personer, alla i sin bästa ålder. Om man efter nuvarande arbetspris och öfriga hithörande förhållanden antager, att en arbetare förtjenar årligen 500 R:dr, så förlorar Sverige på 30,000 utvandrare en årlig inkomst af 15,000,000 R:dr; och den årliga förlusten, kapitaliserad efter 5 för hundra, bildar ränta på ett grundkapital af 300,000,000 R:dr!

Gläde sig den som kan öfver detta utbyte. Jag kan det icke. Dessa millioner, som inflyta, motsvara icke i värde, vare sig i storlek eller inre halt, det dyrbara kapital vi uti arbetskrafter förlora. Detta i ekonomiskt hänseende. Huru mycket förlora vi icke åter genom detta utbyte i sedlig kraft, i fosterländsk tillgifvenhet! Kan någon upplysa om det?

Hvad kan då anledningen vara till detta, efter min uppfattning sorgliga förhållande? I sanning, jag kan ej svara derpå; men utbeder mig, att personer med större skarpblick och högre insigter i våra stats- och samhällsförhållanden måtte derom upplysa. Innan jag får en sådan upplysning, kommer jag fortfarande att tro, det något inom oss sjelfva är skeft och oriktigt, som verkar att så många svenska medborgare lemna fosterjorden, medan en och annan utländsk köper våra egendomar.

Det är min öfvertygelse, att gällande lagar, rörande utländske mäns bosättning eller deras inköp af egendom i Sverige, äro högst otillfredsställande, och såsom exempel derpå vill jag påminna om huru det helt nyligen tillgick med ett engelskt bolag, som skulle i Sverige inrätta stora jernverk. Bolaget fick icke allenast besitta en mängd egendom, utan er-

höll äfven ett penningebidrag af staten; och beständes det, att bolaget skulle i alla frågor svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk lag. Men då det kom till kritan, så undandrog sig bolaget att fullgöra sina skyldigheter, enligt kontraktet, och när staten ville hafva ut sin rätt, ville bolaget icke ställa sig under svensk lag och svara vid svenska domstolar eller fullgöra sina förbindelser, och bolagets vägran blef i allo uti våra egna instanser godkänd. Ilvertill tjenade väl då de, af sjelfva Kongl. Maj:t. i kontraktet stadgade förpligtelser, då de icke kunde tillämpas? När lagen är så beskaffad, att den kan tillåta att sådant får ega rum, då bör den förändras och förbättras och det så fort som möjligt, ty om sådant kan ske med nu gällande lagar, att staten sjelf är ur stånd-satt att bevaka sina intressen, gent emot dessa utlänningar, som ej äro svenska medborgare, hur skall det då gå den enskilde? Hufvudsakligast för att framhålla och om möjligt befordra rättelse i nu anmärkta förhållande, har jag tagit till ordet; men vill derföre icke framställa något yrkande derom, att betänkandet skall med gillande eller ogillande läggas till handlingarne, utan blott att detsamma helt enkelt läggas till handlingarne.

Herr Hæggström: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag anser mig dertill vara uppfordrad till följd af ett yttrande, fäldt af en talare från Westmanland. Han klandrade nemligen reservanterne derför, att de i Kammaren omtalat vissa regeringsbeslut. Jag är så långt ifrån att klandra reservanterne härfor, att jag tvärtom är dem mycket tacksam derför att de genom sin reservation bragt denna fråga å bane. Jag är ense med Friherre von Schulzenheim att det icke är någon fara att utlänningarne som inflytta skola förmå förändra vår nationalitet; ty icke blifva vi förtyskade derföre att några få tyskar ärligen få rätt att besitta egendom i landet. Men en annan sak är viktigare och den är att genom en mängd inflyttande utlänningar kunna med främmande makter stora förvecklingar uppstå, så länge utlänningar få tillstånd att besitta fast egendom i landet utan att blifva svenska medborgare. Jag vill i detta fall framdraga ett olyckligt exempel från det lilla Grekland. Hvilka förvecklingar har icke Lauriumfrågan der framkallat? Man har visserligen sagt att denna utlänningars rätt att besitta fast egendom i riket kan gå för sig utan faror för andra länder och således vore intet att frukta för Sverige. Men i detta fall är det en stor åtskillnad, ty stormakterna röna af en sådan inflyttning så obetydliga följder, men de mindre staterna böra icke tillåta att främmande makter sålunda kunna få något att beställa inom landet. Man kan tänka sig, att, om vi skulle vilja företaga förändringar i vår lagstiftning om skogsvården, så skulle förvecklingar lätt kunna uppstå; det kan nemligen då hända att de utlänningar, hvilka köpt egendomar med stora skogar, säga att de icke vilja underkasta sig de lagar som vi i sådant hänseende stifta, emedan de icke äro svenska medborgare. Emellertid är det mycket bra att frågan kommit på tal, och jag hoppas en förändring i nu gällande lag, att endast den som vistats tre år i riket skall kunna blifva svensk medborgare, snart måtte komma till stånd. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan tager mig blott friheten

friheten yrka att Konstitutions-Utskottets förevarande betänkande måtte varda med ogillande lagdt till handlingarne.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Det må tillåtas om man hyser några betänkligheter vid den utsträckta rätt, som blifvit utlänningar under det sista året beviljad att i riket besitta fast egendom, när man är en redbar svensk och vill så långt man kan hålla på den rent svenska nationaliteten. Detta anser jag vara högst nödvändigt för oss att göra, så länge andra folk hålla på sin nationalitet. Enligt min tanke är det ännu något för tidigt att öfvergå på den kosmopolitiska åsigten, att hela världens folk utgöra en nation. Vi hafva här hört talas om hvarjehanda fördelar, som vi skulle hafva af inflyttande utlänningar och de kapital som de föra med sig; men man måste noga besinna, att derigenom att vi få in utländskt kapital få vi ock in ett ökat utländskt herravälde öfver våra svenska medborgare. När en utlänning köpt en egendom och fått tillstånd af regeringen att besitta densamma, så flyttar han vanligen icke in i landet, utan skickar hit en fogde och söker att genom denne draga till sig så mycken vinst som möjligt ur den svenska jorden och af den svenska arbetaren. hvilken då kommer under utlänningens herravälde. Jag har många gånger, då denna fråga varit på tal, hört omtalas den stora nyttan af att, då en person icke kan sköta sin egendom, han kan få sälja den för högt pris till en utlänning, ty en sådan, säger man, måste då köpa egendomen, för att säljaren skall kunna få densamma väl betald. Men vill man se efter den praktiska utvecklingen af denna åsigt, så är det vanligen personer som slösat bort sitt ärfda kapital, som måste sälja sina egendomar till utlänningar; då är det nödvändigt, tycker man, att egendomen skall blifva af en utlänning högt betald, på det säljarens kreditorer må kunna få god utdelning. Jag tror deremot att det vore mycket lyckligare om den egendomen hade blifvit såld till en svensk, om ock icke till så högt pris, ty det vore då en uppmuntran för en svensk, som ärligt arbetat, att blifva genom sina sammansparade kapital egare till en stor egendom.

För den åsigt jag hyser kan man hemta flera exempel från historien. En talare från östgötabänken sade visserligen, att vi skulle visa oss lika civiliserade som andra nationer, och att grundsatsen att lägga hinder i vägen för utlänningar att flytta in i landet bevisade brist på bildning. Men tänker man på de lärdomar historien gifver oss, så skall man finna huru olycksbringande denna frihet kunnat vara för vissa länder. Hvad var Schleswig annat än en dansk provins sedan långliga tider tillbaka? Men det har nu blifvit en tysk provins, och huru har det tillgått? Jo, germanerne trängde sig in i landet, bemäktigade sig detsamma och undanträngde slutligen den danska nationaliteten. Har man icke samma exempel från Polen? Hvad var det annat än två olika, med hvarandra tvistande nationaliteter, som sönderslito detta land; det var äfven der utlänningar som blefvo egare till de större egendomarne och herrskade sedermera öfver sina underlydande samt stredo om makten med landets ursprungliga egare, och slutligen blef oenigheten så stor, att utländska makter måste blanda sig i landets inre strider, hvilket föranledde nationens slutliga undergång och landets styckning. Ett annat exempel kunna vi hemta från

Ungern; der funnos visserligen flera nationaliteter, men den största var de i landet ursprungligen bosatta magyarerne, hvilka efter många och långa strider trängdes undan af de inflyttande tyskarne, hvilka blefvo herrar i en del af landet. Många andra exempel skulle jag kunna om-tala, men Kammarén torde redan förut känna dem.

En talare från westmanlandsbänken sade, att den reservation, som vid Konstitutions-Utskottets nu föredragna betänkande vore fogad, vore den barnsligaste han någonsin läst! Ja, mine Herrar! det uttrycket är verkligen väl funnet; ty vi erinra oss att det är en gammal sats att barn äro de hvilka skola säga sanningen, och vi reserveranter hafva icke tvekat att i detta fall uttrycka vår åsigt, då den för fosterlandet är gagnelig. Jag medgifver visserligen att jag, liksom de öfrige reserveranterne, hvilka alla tillhöra folket, icke kunna hafva så höga och stora politiska insigter, som nämnde talare; men det måste likväl tillåtas oss att yttra oss i frågan, äfven om vi deruti icke kunna framlägga så höga åsikter och se densamma från så upphöjd synpunkt, utan endast från rent svensk ståndpunkt.

Gå vi till vår egen historia, så finna vi att under medeltiden utlän-dingarne gjorde allt för att underkufva oss och att detta vissa tider rätt väl lyckas dem. För att befria oss från dessa främmande inkräktare måste vi utstå hårda och långa strider, men sedan vi skuddat af oss det utländska oket, hafva vi lyckats väl uti att bevara vår svenska nationa-litet och under denna tid med jättesteg gått framåt på alla områden. Vi hafva nu under långa tider fått sitta i ro, medan vi sett huru eljest i Europa den ena nationen kämpat årslånga strider med den andra, den ena nationen annekterat den andra och den ena trouen ramlat efter den andra. Under tiden hafva vi fått sitta i ro och arbeta på vårt lands förkofran och utveckling i alla afseenden.

När vi nu sett att Konstitutions-Utskottet redan vid 1856—1858 årens riksdag ansett att de då till antalet så få tillåtelserna för utländing att besitta fastighet i riket voro så betänkliga för riket att Utskottet an-såg sig böra hos Rikets Ständer anmäla dessa, så synes mig att då anta-let af nämnda tillåtelser under sista året så betydligt stigit, man icke bör undra att, då Utskottet icke velat hos Riksdagen anmäla förhållandet, vi såsom reserveranter funnit dessa betänkligheter vara af den art, att de borde hos Riksdagen anmälas. Det kan verkligen vara fara värdt att i en icke långt aflägsen framtid, då utländingarne fått slå under sig en mängd stora egendomar, tvister och förvecklingar kunna uppkomma mellan utländingarne och landets innebyggare. Dessa sednare vilja då tillämpa svensk lag, men derpå vilja utländingarne icke gå in, utan söka skydd hos diplomaterna, och när dessa skola afgöra sådana frågor, är det alltid den svagaste som får gifva efter.

Jag har underskrifvit reservationen, icke derföre att jag vill hafva gjort någon anmärkning mot någon af Stats-Rådets ledamöter, utan der-före att jag velat att frågan skulle blifva känd för Riksdagen och att ett lagstadgande kan blifva infördt, som kan i någon mån städfa det öfver-flyttande af utländingar, som på sista tiden egt rum, och det utländska herravälde som landet nu hotas med. Jag hoppas att det icke skall dröja länge, förrän någon af Riksdagens ledamöter kommer fram med ett förslag i detta hänseende.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag hade icke för afsigt att deltaga i debatten om denna stora, jag kan gerna säga ödesdigra fråga, väsendt-ligen af det skäl att jag länge varit betänkt på och nu, efter hvad som i dag här passerat, är fast besluten att väcka en motion i ämnet, men jag har blifvit uppkallad af den ärade talaren från Westmanland. Jag vet icke om det var i medvetandet af sina argumenters svaghet — och om detta är hans egen mening, skall jag i den delen icke motsäga honom — som han vädjade till en stor auktoritet, den, såsom orden föllo, utmärkte statsman och talare på stockholmsbänken, som nu beklagligtvis är förhindrad att deltaga i Kammarens öfverläggningar. Förhoppningen att från detta håll erhålla ett stöd måste jag dock undanrycka den värde talaren. Det är bekant, att Konstitutions-Utskottet vid 1856—1858 årens riksdag i sitt utlåtande N:o 11 framställde 11 anmärkningar enligt 107 § Rege-ringsformen. Af dessa angår en, den andra i ordniugen, beviljad tillåtelse för utländingar att besitta fast egendom. Utskottet erinrar, att Rikets Ständer i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 30 Augusti 1851 anhållit, att utländsk man, som derefter ville i riket sig bosätta, för att bruka och besitta fast egendom, icke måtte dertill erhålla tillstånd, innan han blifvit till svensk medborgare antagen och, efter omförmälände af denna skrif-velse, som af f. d. Justitie-statsministern Sparre lemnats utan afseende, an-märker Utskottet, att nämnde föredragande icke egnat större uppmärk-samhet åt de kraftfulla föreställningar, som tvänne hans embetsbröder gjort mot ett snart sagt obegränsadt meddelande af i fråga varande slags tillåtelser. Friherre Palmstjerna, med hvilken Herr Gripenstedt sig före-nat, hade nemligen anført: att rikets styrka berodde i hufvudsaklig mån derpå, att rikets jord egdes af rikets innevånare och ej af personer, som äro fästade vid andra aflägsna länder genom nationalitet, egendom och förvärf, och som derigenom med bestämdhet kunde förutsättas alltjemt förblifva utländingar härstädes, utan allt annat intresse för rikets förkof-ran, eller ens dess försvar, än det som låge i ett obehindradt fortsättande af den vinstgifvande rörelse, de här drefvo; att om det aldrig nekades välfrejdad främling att vinna fastighet i riket, skulle besittningar af stor vidd och betydlig vikt kunna komma i händerna på främmande makters undersåter, hvilka kunde föranleda svåra förvecklingar med samma makter och af dem begagnas till en vådlig inblandning i våra inre angelägenheter; att ju större den makt vore, hvars undersåte ville komma i besittning af svensk fastighet, ju betänkligare vore saken, hvilken, ehuru för tillfället individuelt ringa, dock vore af stor omfattning och utgjorde ett steg på en bana, som icke visade några fördelar för riket, men väl farhågor för framtiden; samt att redan förut så många tillåtelser för utländingar att besitta egendom inom riket blifvit meddelade, att flera ej borde bifallas, såvida sökandena ej ville inflytta för att blifva svenske medborgare.

Så förhåller det sig — då jag i en sådan fråga har svårt att före-ställa mig någon vexling i åsichter — med den auktoritet, som den ärade talaren från Westmanland till stöd för sina åsichter åberopat.

Herr A. P. Danielsson: Hvarje svensk man, som älskar sitt fosterland, bör vara reservanten tacksam för det han riktat uppmärksamheten på denna fråga. Det kan ej vara likgiltigt, att utländingar, utan att vara

svenska undersåter, förvärfva stora landsträckor, som man vet, endast för vinnings skull, och lemna efter sig sorgliga minnesmärken i kala berg och sköflade dalar. der vegetationen, en gång förstörd, icke kommer att på många generationer återväxa. Utländingens förnämsta spekulation är skogshandtering, hvilken han sköter på ett sätt, som ingalunda är gagneligt för landets framtid. Att vidare orda i denna fråga torde vara öfverflödigt, då den redan blifvit skärskådad från flera håll. Den ärade talaren från Westmanland yttrade att vi hade stor nytta af utländerne, emedan de anlade jernvägar. För min del tror jag att utländerne icke lägga ned några penningar här i landet utan att vara förvissade om stor vinst; vi få vidkännas olägenheterna och de skörda förtjensten.

För min del tror jag, att Utskottet mycket väl kunnat begagna sin rättighet att på grund af 107 § Regeringsformen framställa anmärkning mot dem af Konungens rådgifvare, som tillstyrkt ifrågavarande regeringsåtgärder och således icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta.

Jag instämmer i yrkandet, att Utskottets memorial måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Herr Friherre von Schulzenheim: Jag skall endast yttra några få ord, dels med anledning af en missägning, hvartill jag gjorde mig skyldig, då jag sist hade ordet, och dels för att replikera några föregående talare.

Jag råkade i slutet af mitt anförande säga, att jag önskade, att Utskottets anmälan måtte *med bifall* läggas till handlingarne, men detta var naturligtvis en missägning, ty, då något ogillande icke grundlagsenligt kan komma ifråga, är ett bifall alldeles öfverflödigt och likgiltigt.

Hvad beträffar Herr Jöns Rundbäcks anförande, så finner jag, för min del, det vara alldeles tydligt och klart att, om man såsom absolut villkor för utländings förvärfvande af svensk jord skall föreskrifva att han skall vara svensk medborgare, så är han ju icke längre utländig, när han köper, och då innebär ju detta stadgande de facto ett förbud för utländig att köpa svensk jord.

Hvad beträffar det anförda citatet ur Rikets Ständers skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1851 i fråga om utländings rätt att besitta svensk jord, så hemställer jag till den, som framställde citatet, om han äfven förmår bevisa att under de tjugofyra år, som förflutit sedan denna Konstitutions-Utskottets klandrade skrifvelse afläts, någon skada tillfogats landet deraf, att de då ifrågavarande utländerar erhållit tillstånd att besitta egendom inom landet.

Det är naturligt, att representanten från Öland, som icke är van att se skogar, skall längta efter rik skogstillgång i sina trakter och naturligtvis skall han i de på skogsbörd svaga trakterna se spåren efter utländerar. Ja, sådant kan väl vara möjligt på några få ställen, der utländerarne med landets undersåter deltagit i skogssköfvingen, men detta kan förekommas genom en förändrad skogslagstiftning, hvilken för öfrigt på Öland torde, efter hvad erfarenheten visat, behövas lika mycket mot öländerne som utländerarne. Om man läser historien finner man, att utländerar två gånger sedan Gustaf Wasas tider hjälpt vår industri på fötterna, då den stått nära sin undergång, och om man följer det svenska jordbrukets utveckling, finner man bland dem, som i färmsta rummet befrämjat

densamma, utländerne Maclean, Nonnen, Stephens, Johnson, Nathorst, m. fl. Ser man efter, hvilka person som isynnerhet befrämjat vårt kommunikationsväsendes utveckling, så kan man börja med namnet Owen, svenska ångbåtsflottans fader. Nationerna behöfva hvarandras kunskaper, uppfinningsförmåga, intelligens och kapitaler, och hvarje åtgärd, som sträfvat emot ett sådant utbyte, är principiellt oriktig.

Herr Leijer: Jag ernar ej göra något yrkande hvarken om gillande eller ogillande, utan förenar mig med representanten från Göteborg och hemställer att betänkandet måtte "sans phrases" läggas till handlingarne. Jag vill dock uttala min tacksamhet mot reservanten, emedan han beredt representationen tillfälle att uttala sina åsikter i denna viktiga fråga, och jag är honom särskildt tacksam, emedan jag tillhör en provins, der en mängd utländer ryckt in, och der jag hört förståndigt folk uttala mycken betänksamhet i denna fråga. Såsom ett hufvudskäl för den oinskränkta tillåtelsen för utländer att besitta svensk jord har en talare här midt för, å Utskottets vägnar, anført, att i de flesta andra länder i Europa full frihet i detta hänsende egde rum, och att Sverige icke borde vara mindre frisinnadt i sin lagstiftning. För min del tror jag mig vara så varm vän af verklig frihet, som trots någon, men jag vill icke att man skall utsträcka andras frihet så långt, att man derigenom sätter sin egen frihet på spel. Den förnämsta frihet är för staten att fritt få utveckla sig, oberoende af andra stater, och för dess individer frihet att utan intrång från andra få utöfva sina rättigheter.

Den ärade talaren från Westmanland påstod att vårt land haft stor fördel af att utländer här egt jord, och särskildt påpekade han den stora nyttan deraf för jordbrukets utveckling, emedan utländerne i allmänhet och tyskarne i synnerhet skulle bättre förstå sig på jordbruket än svenskarne. Jag anser det vara en skyldighet, som jag med nöje fullgör, att erkänna att tyskarne på Gotland visat sig laglydige, idoge och i allo aktningssvärde och att, så vidt jag kan fatta, landet hittills icke lidit någon skada af att tyskar i stor mängd fått rättighet att der besitta fast egendom, men hvem svarar för att detta förhållande i all framtid skall fortvara? Jag tror icke, att man kan beskylla tyskarne i Schleswig att hafva varit svåra medborgare, men vi känna alla likväl, hvilken stor olägenhet det varit för Danmark att de funnits i nämnda provins. Man kan tänka sig att en stor mängd tyskar erhålla rättighet att besitta fast egendom på Gotland, och att svenska statsmakterna en gång framdeles komma att stifva en lag, som tyskarne skulle anse på något sätt ingripa i deras förmenta rättigheter. Huru lätt skulle icke då kunna hända, att i något kritiskt ögonblick Preussen kunde finna sig befogadt att ingripa för att "skydda den tyska nationaliteten" och söka skaffa sina tyska undersåter rätt, och lätt är att inse hvilka farliga förvecklingar ej blott för Gotland utan för hela landet deraf kunde uppstå.

Representanten från Göteborg erkände, att förvecklingar med utländer kunde uppstå i afseende på jernvägsfrågor, men äfven i andra hänseenden kunna dylika obehagligheter lätt uppkomma. Exempel derpå äro redan anförda, såsom Laurionfrågan m. fl., men sådana kunna hemtas på närmare håll. För de flesta torde det vara bekant, att Sverige och

Norge redau fått litet erfarenhet i den vägen. På 1820-talet uppträdde i en norsk kustort en engelsman, jag tror såsom handlande, men egentligen för att idka smuggeri, och detta gjorde han i så stor skala, att myndigheterna, till och med de högsta, funno sig föranlåtne att ingripa och lägga beslag på varor m. m., hvarvid engelsmannen uppträdde med öppet våld och återtog en del af de i beslag tagna varorna samt begick andra olagligheter. Saken upptogs sedermera af engelska regeringen och föranledde en notvexling, som hade den påföljd, att den *lilla* staten fick gifva vika för den *stora* och icke blott återlemna det i beslag tagna, insmugglade godset, utan äfven betala skadestånd (af 18,000 Pd. Sterl.), oaktadt alla, till och med de engelska diplomaterna, erkände, att svenska staten haft rätten på sin sida. Här har man ett exempel på skillnaden i afsende på rättigheter emellan de stora staterna och de små. De förra kunna utan ringaste våda tillåta främmande medborgare att besitta jord inom deras områden, ty de riskera icke något ingrepp från de mindre staternas sida, men med dessa sednare är förhållandet helt annorlunda. Jag har anfört ett exempel från Norge, men äfven Sverige har temligen färsk erfarenheter, t. ex. i afseende på en jernvägsanläggning i Skåne, der engelska diplomaten lär ingripit med maktspråk och tvingat svenska regeringen att utbetala skadeersättningar till enskilda engelsmän för förmenta förluster, som dock, om jag ej missminner mig, först blifvit af domstol underkände.

Att äfven individens rätt, som det tillkommer staten att skydda, kan blifva satt på spel, följer af statens eget förhållande till Gellivara-bolaget, enär omständigheternas makt kan tvinga den enskilde i affärsförhållande med ett dylikt enskildt bolag. För min del anser jag det vara ganska väl att frågan nu blifvit väckt och hoppas, att den skall föranleda till någon åtgärd, hvarigenom alla obehagliga förvecklingar med främmande makter skola, så vidt möjligt, förekommas.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Af åtskilliga talare har anmärkning blifvit gjord mot reservationen i och för sig sjelf, i det talarne bestridt rättighet för en ledamot af Konstitutions-Utskottet att afgifva reservation mot en sådan anmälan, som Utskottets förevarande, och tillika påstått, att Kammaren icke är berättigad att erhålla någon annan kännedom om statsrådsprotokollerna, än den Utskottet i sitt decharge-betänkande lemnat, samt att granskningen af berörda protokoll inom Utskottet, skulle ske under tysthetslöfte. Med anledning häraf får jag förklara, att jag icke funnit någorstades stadgadt, att denna granskning skall försiggå under tysthetslöfte och något sådant ej heller blifvit mig afordradt, hvarför jag ansett det vara både min rättighet och pligt att uttala mig om sådana regeringsärenden, som jag funnit anmärkningsvärda. Med exempel från föregående riksdagar skulle jag kunna visa, att ledamöter af Konstitutions-Utskottet då hyst samma åsigt, som jag, i afseende på denna utskotts-ledamots rättighet och jag tror mig således hafva varit i min goda rätt, då jag framlagt förevarande reservation. Jag tror till och med, att ett tystlåtenhetslöfte icke skulle vara gagneligt, ty regeringen och representationen böra se hvarandra i ansigtet med öppen blick. Ej må regeringen anse sig såsom en ofelbar person, den der icke kan begå misstag, och icke

fordrar representationen, att Konungens rådgifvare skola vara mera än andra människor fria från fel och misstag.

Ett öppet erkännande å ömse håll, när man begått misstag, skulle bidraga till ett godt förhållande emellan statsmakterna. Om jag gjort mig skyldig till något misstag, erkänner jag det gerna, såsom en svag människa, och det vore väl om äfven Konungens rådgifvare ställde sig på rent mensklig ståndpunkt och icke försökte insvepa sig i någon ofelbarhetsslöja.

Inom Utskottet erkändes temligen allmänt, att det var ett betänkligt och beklagligt förhållande med denna handlöst lemnade rätt åt utländingar, att besitta svensk jord, och icke förr än i dag har jag hört någon klandra, att man vill göra en inskränkning i detta afseende. Tvärtom har jag från flera håll, och äfven af motståndare inom Utskottet, fått uppbära tacksamhet för min reservation, och jag tror derföre icke, att den är sämre i dag än i går. De fleste af Utskottets medlemmar ansågo, att det nuvarande förhållandet icke är rätt helsosamt, och att det möjligen kan medföra vådor för landet. Likaledes voro meningarne icke synnerligen delade, om att det vore nödvändigt att tillgripa något medel, mer eller mindre kraftigt, för att bota det rådande missförhållandet, men det medel, som låg närmast till hands, eller att göra en anmälan, enligt 107 § Regeringsformen, ville Utskottet dock icke tillgripa, utan heldre invänta en motion om förändrad lagstiftning uti ifrågavarande förhållanden. Mig synes, att Utskottets förfarande i detta hänseende är jemförligt med en läkares, som finner sin patients helstillstånd icke vara det bästa, men likväl icke vågar föreskrifva ett kraftigt och hastigt verkande medel, utan talar om att se tiden an, att t. ex. begagna en brunnsskur, till sommaren. Om läkaren gör så, förfar han, enligt min uppfattning, icke riktigt, och likaså tror jag, att Utskottet handlat rättast, om det för Riksdagen anmält ett förhållande, som det funnit vara ohelsosamt för samhällskroppen. Jag har icke kunnat göra annat än framlägga min åsigt i en reservation och, om den gjort någon nytta, såsom jag hoppas, skall jag ej vara missbelåten med de slängar jag nu fått, ty de skola nog verka godt på annat håll.

Öfverläggningen förklarades slutad. Med tillkännagifvande att under densamma blifvit gjorda särskilda yrkanden, gaf Herr Talmaunen proposition på det förevarande memorialets läggande till handlingarne. Här till svarades med öfvervägande ja, och sedan Herr Talmannen, i öfverensstämmelse härmed, meddelat Kammarern sin uppfattning af detta svar, blef det sålunda fattade beslutet med klubbslag befastadt.

Herr Sven Nilsson i Österslöv begärde nu ordet och yttrade: Jag tillåter mig fästa Herr Talmannens uppmärksamhet på, att jag yrkat, att Konstitutions-Utskottets anmälan måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Med anledning af denna erinran förklarade Herr Talmannen, det Herr Sven Nilssons yrkande icke undfallit honom; men då Konstitutions-Utskottets förevarande memorial icke innehöll någon till Kammarerns be-

slut eller yttrande ledande anmärkning, utan deri endast blifvit gjord en annälan, hade Herr Talmannen funnit sig icke kunna afgifva annan proposition än på det yrkande, som afsåg memorialets läggande till handlingarne, och sedan nu Herr Talmannens i enlighet härmed gjorda framställning blifvit med öfvervägande ja besvarad samt detta svar med klubbslag befastats, ansåg Herr Talmannen vidare öfverläggning i detta ämne icke böra ega rum.

Emellertid begärde Herr Sven Nilsson ånyo ordet och anförde: Om Herr Talmannen hyst denna åsigt, hvars riktighet jag icke vill bestrida, så tror jag dock att det varit Herr Talmannens skyldighet att tillkännagifva detta för Kamraren, innan klubban fälldes.

§ 8.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd och bevarande af Lapparnes renbetesrätt inom Wester- och Norrbottens läns lappmarker.

Rörande detta ämne uppstod öfverläggning, och yttrade:

Herr Magnus Jonsson: Då jag icke, såsom min vid Utskottets betänkande fogade reservation utvisar, kunnat deltaga i Utskottets hemställan, anser jag det vara min skyldighet att för Kamraren framlägga de skäl, på hvilka jag grundar min från Utskottets pluralitet skiljaktiga åsigt.

Först och främst vill jag härvid erinra, att Rikets Ständer uti skrifvelse den 30 November 1863, hvaruti hos Kongl. Maj:t begärdes en förändring i lagstiftningen i ändamål att förekomma den öfverklagade afverkningen af rikets skogar, bestämdt uttalade såsom sin åsigt att de icke önskade något reglementerande för hushållningen med de enskilda skogarne, och att någon inskränkning icke borde ske i enskilda personers fria dispositionsrätt öfver sina skogar framgår oförtydligt i det förbehåll, Rikets Ständer vid denna sin framställning fogade, nemligen: "att hinder derigenom ej må läggas för afvittring af skogsanslag åt redan anlagda hemman och nybyggen." På grund af denna underdåniga skrifvelse aflät Kongl. Maj:t den 21 December 1865 nådig proposition angående förändrade bestämmelser i fråga om upplåtande åt de enskilde af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län; och förklarade Kongl. Maj:t deruti att, då Kongl. Maj:t funnit att från de oafvittrade skogarne endast undantagsvis kunde utbrytas mark till kronoparkens bildande, Kongl. Maj:t ansett nödigt, att kronan på annat sätt förbehölle sig rättigheten att deltaga i vården om den växande skogen i dessa vidsträckta trakter; hvarvid dock icke kunnat ifrågakomma, att någon inskränkning i den dispositionsrätt, som enligt då gällande författningar tillkomme, vare sig egare af redan befintliga skattehemman i afseende å dertill hörande skog, eller innehafvare af redan lagligen anlagda nybyggen, i afseende å den skog, som genom framdeles skeende afvittring kunde dem tillfalla.

Uti det vid Kongl. Maj:ts proposition fogade statsrådsprotokoll utlät sig dåvarande chefen för Finans-departementet, Statsrådet Herr Friherre Gripenstedt i följande ordalag:

“Förslaget att grunda skogstillgångens bevarande helt och hållet på bildandet af stora kronoskogar har, enligt innehållet af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, sammanhang med Rikets Ständers äfven tillförene uttryckta åsigt att någon inskränkning *icke* bör ske i enskildes rätt att disponera öfver sina skogar. Denna åsigt stödjer sig, bland annat, på medgifvandet i nådiga förordningen den 21 Februari 1789, att skattemännen skola, med ett obetydligt undantag allenast för ek- och maste-träd, tillgodonjuta den vidsträcktta rätt till skogen, som förut tillkommit endast frälsehemmansegare för deras skogar, och jag är långt ifrån att vilja föreslå någon inskränkning i denna rätt för redan varande skattehemmansegare. Icke heller bör, enligt mitt förmenande, någon ändring i allmänhet göras i den rätt, som enligt nu gällande författningar tillkommer innehafvare af redan anlagda nybyggen öfver den skog, som genom framdeles skeende afvittring kan dem tillfalla. En resolution, hvarigenom anläggande af ett nybygge medgifvits, måste nemligen, enligt min uppfattning, anses innebära ett löfte å kronans sida, att, såvidt anläggaren fullgör de för honom stadgade skyldigheter, han äfven skall i fullt mått åtnjuta alla en nybyggares förmåner, enligt de författningar, som gällde vid den tid, då resolutionen meddelades.”

På grund häraf beslöt Riksdagen en skrifvelse, hvari Riksdagen godkände Kongl. Maj:ts proposition, som stödde sig på Departementschefens uttryckta åsikter, och i enlighet med Rikets Ständers beslut utfärdades Kongl. förordningen den 29 Juni 1866 angående dispositionsrätten öfver skogen å sådana skattehemman, som uppkomma af nybyggen, hvilka hädanefter från kronan upplåtas, eller af sådana äldre nybyggen, för hvilka föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blifvit behörigen fullgjorda. Då möjligen icke alla af Kammarens ledamöter satt sig in uti nämnda förordning, anhåller jag att få uppläsa de tre första paragraferna, för att dermed visa, att förordningen afser att de hemman, hvilkas byggnads- och odlingsskyldighet blifvit behörigen fullgjord före år 1866 skulle tilldelas den vidsträcktare dispositionsrätt, som tredje paragrafen bestämmer.

Paragraferna lyda, som följer:

§ 1.

“Å skattehemman, som uppkommer af nybygge, hvilket hädanefter från kronan upplåtes, ege skattemannen ej annan rätt öfver hemmanets skog, än att han derifrån må, dels, utan utsyning, till husbehof hemta nödigt virke och bränsle, och dels, efter utsyning och stämpling af vederbörande skogstjenstemän, fritt taga eller försälja hvad derutöfver kan, med bevarande för framtiden af skogens bestånd, årligen afverkas — —

§ 2.

Hvad i nästföregående paragraf är stadgat för skattehemman, upp-

kommet af nybygge, som hädanefter från kronan upplåtes, gälle äfven för skattehemman, som uppkommer af redan upplåtet nybygge, för hvilket föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blifvit inom behörig tid fullgjorda; och ty böra våra vederbörande Befallningshafvande till uttrö-
nande af, huruvida sådant förhållande eger rum eller ej, föranstalta, att å hvarje nybygge, som före denna förordnings utfärdande blifvit från kronan upplåtet, syn, så fort lämpligen ske kan och sist inom den tid, då, enligt redan gällande föreskrifter, dylik förrättning skall å nybygget anställas, varder i stadgad ordning hållen och det deröfver upprättade instrument till Vår Befallningshafvande insändt. Finnes då å något ny-
bygge föreskrifna odlings- och byggnadsskyldigheter icke vara inom be-
hörig tid fullgjorda, skall Vår Befallningshafvande, der ej besittnings-
rättens förlust anses böra ifrågakomma, genom särskildt beslut, hvar-
öfver klagan i vanlig ordning föras må, förklara, att, sedan nybygget,
efter framdeles fullgjorda byggnads- och odlingsskyldigheter blifvit om-
fördt till skatte, dess egare skall öfver hemmanets skog åtnjuta allenast den
rätt, som i § 1 här ofvan bestämmes.

§ 3.

Uti alla beslut om nybygges omförande under skattetitel, som hä-
danefter meddelas, skall uttryckligen angifvas, huruvida hemmansegaren
öfver dess skog åtnjuter full skattemannarätt eller allenast den inskränk-
tare rätt, som i § 1 omförmäles; och bör anteckning härom jemväl ske i
jordeboken."

Att dessa stadganden jemväl blifvit så tillämpade, att egare af hem-
man i lappmarkerna, som fullgjort sin byggnadsskyldighet, vid hemman-
ens omföring från krona till skatte, förklarats skola åtnjuta full skatte-
mannarätt till hemmanets skog, visar sig af ett utaf Konungens Befall-
ningshafvande i Westerbottens län den 22 November 1871 meddeladt ut-
slag, hvilket jag här har till hands, och hvaraf inhemtas, att Konungens
Befallningshafvande, på ansökning af Nordmalings ångsågs-aktiebolag,
funnit skäligt bifalla omföring i kronans jordeböcker och räkenskaper af
ett bolaget innehafvande kronohemman, samt tillika förklarat, att bolaget
skulle till hemmanets skog åtnjuta *full skattemannarätt*.

Nuvarande chefen för Civil-departementet tyckes deremot icke vilja
draga i betänkanade att ej respektera Regeringens och en föregående
Riksdags sammanstämmade beslut, som blifvit upphöjdt till lag, utan
yttrar sig på ett sätt, som fullkomligt står i strid med de åsichter, hvilka
såväl Regeringen som Riksdagen tillförene uttryckt. I bilagan till Kongl.
Maj:ts proposition yttrar han sig nemligen på följande sätt:

»Jag har förskaffat mig del af skatterätsresolutioner, som, efter det
förordningen den 29 Juni 1866 blef gällande, af Eders Kongl. Maj:ts
Befallningshafvande i de ifrågavarande två länen utfärdats, angående
lappmarkshemman, uppkomma af nybyggen, hvilka före nämnda tidpunkt
blifvit upplåtna och för hvilka byggnads- och odlingsskyldigheterna blifvit
fullgjorda, samt inhemtat, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i
båda länen med åberopande af nämnda förordnings § 3 tillförsäkrat hem-
mansegarne »full skattemannarätt» eller »full och oinskränkt skattemanna-

rätt» öfver hemmanets skog, med den närmare förklaring af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län, att egaren komme att åtnjuta sådan rätt, »efter det hemmanets område blifvit genom afvittring eller på annat sätt bestämdt; och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län äfven begagnat uttryckssättet »full och oinskränkt dispositionsrätt öfver den å hemmanet växande skog.»

»Det är i min tanke uppenbart, att en på omförmälda sätt tillförsäkrad skattemannarätt, äfven om den åberopade förordningen varit på nybyggen i lappmarkerna tillämplig, hvilket Kammarkollegium ansett sig ej kunna för visst antaga, likväl ej kan vara kraftigare, än den rätt, som för närvarande enligt lag tillkommer egare af skatte- och frälsehemman i allmänhet; men hvari ändring genom statsmakternas sammanstående beslut kan åvägabringas.»

Ja, genom statsmakternas sammanstående beslut kunna äfven landets öfriga innebyggare blifva beröfvade deras lagligen tillförsäkrade rätt, ty ega icke nybyggarna i lappmarkerna full skattemannarätt till skogen på deras hemman, så har hvarken jag eller någon annan bättre rätt till vår egendom, och eganderättsförhållandena inom landet skulle då komma att hvila på en alltför dålig och osäker grund. Jag vill dock hoppas att Kammaren äfven i denna fråga skall respektera en föregående Riksdags beslut.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att en icke ringa del af nybyggare i lappmarken skulle beröfvas deras lagliga rätt, derest Utskottets förevarande förslag blefve bifallet. Inom lappmarksgränserna finnas nemligen 341 hela hemman och som jag vågar antaga minst fem åbor å hvarje helt hemman. — om alla innehafvare hafva skatterätt, vet jag ej med säkerhet, men största delen har det — samt dessutom oskattlagda torp och nybyggen med tillsammans 648 åbor. Läger jag nu till detta sednare antal de nybyggare, som äro bosatta på de 341 hela hemmanen, så får jag ett antal af öfver 2,300 nybyggare, hvilka, i händelse Utskottets förslag skulle bifallas, blefve till stor del beröfvade deras dem lagligen tillförsäkrade rätt — ett förfaringssätt, hvartill jag åtminstone icke med min röst vill bidraga.

Enligt min åsigt har hvarje nybyggare i lappmarkerna, som på sitt hemman fullgjort sin byggnadsskyldighet, full dispositionsrätt öfver skogen till ett minimum af 1,000 tunnland eller till ett maximum af 4,000 tunnland, emellan hvilka belopp Kongl. Maj:t kan fritt bestämma. Jag hemställer om icke dessa nybyggare med allt skäl skulle finna sig bättre belåtna med att få bibehålla sin oinskränkta dispositionsrätt samt slippa bekosta utsynning och stämpling på skogen hvarje år, hvilken, då de hvarje gång icke kunde få utsynade mer än 30 å 40 träd, skulle för dem medföra en ökad beskattning, hvartill jag åtminstone icke vill bidraga, så mycket mindre som dessa nybyggare här icke äro representerade, ty de är ännu i saknad af politisk rösträtt.

Med lätt hand har chefen för Civil-departementet vidrört Skogsstyrelsens yttrande om de ökade kostnader, som skulle blifva en följd af förslagets genomförande, men det är lätt att visa, att dessa icke skola blifva så obetydliga för staten, enär Skogsstyrelsen i sitt underdåniga utlåtande otvetydigt uttalat att en tillökning af skogsstaten måste ske i

samma mån, som hemmanen undergå skifte och klyfning, i följd hvaraf Skogsstyrelsen afstyrkt förslaget.

På grund af hvad jag nu anfört torde det vara klart, att jag icke kan biträda Utskottets hemställan, men jag vill dock icke för närvarande yrka bifall till min reservation, utan hoppas att någon annan kommer att göra det, då jag framdeles vill instämma med honom.

Herr Malmborg: Föreliggande fråga är af ganska stor betydighet och bör därför skärskådas ur så många synpunkter som möjligt. En röregående talare, som inom Utskottet reserverat sig mot majoritetens beslut, har öppnat diskussionen i densamma genom att framdraga åtskilliga i ämnet utgifna förordningar, och jag behöfver icke upprepa hvad han sålunda framställt. Jag vill endast nämna att, då det under föregående tider varit statsmakternas önskan att få Norrland befolkadt, hafva åtskilliga fri- och rättigheter blifvit tillförsäkrade åt dem, som derstädes ville slå sig ned såsom nybyggare. Hvad särskildt angår befolkningen ofvanför den s. k. lappmarkslinien, så hafva dessa icke endast erhållit skattefrihet utan äfven blifvit befriade från krigstjänst eller skyldigheten att försvara sitt fosterland. Denna undantagslagstiftning har inelertid i flera afseenden verkat mindre välgörande och ofta varit förenad med stora obehag. Det har nemligen ofta händt att en beväringsskyldig från den nedom lappmarkslinien boende befolkningen under beväringstiden flyttat öfver på andra sidan denna linie, samt derigenom blifvit befriad från att fullgöra sin värnepligt. Sådana undantagsförhållanden kunna väl icke vara nyttiga för ett land, hvarhelst de kunna komma att förefinnas. För min del tror jag den bästa lagstiftningen vara den, som ställer landets alla innebyggare under en och samma lag, så att de alla erhålla samma rättigheter och hafva samma skyldigheter, och därför tror jag äfven att det skulle vara nyttigt för lappmarkernas befolkning, om den i alla hänseenden blefve en integrerande del af Sveriges öfriga befolkning, således dels hade samma allmänna rättigheter sig tillförsäkrade, dels äfven finge åtaga sig samma allmänna skyldigheter till staten.

I Kongl. förordningen den 29 Juni 1866 bestämdes, att för skattehemman, som uppkommer af derefter från kronan upplåtet nybygge, äfvensom af dessförinnan upplåtet nybygge, för hvilket föreskrifna byggaads- och odlingsskyldigheter icke blifvit i behörig tid fullgjorda, skattemannen icke skulle ega att fritt disponera öfver den skog, som vid skeende afvittring kunde komma att hemmanet tilldelas, utan vara underkastad vissa närmare uppgifna inskränkningar. Det nämndes icke i denna förordning, att den skulle gälla alla dem, som bygga och bo i lappmarkerna, och det är så mycket mera tydligt att den icke har afseende på dem, för hvilka både Konungens Befallningshafvande och Kammar-kollegium utfärdat skattebref, i hvilka står uttryckligen nämndt, att hemmansegarne skulle hafva full skattemannarätt och fri dispositionsrätt öfver de blifvande skogsdelarne. Man skulle icke synnerligen väl sörja för uppfyllandet af de förmåner, desse hemmansegare sålunda fått sig tillförsäkrade, om man nu gjorde en inskränkning i deras eganderätt, på sätt Utskottet här föreslagit, tvärt emot alla förordningar, alla försäkringar och alla förut gifna löften. Detta kan åtminstone icke jag för min del gilla. Det är visst

möjligt och troligt, att regeringen i god afsigt sökt avvägbringa denna inskränkning; och skulle den verkligen vara behöflig, så ville jag ingalunda motsätta mig densamma. Men jag kan icke finna någon rimlig anledning till en sådan åtgärd. Frågan gäller nemligen icke lapparne eller det nomadiserande folket, utan en befolkning lika intelligent, lika sedlig och lika arbetsförmåga som någonsin den, hvilken bor nedanför den s. k. lappmarkslinien, så att det förefinnes intet skäl att i detta fall göra en undantagslagstiftning för dem, hvarigenom de skulle få utseende af att till följd af underlägsna själs- och kroppskrafter vara ställda under ett förmynderskap, hvarifrån andre statens medborgare äro fria. De i lappmarkerna organiserade folkskolorna, som på statens bekostnad blifvit der upprättade, hafva mer än andra sådana skolor inom Norrland verkat välgörande. Dessa skolor hafva varit mycket väl skötta, och de hafva spridit sin välsignelse icke endast till lapparne, utan äfven till hela den öfriga lappmarksbefolkningen, hvilken, såsom reservanten äfven antydtt, icke utgör blott en liten del af det hela, utan tvärtom en ganska betydlig del deraf. Hemmantalen äro nemligen här sönderdelade i mindre delar med hvar sina egare, så att en hel mängd sådana äro utplanterade efter hela den långa gränslinien; när man kastar en blick på kartan, ser man derföre äfven en mängd namn, som hänföra på hvar sin vissa hemmansdel. Alltså är denna fråga icke af så liten betydelse, som skulle den beröra endast en ringa del af Norrlands befolkning, utan tvärtom af en ganska stor betydelse, enär den berör en rätt ausenlig del af befolkningen, och dertill en i många hänseenden framstående befolkning. Kommer man upp i dessa trakter och tager folkets bostäder, deras åkertegar och slätterlägenheter i ögonsigte, så får man se väl bygda och värdade hus, samt en i allmänhet väl skött jord. Man finner vidare genast man kommer inom lappmarksgränsen ett tillmötesgående, en välvilja och en gästfrihet, som jag vågar säga öfverträffar hvad man i den vägen möter nedom lappmarkslinien. Jag finner således icke att detta folk på något sätt behöfver ställas under något större förmynderskap från statens sida än Sveriges öfriga befolkning, utan äro de, enligt mitt förmenande, fullt berättigade att åtnjuta samma friheter och förmåner, som tillkomma rikets innebyggare i allmänhet.

Men här finnes knappt inom denna Kammare någon som är utsedd att föra deras talan; möjligen en och annan, men deras röster äro i alla händelser för få. Det tillhör således oss alla, hvar och en i sin stad, att noga öfverväga denna fråga och dervid ställa oss på rättvisans grund, och företrädesvis tillhör detta hvar och en, som något närmare känner till förhållandena inom lappmarkerna. Ty jag har tyckt mig märka, att inom denna Kammare finnas ganska många, som icke ens hafva gjort klar för sig skillnaden mellan de egentliga Lapparne och lappmarksbefolkningen i öfrigt. Man synes i allmänhet föreställa sig, att alla innevånarne i lappmarkerna äro nomader, och att det derföre icke kan vara så noga huru man lagstiftar för dem. Så är dock, som jag förut nämnt, icke förhållandet. I Kongl. Maj:ts proposition har framhållits, att derest lappmarksbefolkningen icke ville underkasta sig det förmynderskap, som föreslås, skulle de vid en blifvande skogs fördelning erhålla de minsta möjliga skogslotter, och det öfriga af lappmarkens skogar ställas under statens

kontroll och bilda så kallade kronoparker. Jag kan dock för min del icke fatta, att de skulle kunna bekomma mindre andelar, än som bestämmes i den år 1824 utfärdade, för Wester-Norrlands, Westerbottens och Norrbottens län gällande afvittringsstadga, i hvilken icke finnes något särskildt undantag gjordt för lappmarkerna; och obestriddligt lärer väl vara att lappmarkerna, åtminstone till största delen, höra under dessa län. Jag betvillar icke att regeringen haft god afsigt med sitt förslag, såsom jag äfven förut yttrat; men liksom det ofta händer, att föräldrar äro så ömma för sina barn, att de just genom en för långt drifven omvårdnad bringa dem på fall, så tror jag äfven, att det af regeringen föreslagna förmynderskapet öfver lappmarkens innebyggare skulle, om det komme till stånd, blifva till ganska stort men för dem.

Men, säger man, här afses att skydda och bevara lappmarkernas skogar, det gäller att bibehålla den der ofta nämnda "stormkappan", så att icke de kalla fjellvindarne få ohejdade rasa ned mot det öfriga landet och förstöra dess vegetation. Ja, skulle en sådau fara vara för handen, så medgifver jag att förmynderskapet vore fullt berättigadt; men denna stormkappa, som mången fruktar vara numera i det närmaste förstörd, finnes ännu, mine Herrar! qvar i lika godt skick som tillföre, och jag hoppas den alltjemt skall kunna skyddas genom en förnuftig skogslagstiftning, nemligen en som är lika tillämplig på lappmarkerna som på andra delar af vårt land. En god och på förnuftiga grunder bygd gemensam skogslagstiftning skall alltid verka välgörande för landet och till en sådan hoppas jag att man skall kunna komma innan det blifvit för sent. Ännu har icke skogsförödelsen trängt upp till dessa lappmarker, och den har icke kunnat det, emedan skogarne ännu icke varit afvittrade. Men, säger man, så snart afvittringen egt rum, skall förödelsen genast intränga, och derföre vilja vi nu i tid bevara landet för en sådan olycka. Tro då Kammarens ledamöter att det skulle kunna gå så lätt för sig att afverka alla de lappmarkens skogar, som nu äro till förbrukning dugliga? Tror man sig der få skåda en skogssköfving bedrifven i samma stora skala som i det nedre landet? Skall man på flottleder om 20 till 30 mil kunna nedflotta pitprops och andra smärre slag af trävirke? Nej, mine Herrar! detta är alldeles omöjligt. Ingen kan åstadkomma något sådant, och jag tror således icke att lappmarkerna i detta hänseende komma att utsättas för samma vådor, som de längre ned mot kusten beligna skogstrakterna hafva att befara.

Jag vill äfven fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att, hvad som mest skadat de norrländska skogarne, varit skogseldarne, som under fordua tider härjat vidt och brett. Man kommer knappt till någon trakt af Norrland, der icke dessa eldar rasat; det finnes knappast ett fullmoget träd af vanligt sågtimmers tjocklek, som icke bär märke deraf. Och speciellt i lappmarkerna har det varit nybyggarne sjelfva som förödt en stor del af sina skogar, dels för att förskaffa sig betesmarker, dels för att förstöra betet för lapparnes hjordar. Detta är ett förhållande som under fordua tider egt rum. Jag har sjelf vandrat öfver trakter der man knappt kan komma fram för stora bjelkar samt mast- och sågrän, som undergått denna förödelse; de hafva legat kullvräktas öfver hvarandra, så att menniskor knappast kunnat komma fram der, ännu mindre fyrfotadjur. Men

denna förödelse egde rum under tider, då skogarne hade långt mindre värde än nu, och jag tror att skogseldarne händanefter skola blifva allt mer och mer sällsynta. Jag vill i sammanhang härmed äfven nämna att jag aldrig hört talas om att lapparne åstadkommit dessa skogseldar, utan äro de mer rädda för sådana än för allt annat ondt, emedan de förstöra renarnes föda. Renarne förtära nemligen renmossa och laf, och det är nästan omöjligt att få dessa djur till att förtära något af våra vanliga gräs- eller foderväxter; endast en sorts rörväxt kan man i den vägen få se dem äta, men eljest icke någon annan foderväxt.

Jag har yttrat mig i afseende på lappmarksbefolkningen, och det vore väl om jag i någon mån kunnat belysa förhållandena, såsom de verkligen äro, och stadga den åsigten hos Kammarens ledamöter, att en undantagslag för denna befolkning icke är behöflig och icke kan vara nyttig. Jag öfvergår nu till den andra fråga, som i Kongl. propositionen behandlas, nemligen angående lapparnes renbetesrätt.

Beträffande denna åt lapparne medgifna rätt önskar jag af innersta hjerta, att intet inträng måtte ske i densumma, men jag befarar att Kongl. Maj:ts proposition eller det deri framställda förslag verkligen skulle, om det antoges, blifva mindre välgörande för lapparne, än den lag som nu rörande denna sak existerar. Ty om lapparne inskränkas till att hålla sig inom lappmarkernas gränslinie, så tror jag den tid icke vara långt aflägsen, då lappar och renar komma att försvinna eller icke vidare kunna existera, ty detta område, ehuru vidsträckt, är dock icke fullt tillräckligt att lemna föda åt lapparnes renkreatur. Det kan stundom i dessa trakter inträffa, att marken isbelägges, och då är det omöjligt för renarne att der taga sin föda, utan måste de flytta till trakterna nedom den gamla lappmarkslinien för att der kunna finna sin näring. Så sker det årligen än i dag. Det finnes intet år, då icke lapparne med sina hundra- och tusentals renar flytta ned till trakterna vid kustlandet. Så hafva de gjort i alla tider, och komma troligen att alltid hädanefter göra så, om de nemligen icke tvingas att upphöra dermed; och ingen menniska har ansett detta såsom en olägenhet. Årligen när de komma ned, så är det som en folkfest. De blifva alltid välvilligt mottagna, de få vistas på våra skogsmarker och begagna der befinnligt renbete. Jag tror det vara alldeles nödvändigt att samma förhållande fortfarande får ega rum, såvida lapparne skola kunna existera och deras hjordar lifnära sig; och vill jag icke endast att lapparne skola bibehållas vid den rätt de sålunda hittills haft, utan äfven att denna rätt utsträckes till alla trakter i Norrland, hvarhelst lapparne der vilja fara fram med sina hjordar. De göra intet olägn med sina flyttningar, de skada ingen, om icke möjligen i någon mån lappmarksnybyggarna. Dessa sistnämnde hafva nemligen den seden att låta allt starrfoder, som de slå på de vidsträckta myrarne, stå uti s. k. hässjor ända till långt in på vintern, emedan de icke hafva lador, och det är dessa hässjor som lapparne, när de komma ned med sina renar, hafva svårt att skydda för dessa. Det händer nemligen att renarne rusa öfver hässjorna och förstöra dem, icke genom att förtära fodret, utan genom att trampa ned detsamma; och det är detta obehag som egentligen vållat striderna mellan lappar och nybyggare. Hvad mer! om dessa nybyggare skulle blifva ålagde att bygga sig lador, eller åtminstone att hägna om sina

hässjor, för att skydda sitt foder mot renarne. Såsom det nu är, sker det lapparne på sitt och vis en orättvisa, då de äro ålagde att godtgöra skadan, ty det är icke möjligt för en lapp, som kommer med tusentals renar, att hindra dessa från att förstöra en och annan hässja. Det talas mycket om att dagarne näst före jul, eller den tid då lapparne vanligen flytta ned, råder stor andtime i dessa trakter och att man då går man ur huse, för att taga in fodret, som står ute på hässjorna, och skydda det för renarne; men jag säger att denna olägenhet icke kan vara så särdeles stor, att man därför bör inskränka lapparnes urgamla betesrätt. Nu har man trott sig i sin vishet kunna stifta en lag, deri man ålägger lapparne att hålla sina renhjordar aflägsne från lappmarksbefolkningens odlingar sommartiden. Det är då man skall skydda dem; menar Lag-Utskottet. Ja, vår Herre sjelf har stiftat denna lag långt innan något Lag-Utskott fanns, och jag tror icke att, om Lag-Utskottet velat i stället ålägga lapparne att sommartiden flytta ned till dessa trakter, det skulle i sådant fall funnit någon åtlydnad. Det är nemligen omöjligt för renhjordarne att under sommaren besöka dessa varma trakter, utan måste de då hålla sig efter snöregionerna å bergen, der ett kallare klimat finnes. Skulle lapparne sommartiden gå ned till de varma trakterna med sina renar, så skulle dessa snart förintas af de myriader insekter, som der finnas i sådana massor, att de utgöra en verklig landsplåga för innevånarne; det vore att göra slut på renarne. Nej, lapparne måste sommartiden hålla sig i fjellen och vintertiden flytta ned, för att bereda sina hjordar näring.

Jag vill således, som sagdt, icke endast att lapparnes förra rättigheter respekteras, utan till och med att dessa om möjligt utsträckas; och är jag Utskottet tacksam för att det åtminstone velat i detta hänseende gå längre än Kongl. Maj:t.

Snart nog förekommer här till behandling en annan Kongl. proposition, angående lappmarkernas skattläggning och bevillningstaxerings införande derstädes, hvilka frågor förefalla mig ganska nära förbundna med nu föreliggande, och jag vet icke rätt hur man skall kunna afgöra den ena utan att tänka sig hur man skall afgöra de andra. Jag vill emellertid dröja med att vidare yttra mig härom tills de andra frågorna förekomma till behandling, för att icke nu trötta Kammaren med något vidlyftigare anförande; och jag slutar med att yrka afslag å Kongl. Maj:ts nådiga proposition och Lag-Utskottets betänkande, med undantag af bestämmelsen rörande lapparnes renbetesrätt och nödiga skogsfång, samt med att föreslå det lappmarksbefolkningen nedanför den nya projekterade lapplinjen tillförsäkras likställighet i rättigheter och skyldigheter med länens öfrige innevånare.

Herr Nils Petersson: Då jag inom Lag-Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga och med min röst bidragit till det slut, hvar till Utskottet kommit, vill jag i korthet söka redogöra för de åsikter, som dervid varit för mig bestämmande.

Såsom af betänkandet synes, gäller frågan två särskilda saker, nemligen nybyggarnes rätt att afverka skogen och lapparnes rätt att å densamma beta sina renhjordar. Dessa s. k. Lappar hafva, som allmänt be-

kant

kant är, i fordua tider utgjort vårt lands egentliga innevånare, men under tidernas lopp hafva de blifvit trängda allt längre och längre mot norr, tills de slutligen hamnat i de nu s. k. lappmarkerna. För att nu tillse huru å ena sidan nybyggarnes rättigheter och å andra sidan lapparnes af renbetes-rätten beroende existens må kunna fortfarande tillgodoses, utan att någons rätt kränkes, är det nödigt att först undersöka, huruvida detta kan stå tillsamman med att låta nybyggarne bibehålla hvad de kalla sin rätt eller hvad som blifvit dem tillförsäkradt genom vissa förordningar eller till och med genom blotta uppmaningar att flytta uppåt Norrland och bosätta sig. Jag har dervid uppfattat saken så, att man från början, när skogarne voro mycket stora och talrika, icke afsåg någon så synnerlig fördel för nybyggarne med att låta dem afverka skogarne, utan fastmer önskade landets uppodlande; men i samma mån som nybyggarne allt mer och mer trängde uppåt de s. k. lappmarkerna och började kultivera marken på sätt i det öfriga landet skedde, kom man underfund med att skogarnes oinskränkta afverkande icke var förenligt med omsorgen, hvarken om klimatets bibehållande eller om de ursprungliga lappmarksinnevånarnes bestånd. Det är en temligen erkänd sak, att nybyggarne alltför hänsynslöst begagna sig af sin skogsafverkningsrätt, och man då kan lätt tänka sig att ju mer de trängt in i lappmarkerna, dess mer hafva äfven, såsom inom Lag-Utskottet blifvit upplyst, lapparnes renbetesrätt härigenom blifvit kränkt. Å de sköflade sträckorna trivas nemligen icke sådana växter, som renarne vilja afbeta. Under sådana förhållanden, och då lapparne äfven utgöra en del af Sveriges folk, samt då de redan förut blifvit så långt undanträngda och staten sedan uppdragit en gränslinie emellan de fjelltrakter, der de skulle få fritt uppehålla sig, och det öfriga landet, synes det mig icke vara annat än både klokt och billigt att något inskränka nybyggarnes rätt att afverka lappmarkens skogar. Ty det lärers väl icke vara tvifvel underkastadt, såsom en talare förut sagdt, att, om dessa skogar fortfarande sköflas på sätt hittills skett, detta blir till skada icke endast för lapparne och för nybyggarne sjelfve, utan äfven för de nedom lappmarksgränsen boende, och sålunda är lika litet förenligt med lapparnes bestånd såsom ett nomadiserande folk, som med en rationel hushållning i öfrigt, från statens sida betraktad. Och jag tror icke att nybyggarnes rätt genom en sådan inskränkning blir så ofantligt förnärmad, som man velat låta påskina. Ty om de vilja nöja sig med att afverka så mycket, som med skogens bestånd är förenligt, så få de det, och jag kan icke finna det vara annat än rättvist att staten förbehåller sig detta vilkor för att skogarne må alldeles ohejdadt sköflas. Det har af Herr Malmberg blifvit sagdt, att, om blott en förnuftig skogslagstiftning införes, så skola nog skogarne deruppe fortfarande finnas qvar i tillräcklig myckenhet och täthet. Ja, jag tror just, att det förslag, som nu är framställt och som går ut på att afverkarne icke få af dessa skogar tillgripa mer än med skogarnes bestånd är förenligt, afser en sådan förnuftig skogslagstiftning; och den skall väl någonsin taga sin början. I dessa trakter finnes visserligen för närvarande öfverflöd på skog, jag vill icke förneka det, men man vet att spekulationerna på skogarne i allmänhet jemväl äro ganska vidsträckta; och att dessa spekulationer sträckt sig ända upp till dessa

trakter, lärar väl ingen vilja förneka, lika litet som någon på fullt allvar lärar vilja förneka, att detta är oroväckande för framtiden. Att transporterna der uppe skulle vara så svåra, att sköfvingen endast derigenom skulle förekommas, äfven om innnevånarne sjelfve finge fritt hushålla med skogen, är alldeles samma påstående, som man förut framställt beträffande de nu sköflade trakterna i det öfriga landet. Nu för tiden går det ganska lätt för sig att genom uppreisning af floderna åstadkomma nya flottleder och att, der icke annat hjälper, bygga jernvägar för virkets framforslande, sedan spekulationen endast kommit i gång.

Det har äfven sagts, att nybyggarne göra stor skada genom att afbränna skogarne, hvarigenom de förderfva renbetet för lapparne. Den talare, som omnämnde detta, sade sig ömma mycket för dessa sednares renbetesrätt, och då borde han väl äfven inse att, då just nybyggarnes oinskränkta rätt till skogen verkar skadligt för renbetet, så kunna dessa båda saker icke förenas med hvarandra; detta finner åtminstone jag vara ganska klart.

Samme talare begagnade sig äfven af det uttrycket, att naturen sjelf stiftat lag för lapparnes kringströfvande innan något Lag-Utskott fanns, och således skulle det följaktligen ligga utom Lag-Utskottets befogenhet att befatta sig dermed. Jag tror emellertid icke han i Utskottets utlåtande kan finna något enda uttryck, som strider emot denna naturlag. Utskottet talar endast om befolkningen ofvanom lappmarksgränsen, och, då Herr Malmberg säger det vara omöjligt för den del af denna befolkning, som kallas lappar, att sommartiden uppehålla sig nedom denna gräns, så har Utskottet ju icke velat annat än hålla dem ofvan denna gräns, der allt hvad som för dem och deras renar är nödigt finnes att tillgå; och Utskottet har sålunda icke sökt att ändra detta naturens stadgande.

Hur man än må se saken, synes det mig derföre som tiden nu vore inne för lagstiftningen att här mellankomma. Man säger visserligen: "hvarföre stadga en särskild skogslagstiftning för dessa trakter, då det är lika väl behöfligt att i samma hänseende lagstifta för hela landet? utan låt derföre anstå dermed tills man får en generel lag". Jag vill dock fästa uppmärksamheten derpå, att förhållandena äro något olika i lappmarkerna mot på öfriga ställen af landet. Under det nemligen i det öfriga landet saken endast skulle gälla skogsegarens rätt gentemot staten, så tillkommer i lappmarkerna att göra afseende på en tredje mans rätt, nemligen lappens; och således finnes der ett verkligt undantagsförhållande. Då jag derföre anser en särskild lagstiftning här vara nödig, och att tidpunkten derför nu är inne, så kan jag icke finna att något annat nu är att göra än att bifalla Kongl. Maj:ts af Lag-Utskottet tillstyrkta proposition. Skulle så vara att en och annan nybyggare funne sina spekulationer i ett eller annat hänseende härigenom korsade, då han icke komme åt skogen så som han önskade, så finner jag icke detta kunna hjälpas på annat sätt, än att staten inlöser hans nybygge, om han finner sådant vara för sig fördelaktigare än att vidare bibehålla det.

Af dessa skäl har jag biträdt Utskottets majoritet, till hvars förslag jag följaktligen yrkar bifall.

Herr Åstrand: Som Kammaren ganska väl torde hafva sig bekant, nedsatte regeringen år 1868 en komité för att undersöka alla skogen rörande förhållanden i Norrland, hvilka då länge och högljuddt påkallat ändring i lagstiftningen. Då jag haft äran vara ledamot i denna komité och i sådan egenskap till fots delvis genomströfvat de trakter, hvilka frågan rör, nemligen lappmarkerna, så anser jag mig både pliktig och skyldig att här närmare redogöra för min uppfattning af densamma, samt framställa en del af motiven för det beslut, hvartill komitéen kommit, enär dessa motiv icke kunnat i komitéens berättelse blifva så fullständigt intagna för hvarje särskild paragraf, som de möjligen bort.

När man tager de med en skogslagstiftning för lappmarkerna sammanhängande omständigheter i närmare betraktande, finner man trenne hufvudmoment som påkalla uppmärksamheten hvart för sig särskildt. För det första har man nemligen att göra afseende på det nomadiserande folket, eller lapparne, som der ströfva kring med sina renar; vidare och för det andra har man att fästa sig vid de genom regeringens åtgärder småningom ditlockade medlemmarne af den germaniska racen, hvilka slagit sig ned såsom nybyggare; och slutligen har man att beakta statens allmänna intresse. Jag vill då hvart för sig skärskåda dessa trenne hufvudmoment af frågan.

Långt innan nybyggarne ännu hade nedslagit sina bopålar inom de råmärken, som begränsa lappmarkerna, tillhörde dessa trakter uteslutande den nomadiserande befolkningen och var dess egendom, för hvilken den betalte ränta och tionde till kronan; men dessa skattetitlar utbyttes år 1695 mot den s. k. lappskatten, som utgick i penningar och som ännu i dag fortfarande på samma sätt utbetalas. Således är detta än i dag lapparnes jord med lika mycken rätt som den, hvilken åberopas af dem som sedan inkräktat vissa delar deraf och derå erhållit skattebref, samt, utan afseende derå, om dessa delar benämnas nybyggen, skattehemman eller kronotorp. Men sedan dessa inkräktningar en gång börjat ega rum blef det nödvändigt att söka förena lapparnes och nybyggarnes intressen; och nybyggarne blefvo derföre ålagde att respektera de för lapparnes existens oundgängliga fordringarne att dessa finge med sina renar fritt ströfva omkring och på vintern gå ned till nybyggarnes skogsområden för att låta sina hjordar beta och sjelfva under tiden hemta nödigt bränsle för sina hushållsbehof. Någon uteslutande rätt för nybyggarne att fritt disponera öfver dessa skogar har således aldrig blifvit dem tillerkänd eller för framtiden dem tillförsäkrad. Jag vet väl att den värde reservanten, som först hade ordet, i sin betänkandet vidfogade reservation anförd några skattebref till stöd för sin afvikande åsigt, men om ock dylika bref blifvit utfärdade — och de äro i alla händelser högst få i förhållande till samtliga hemmanens eller lägenheternas antal — så har detta skett genom misstag från myndigheternas sida och medför följaktligen icke annan rätt för dem, som af dessa skattebref blifvit innehafvare, än att i vanlig domstolsväg yrka ersättning för genom skattebrevet påräknade, men derför icke vunna fördelar, och hvarvid klarhet skulle vinnas om dessa brefs lagliga betydenhet. Icke heller är väl 1866 års förordning så beskaffad, att den i all evighet kan hindra statsmakterna från att stifta en ny lag rörande dessa förhållanden, om omständigheterna sådant påkalla.

Det nomadiserande folket eger således än i dag, som sagdt, obestriddig rätt att åtnjuta den för deras existens ovilkorligt nödvändiga rätten att om vintrarne tåga ned till nybyggena och der begagna betet för sina hjordar och taga nödigt bränsle för sin hushållning. Alla lappar ströfva visserligen icke på detta sätt omkring, uppehållande sig på olika ställen under olika arstider, sommartiden på fjellen och vintertiden i de nedre trakterna. Då en föregående talare sade, att vår Herre sjelf stiftat lag för lapparnes vandringar i dessa trakter, långt innan något Lag-Utskott fanns, så tror jag att den talaren icke hade så noga reda på hvad vår Herre gör; ty det finnes förutom fjellapparne äfven ett annat slag af lappar, nemligen skogslapparne — jag tager mig med nämnde talares begifvande friheten nämna detta — hvilka sednare året om vistas på de skatteland, som de fått sig tillerkända, och således icke äro ute på vandringar. Men i allmänhet äro lapparne dock nomader, som ströfva kring med sina hjordar, och i Vesterbottens län finnas uteslutande sådana, med undantag måhända af ett obetydligt antal, som tillhöra ett tredje slag af lappar, de s. k. fiskare- eller fattiglapparne.

Hvad åter beträffar nybyggarnes intressen, som här så mycket åberopas, och hvilka skulle erfordra en helt annan åtgärd i lagstiftningsväg än den i Kongl. Maj:ts nådiga proposition föreslagna och af Lag-Utskottet med en liten modifikation tillstyrkt, får jag säga att, enligt min uppfattning, dessa gå i full öfverensstämmelse med Utskottets hemställan och i motsatt riktning mot hvad här uppgifves. Det är sannt att jorden i lappmarkerna är långt bördigare än i det nedre landet. Den lemnar i allmänhet rika skördar när den skötes väl, och det är mig ett nöje att kunna vitsorda det så i allmänhet sker. Det är äfven mycket sannt att nybyggarnes hemman äro väl bebyggda och att man hos dem blir väl och gästfritt bemött. Det är med ett ord sannt att hos dessa nybyggare råder en ganska stor välmåga. Men huru vore det väl möjligt att denna välmåga skulle funnits, om de hade nödgats arbeta under för dem ogynsamma lagstiftningsförhållanden? Nybyggena uppstodo under en tid när der betaltes till kronan en stubböresafgift efter minst 6 skilling per träd som till afsalu fick afverkas, men de sista åren, innan den i reservationen omnämnda Kongl. förordningen af den 21 December 1865 utkom, erlades för mastträn 10 R:dr, för spiror 5 R:dr, samt för bjelkar 50 öre stycket, enligt för Norrbottens län gällande markegångstaxor. Genom nämnda förordning fingo nybyggarna rättighet att till afsalu afverka den gröfre skogen, d. v. s. de mogna trän som utan men för skogens bestånd kunna afverkas, sedan tjänstgörande revierförvaltaren yttrat sig i saken och Konungens Befallningshafvande meddelat resolution samt utsyning och stämpling derefter egt rum; och den enda afgift, de därför hafva att vidkännas, är förrättningsarvodet till revierförvaltaren beräknadt efter 7 R:dr om dagen. Den talare, som står antecknad såsom reservant mot Utskottets utlåtande, har sagt, att der betalts 20 R:dr för 30 träd i utsyningsomkostnader, men detta är en stor öfverdrift och vida skildt från verkliga förhållandet. Jag vill i detta afseende hänvisa till de af skogskomitén lemnade uppgifter, för hvilkas riktighet jag ansvarar. Komitén infordrade uppgifter från alla revierförvaltare inom Wester- och Norrbottens län rörande de af dem uppburna förrättningsarvoden äfvensom antalet af utsynade

träd; och det visade sig då att kostnaderna varit mycket varierande, per träd räknadt, men att de dock aldrig öfverstigit 35 öre stycket, hvilket ingalunda gör några "20 R:dr för 30 träd". Olikiheterna äro beroende af förrättningarnes omfång för hvarje gång, äfvensom af de skogstrakters närmare eller fjärmare belägenhet intill hvarandra. å hvilka utsyning egt rum, och det förekom till och med fall då kostnaden endast stigit till $\frac{1}{2}$ öre per träd. Komitéen framställde emellertid förslag till jemkning i dessa förhållanden, nemligen genom bestämmande af viss afgift per träd, och den af komitéen i sådant hänseende förslagsvis angifna afgiften är helt obetydlig i förhållande till det nyss nämnda maximum af 35 öre.

Bland skälen för det oberättigade i att göra en undantagslagstiftning för skogsafverkningen i dessa trakter är här äfven anfördt att nybyggarne vore lika intelligenta som befolkningen i det nedre landet. Ja, jag vill medgifva att de äro lika intelligenta; men det är icke heller för befolkningen man vill lagstifta, utan det är för skogarne. När innevärnarne få af skogen taga allt som denna, utan att dess bestånd lider, kan lemna, så äro de försäkrade om en ständig aldrig trytande biförtjenst, dels genom direkt försäljning, dels derigenom att de sjelfva mot lega kunna verkställa afverkningen åt dem som köpa de träd, som årligen få afverkas, ty köparne, åtminstone de, som äro sågverksegare, hafva inga andra att vända sig till i detta hänseende än just åboarne sjelfve, emedan det blefve allt för dyrt att till dessa glest befolkade trakter föra andra arbetare. Den biförtjenst, de sålunda kunna erhålla, blir icke obetydlig; och den skall utgöra ett icke oväsentligt vilkor för deras existens, ty skördarne, om än i allmänhet rika, kunna dock stundom göras om intet genom frostnätter, såsom ofta var fallet på 1860-talet. Under dessa missväxtår utgjorde ock skogsafverkningen befolkningens hufvudsakliga näringskälla. Men om icke den skogshushållning införes, som nu är föreslagen, så komma nybyggarne sjelfve att deraf hafva värsta menet. Ty i mån som skogarna uthuggas skall klimatet försväras och frostnätterna oftare åstadkomma missväxt; och slutligen, sedan intet återstår af skogarne, som för närvarande utgöra en källa till biinkomster för nybyggarne, skola dessa icke vidare kunna existera i dessa trakter.

Hvad är det nu som gör att skogarne i allmänhet uthuggas? Jo, den högt uppdrifna industrien, som vill tillgodogöra sig all den skog som kan åtkommas. Men det öfverensstämmer icke med en klok statshushållning att låta sådant obehindradt fortgå, utan staten bör se till att afverkningen sker måttligt och på ett med skogens framtida bestånd öfverensstämmande sätt, hvarigenom både statens och innebyggarnes i dessa trakter intressen blifva på en gång tillgodosedda.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på en omständighet, som icke minst talar för bifall till det af Lag-Utskottet i detta hänseende föreslagna stadgandet. Vi kasta ut stora summor för vårt försvarsväsende, anvisa millioner för våra befestningar, och göra årliga uppoffringar för vår armés öfningar. Och hvarför göra vi detta? Emedan vi vilja värna vår frihet och sjelfständighet, samt lemna till efterkommande vår torfva lika fri, lika rik och lika mäktig att föda sina odlare. Men på det detta må kunna så ske, hafva vi att värna vårt land mot ännu en fiende, en verklig stormakt som visserligen icke kommer med bajonetter, men hvars

anfall därför icke är mindre farligt; och denna stormakt är norra *Ishafret*, hvars stormar under vintern rasa ned öfver landet. Mot denna fiende finnes ingen annan vakt än våra skogar, och denna vakt fordrar inga stora dagtraktamenten, men den fullgör ändock troget sitt uppdrag, om man blott låter den göra det. Får afverkningen fritt och obehindradt fortgå, skoja skogarne dock inom kort blifva alldeles borthuggna och således icke längre tjena oss till vakt mot Ishafvets nordanstormar. Man må nemligen icke föreställa sig att lappmarkstrakterna utgöra sammanhängande massor af skog, utan kunna de snarare sägas vara en enda stor vattenrasa af större och mindre vattendrag, med insprängda myrar och skogsbälten. Jag kan knappt gå en väg i lappmarkerna utan att se en sjö, eller med ett ord något större eller mindre vatten; knappt gå en något längre sträcka utan att befinna mig på eller i närheten af en myr. Mellan dessa vattendrag och myrarne finnas smalare bälten med god skogsväxtlighet, hvilkas bredd, som i allmänhet är mycket varierande, aftager ju längre upp mot nordén man kommer, men i de egentliga fjelltrakterna finnes ingen skog alls. Jag har, för att närmare kunna visa detta, tagit mig friheten med Herr Talmannens medgifvande här upphänga en från Kongl. Finans-departementet nedlänad karta, öfver de nordliga landskapen, upprättad, genom skogskomiténs försorg, i ett enda exemplar, och hvilken karta är den bästa och fullständigaste man för dessa trakter har att tillgå. (Talaren ingick här i en detaljerad framställning af de å nämnda karta angifna vattendrag, myrar och skogar inom lappmarkerna, samt fortfor derefter:) Såsom förut är nämnt, aftaga skogsbältena i bredd mot nordén, på samma gång som afståndet dem emellan blir större. Sålunda finnes t. ex. inom Wilhelmina socken, som håller 18 mil i längd, intet byggnadsvirke på närmare håll än 4 å 5 mil från socknens östliga gräns, och der endast på ett ganska smalt skogsbälte. Blevne nu rätten att sälja och afverka skogen oinskränkt, och egarne sålde den till något in- eller utländskt bolag, som på vanligt sköflingsmanér fore fram der, så skall det blifva omöjligt för innevånarne i de nu så välbygda byarne att, om dessa inom några år genom någon olycka uppbrunne, sedan återuppbygga sina hus. Jag ber nemligen få fästa uppmärksamheten derpå, att så snart man totalt huggit ned en skog, som på ett nordligt läge utgjort skydd mot nordanvinden, så kan man vara förvissad att verkligheten af de kulturalster, man på de närmast belägna trakterna vill frambringa, förminska, om icke helt och hållet omintetgöras. Ty om ock skördarne icke alltid slå fel, så göra de det dock i regeln så snart några kalla nätter inträffa medan de ännu stå ute på roten; och sådana kalla nätter pläga redan nu inträffa der tidigt på hösten och fortfara till långt fram på våren, och förhållandet skulle naturligtvis förvärras i samma mån skogarne icke längre utestängde eller hejdade de kalla nordanvindarne. Det är icke nog att säga, att om skogen afverkas, så skall den återplanteras; nej, mine Herrar! Om skogen en gång blifvit totalt afverkad, så kan icke något Riksdagens beslut, icke någon Kongl. förordning skaffa den tillbaka; hela Riksbankens silfvervaluta skulle dertill icke förslå, sedan skogen en gång väl kommit bort och fjellvindarne fått rasa fram öfver den sköflade marken. På sin höjd skulle man då lyckas frambringa några knutna dvärgbuskar. Och man må icke inbilla sig att afverkuingen skulle hålla sig endast till de

vid de stora flottlederna befintliga skogarne utan i mån som dessa blefve utbyggna skulle virket stiga i pris så att det lönade sig att föra det äfven på långa och svårare flottleder; och de mellan skogsinnehafvarne och sågverksegarne redan nu upprättade kontrakten för afverkning inom 20 à 30 år af hvad som till afverkning utsynes, skulle inom kort vara utsträckta till all inom lappmarkerna befintlige skog, ty inbyggarna skulle, alltsom froståren blefve tätare, blifva allt mer beredvilliga att gå spekulationen till mötes i dess ifver att tillgodogöra sig allt hvad skogarne hafva att lemna, för att sålunda skaffa uppehälle åt sig och de sina. Men i samma mån skulle icke endast dessa trakter ödeläggas, utan fjellvindarne skulle snart nog äfven sopa bort grödan för dem, som nu så ifrigt uppträda såsom målsmän för lappmarkernas bebyggare och påyrka dessas oinskränkta rätt öfver skogarne. Huru långt förödelsen skulle sträcka sig, är svårt att bestämdt säga, men det veta vi alla af historiens vittnesbörd, att, så snart skogsafverkningen gått öfver en viss punkt, är, såsom jag förut sagt, återväxt sedan omöjlig. Detta gäller både de kalla och de heta regionerna; vi hafva talande exempel derpå både från Island och från Grekland.

Jag skulle därför anse såsom den största olycka för vårt land, om Lag-Utskottets föreliggande förslag fölle, såvida frågan nemligen dermed vore afgjord. Om åter detta förslag går igenom, så skall detta blifva till fördel både för lapparne, för nybyggarna och för staten i dess helhet. Vid skeende afvittring skall det då ligga i statens intresse att lemna så stora skogsvidder som möjligt åt hemmansegarne i dessa trakter, äfvensom sedermera att låta dem afverka så mycket som med skogens bestånd är förenligt. Och att skogsområdena för hvarje hemman och lägenhet kunde blifva rätt betydliga, är klart, då man tager i betraktande hur glest spridda de sednare äro; der finnas nemligen på hela denna ofantliga vidd icke mer än 340 hemman saunt 650 torp och nybyggen. Men om detta förslag icke blefve Kamrarnes eller Riksdagens beslut, så blefve det regeringens pligt att se till, det den fria afverkningen komme att göra så liten skada som möjligt; och detta skulle i verkligheten utföras så, att den vid afvittringen icke komme att tilldelas mer än från 400 till högst 800 tunnland åt hvarje hemman. Och då hade man jemväl att komma ihåg, att för skogarnes bevakning skulle erfordras en långt talrikare personal än nu, ja, en tiodubblad personal skulle knappast förslå.

På alla de skäl, jag sålunda haft äran anföra får jag på det varmaste förorda bifall till Lag-Utskottets föreliggande betänkande; och är jag öfvertygad att, om Kamraren skulle dela min uppfattning och detta förslag blifva af Riksdagen godkändt, så skulle det blifva ett af de gagneligaste beslut som här blifvit fattade allt sedan det nya representations-sättet infördes.

Herr Hæggström: Om jag någonsin varit tveksam, huruvida jag borde taga till ordet i denna Kammare eller icke, så är det i en fråga sådan som denna, ty, som Herrarne veta, är jag sågverksegare, och man kan deraf lätteligen draga den slutsats, att jag i mer eller mindre mån talar i egen sak. Jag nödgas likväl låta all tveksamhet fara, då jag är

en af de få ledamöter i denna Kammare, som äro representanter för de personer, hvilkas rätt här är i fråga.

Kongl. Maj:ts förevarande proposition, som sönderfaller i två delar, den ena rörande hemmånsegarnes dispositionsrätt öfver skogen vid skeende afvittring, om hvilken jag först vill yttra mig, den andra om lapparnes renbetesrätt inom lappmarken, utgår derifrån, att skattehemmånsegare inom lappmarkerna icke böra få fri dispositionsrätt öfver dem vid skeende afvittring tilldelad skog, af den orsak, att 1824 års afvittringsstadga icke gällde lappmarkerna. Då emellertid vi icke hafva något län, som heter Åsele län eller Lycksele län o. s. v. utan nämnda stadga är utfärdad för Westernorrlands, Westerbottens och Norrbottens län, så måste den äfven hafva varit gällande för lappmarkerna, ehuru den derstädes icke haft någon tillämpning. Det synes äfven af den Kongl. propositionen, att man varit betänkt på att föreslå lämpliga och nödiga förändringar och tillägg i den för lappmarkerna följda skattningsmetod, men att frågan om afvittring och skattningsmetod inom lappmarken blifvit i brist af medel uppskjuten. En särskild afvittrings- och skattningsstadga för Luleå lappmark utfärdades ock den 13 December 1850 hvilken väl ännu är gällande, eftersom Kongl. Maj:t i sin proposition af den 30 Januari detta år angående förordning om skattningsmetod för Wester- och Norrbottens läns lappmark, (se Kongl. propositionen N:o 19, sidan 40) föreslår att "med upphäfvande af hvad genom nådiga stadgan för afvittring och skattningsmetod i Luleå lappmark, den 13 December 1850 är om skattningsmetod förordnad" etc. Man får väl då icke säga, att lappmarkerna i detta hänseende äro utan gällande lag, ehuru lagen i brist af medel ej vunnit tillämpning. I bilagan till den Kongl. propositionen, sidan 16. säges, att genom äldre, för lappmarkerna gällande författningar hafva åboarne icke fått sig tillförsäkrad någon rätt till erhållande af bestämda områden af skogsmark. Jag vill dock i fråga härom anförä, att, genom Konung Magnus Erikssons bref, dateradt den 16 Mars 1340, angående bebyggande af de rikets landsändar som låge vid Helsingland och Ångermanland, onämnda lappmark, inbyggarna borde njuta och bruka Helsinglands lag och sedvärja. Hithörande föreskrifter i Helsingelagen finnas i Konungabalken VII och Viderbobbalken XV och XVI. Der stadgas nemligen, att alla de, som bodde i "Uma" och "Bygda" och nordan före — hvar dessa trakter voro belägna är ej tvifvel underkastadt, ty dessa ortnamn finnas ännu kvar — och ville upptaga nybygge på allmänning, borde rödja så mycket åker, att derå kunde skördas tre trafvar säd, och bygga ett hus i fyra knutar samt med två vittnen uppgå och utmärka intagans gränser. Skog fick han taga så bredt, som åker och äng var utmärkt, och på två sidor så långt som en styllings rast, hvarmed skulle förstås det afstånd, som kan tillryggeläggas, då man åker hemifrån före (vid?) solens uppgång vid vintersolståndstiden och hugger ett lass stör och kommer åter vid middagen. Detta var visserligen ett egendomligt sätt att bestämma eganderättsområdet, men det var dock ett bestämdt lagstadgande och måtte väl vara att hänföra till "äldre tider", då det förskrifver sig ifrån trettonhundratalet. Å samma sida 16 säges äfven "enligt den vid skattningsmetod i lappmarkerna hittills följda, på gammal häfd grundade metod beräknas mantal och ränta i förhållande endast till det antal kreatur, som anses kunna vid lägenheten utfodras,

något skogsområde för lägenheten toges ej dervid i beräkning“. Det var väl naturligt att man i äldre tider i fråga om skattdrägning icke skulle taga den skogsmark, nybyggaren fick sig upplåten, i beräkning, ty sjelfva skogen såsom sådan hade då icke något värde, utan skatten bestämdes efter de fördelar man indirekt kunde hemta från skogen såsom erbjudande tillfällen till jagt och fiske, och af dessa produkter betingades en viss årlig skatt såsom, enligt hvad det då hette, ”konungsskatt“. Jag kan icke dela den af Kongl. Maj:t uttalade åsigt om nämnda åbors rätt till skogsmarken, och jag vill i det följande söka gifva skäl för den olika uppfattning jag i nämnda hänseende hyser.

Uti lappfogde-instruktionen af den 5 Augusti 1760 § 9 heter det: ”Enär sådana frihetsår äro till ändan lupna, bör hemmanet vid tingsrätten uti kronofogdens närvaro provisionaliter skattdräggas och skatten derefter uppbäras; och sedan har fogden att gifva sådant vid landskontoret tillkänna, då landshöfdingen beordrar landtmätaren detsamma geometrice aftaga, hvarefter skattdrägningen vid nästa ting kommer att upprättas och examineras till landshöfdingens öfverseende och fastställande“. Utaf Kongl. Resolutionen den 13 November 1794, angående sökt stadfästelse å lappmarksfriheter m. m. inhämtas jemväl bland annat, att nybyggarna i Åsele lappmark gjort underdånig ansökning, ”att de måtte i likhet med svenska och finska allmoget i nåder tillåtas att lösa sina hemman till skatte för trenne års räntor, utan någon skattevärdering, emedan en sådan värdering skall falla dem mera kostsam än sjelfva köpeskillingen.“ I följd af att fordringarne på att få egoområdena bestämda och eganderätten fastställd allt mer började göra sig gällande, sökte äfven åtskillige hemmansegare inom Åsele lappmark att vinna rättslig stadfästelse på de anspråk de i detta afseende lyste. Jag har här en af Konungens Befallningshafvande i länet den 9 Juni 1797 meddelad resolution, som jag ber få uppläsa. Den lyder: ”Som af Lofl. Härads-Rättens i Åsele förutgående protokollsutdrag af den 2:dra Januari innevarande år inhämtas, att vid undersökningen om den öfverenskomna, samt af Ekonomie Ombudsman och kronolänsman Pehr Eric Edin och Nämndemännen Eric Pahlsson ifrån Gigsle och Christoffer Olofsson ifrån Nore den 9 September nästlidet år utsynta råskillnaden emellan Tallsjön och andra angränsande byar i berörda Lappmark, någon icke haft emot nämnda i Lofl. Härads-Rättens berörda Protokollsutdrag beskrifne råskillnad något att invända, förden skull pröfvar jag skäligen densamma till vederbörandes efterrättelse nu och i *framtiden* härmed gilla och fastställa. Westerbottens Lands Contor i Umeå den 9 Juni 1797. Pr. Adam Strömberg. Joh. J. Öhrling.“ Herrarne finna således att redan 1797 desse Tallsjö byamän fått sina egoområden helt och hållet bestämda enligt då gällande författning; och dessa byamän sökte jemväl några år derefter att få sina hemman omfördade från krono till skatte. Kammarkollegium utfärdade jemväl till dem den 11 Mars 1800 skattebref, alla af samma innehåll, och af hvilka jag tager mig friheten uppläsa ett, emedan det ej är af synnerligt stort omfång. Dess innehåll är följande:

”Wi, Arvid Fredrik Kurck, Grafve, En af Rikets Herrar, President uti Kongl. Maj:ts och Rikets Kamar-Collegio, Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, Ledamot i Konungens Högsta Domstol, så ock

Vice President, Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden, samt Kamar-Råd; Göre veterligt, att såsom Hans Kongl. Maj:t, Vår Allernådigste Konung, genom utfärdad Förordning af then 21 Februarii 1789 och Kungörelse af then 24 Januarii 1790, i Näder behagat uplifva och förnya Kongl. Förordningen af then 19 Septembris År 1723, samt således Allernådigst förklarar, hvilka Krono-Hemman och Lägenheter måge till Skatte försäljas, och huru dermed förhållas bör, samt hvad thervid kommer att i akt tagas, såsom ock, att sjelfva Köpebrefven af Kongl. Kamar-Collegio skola utfärdas; Alltså och till underdånigst följe theraf, hafve Vi velat uplåta och försälja, eftersom Vi härmed, och i kraft af detta vårt öfna Bref, på Hans Kongl. Maj:ts, Vår Allernådigste Konungs, vägnar uplåte och försälje till Åbon Hans Adamsson efterskrefne Krono-Nybygges hemman i Westerbottnens Län och Åsele Lappmark, N:o 1 i Tallsjö-by, hemmantal Ett Fjerdedels, Räntan innehafves af Kongl. Ecclesiastique Direction i Lappmarken under förpantning. Under Skattemanna Börd och Rättighet att njuta och behålla för Fem Riksdaler Specie, hvilka uti Länets Ränteri den 1 Marti 1796, enligt hit ingifvet original qvittance riktigt blifvit erlagde och betalade. Wi afhände förthensskull Hans Kongl. Maj:t samt Sveriges Krono förbemälte Krono nybygges hemman N:o 1 i Tallsjö by, som består af Ett fjerdedels Mantal beläget i Åsele Lappmark af Westerbotten, samt tillegnar detsamma åbon Hans Adamsson, dess hustru. Barn och Arfvingar, så ock arfvingar efter arfvingar, med hus, jord, åker, äng, skog, mark, Fiske och fiskevatten, qvarn och qvarnställe, Torp och Torpställe samt alla andra tillegor, som under nybyggets ränta äro inbegripne i våto och torro, närby och fjerran, intet undantagandes af allt det, som dertill lyder, med rätta ligga bör och lagligen tillvinnas kau, att njuta, bruka, och behålla under Skattemanna Börd och Rättighet till everldelig ägo, som Lag förmår.

Skulle ock förberörde Ny bygge på hvarjehanda sätt gå Köparen eller thes Arfvingar ifrån; Så wil Hans Kongl. Maj:t och Kronan hålla them theruti aldeles skadeslöse. Så skall ock merbemälte ny bygge efter nedanstående datum från Krono till Skatte uti Jordeböckerne införas. Ther alle, som thetta vidkommer, och för Hans Kongl. Maj:ts och Kronans skul vele och skole göra och låta, hafva sig hörsammeligen att efterrätta, icke görandes honom Åbon Hans Adamsson, dess hustru, Barn eller Arfvingar häremot hinder, meen eller förfång i någon måtto, nu eller i tillkommande tider. Till yttermera visso är thetta med Kongl. Maj:ts och Riksens Kamar-Collegii Sigill, samt vår egenhändige underskrift bekräftadt. Stockholm den 1:te Martii År efter Wårs Herres Jesu Christi Näderika födelse Et Tusend Åttahundra.

På dragande Kall och Embetets vägnar
(Sigill.)

A. F. Kurck.
C. U. Lejonmark.

B. Backmansson.

M. Wanberg.

C. F. Stråle.

Ad. Julin.

Deraf framgår således, att dessa byamän iakttagit allt som enligt gällande lag för ernående af skattemannarätt till sina hemman erfordrades. De tingo sina egoområden afskiljda, de erlade den stadgade skatteköpe-

skillingen och undfingo därför skattebref af Kammar-kollegium. Detta exempel följdes sedermera efter hand af andra byar. Det är väl icke underligt, om desse åboar, med lagligen tillkommet skatteköpebref i sin hand skulle framställa anspråk att få vara i åtnjutande af sin rätt i fråga om användande af de egoområden de förvärfvat, i likhet med andra jordegare inom landet.

Underligt är deremot att Kammar-kollegium, som har utfärdat dylika skatteköpebref, enligt då gällande och återopade författningar nu kan komma fram med det påståendet (se samma återopade sida 16), att endast den inskräntare rätt, som enligt förordningen af den 29 Juni 1866 medgifves vissa skattehemman må tilläggas samtliga skattehemman och torp inom lappmarkerna.

Då nu efter lång väntan deras egoområden äntligen genom afvittringen skola fastställas, då vill man beröfva dem den skattemannarätt de för 70 år sedan lagligen förvärfvat! Mine Herrar! hvad skulle ni säga om ni vore i deras ställe? Jag frågar blott.

I berörda bilaga anføres äfven, att Landshöfdingen Widmark uttalat den åsigt, "att det vore af stor och djup betydelse för orten och det allmänna, att skogen inom lappmarkernas vidsträckta skogsland framgent förblefve kronans egendom". Mot denna af Widmark uttalade åsigt hafva dock, enligt hvad af nämnda bilaga, sid. 17, inhemtas, Jockmocks och Gellivare socknemän i underdånighet inlagt protest, under yrkande, "att hemman i lappmarken måtte vid afvittringen tilldelas skog ej blott till hushöf utan ock till afsalu och det med lika oinskränkt dispositionsrätt, som kustlandets hemmansåboar åtnjuta. Om icke lappmarkens innebyggare vid afvittringen tilldelas bestämda områden såväl af skog som inegor, skulle, enligt socknemännens förmenande, odlingen ej kunna bära sig eller af den meddellöse verkställas. Ty det vore naturens lag i dessa trakter, att skogen skall vara en uppmuntran och ett understöd för jordbruket". Chefen för Civil-departementet erkänner äfven, att "uti det sist anförda yttrandet ligger onekligen en viss samning," och han säger sedermera: "Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län har ock i sitt år 1865 afgifna utlåtande i afvittringsfrågan förordat grundsatsen af bestämda skogsområdens tilldelande åt hemmanen i lappmarkerna och till stöd därför andragit, att nybyggen och hemman derstädes äro genom klimatets hårdhet ofta nog utsatta för att få sin gröda skadad af frost; att ehuru denna stora olägenhet mildrades genom afdikningar och rödningar, likväl det nordliga läget och grannskapet af fjellen orsakade, att frostsador ända stundom inträffade under växttiden och derigenom åboarne gingo miste om den afkastning af jorden, som påräknats till brödföda; att biförtjenster då måste anlitas och att ingen sådan vore närmare för handen än afverkning af skogsprodukter. Den äfven för lappmarkerna gällande nådiga förordningen af den 21 December 1865 angående kronoparkers bildande i Kopparbergs län och de norrländske länen samt om vissa iakttagelser vid storskiften och afvittringar i nämnda län förutsätter, att redan anlagda hemman och nybyggen böra hädanefter såsom hittills vid afvittringar och storskiften åtnjuta visst område i skog och mark. Ett frångående af denna grundsats kan jag icke tillstyrka".

Det synes äfven af nämnda Kongl. förordning af den 21 December

1865, att man hade varit betäckt på att tilldela ifrågavarande hemmans-åboar den skog dem rätteligen tillhörde, ty i 2 § af denna förordning talas om att såväl kronohemmans och nybyggesåboar som skatte- och frälsehemmanssegare, de der icke hafva afvittrade eller provisionellt utstakade områden, skola enligt 2 § af denna förordning hafva *uteslutande rätt till utsyning inom vissa områden af angränsande kronomark*, belägna på ett visst afstånd från bolstaden. Detta stadgande visar tydligen derpå, att kronan, i händelse af en blifvande afvittring, ville se till, att den afverkning på skogen, som under tiden kunde göras, skedde på den mark åbon sedermera kunde få sig tillerkänd och ej på kronans; och deremot kan väl icke vara något att invända. På tal om detta ämne, torde kanske icke vara ur vägen att återkalla i minnet Kongl. Maj:ts den 21 December 1865 till Riksdagen aflättna Proposition, angående förändrade bestämmelser i fråga om upplåtande åt enskilde af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län, samt om disposition af stubböresmedlen jemte Rikets Ständers svar. Kongl. Maj:t säger der: — — — — —

»Då Kongl. Maj:t sålunda funnit att från de oafvittrade skogarne endast undantagsvis kan utbrytas mark till kronoparkers bildande har Kongl. Maj:t emedlertid med afseende på de af Rikets sednast församlade Ständer anmärkta förhållanden, ansett nödigt att Kronan på annat sätt förbehålla sig rättigheten att deltaga i värden om den växande skogen i dessa vidsträckta trakter. Härvid har dock *icke kunnat ifrågakomma någon inskränkning i den dispositionsrätt, som enligt nu gällande författningar tillkommer, rare sig egare af redan befintliga skattehemman i afseende å dertill hörande skog, eller innehafvare af redan lagligen anlagda nybyggen, i afseende å den skog, som genom framdeles skeende afvittring kan dem tillfalla.*»

Det den Kongl. propositionen bifogade statråds-protokollet innehåller följande yttrande af Departementschefen:

»Förslaget att grunda skogstillgångens bevarande helt och hållet på bildandet af stora kronoskogar har, enligt innehållet af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, sammanhang med Rikets Ständers äfven tillförene uttryckta åsigt att någon inskränkning icke bör ske i enskildes rätt att disponera öfver sina skogar. Denna åsigt stödjer sig bland annat på medgifvandet i nädiga Förordningen den 21 Febr. 1789, att skattemännen skola, med ett obetydligt undantag allenast för ek- och masteträd, tillgodonjuta den vidsträckta rätt till skogen, som förut tillkommit endast frälsehemmanssegare för deras skogar och jag är långt ifrån att vilja föreslå någon inskränkning i denna rätt för varande skattehemmanssegare. Icke heller bör, enligt mitt förmenande, någon ändring i allmänhet göras i den rätt, som enligt nu gällande författningar tillkommer innehafvare af redan anlagda nybyggen öfver den skog, som genom framdeles skeende afvittring kan dem tillfalla. En resolution hvarigenom anläggande af ett nybygge medgifvits, måste nemligen enligt min uppfattning anses innebära ett löfte å kronans sida, att, så vidt anläggaren fullgör de för honom stadgade skyldigheter, han äfven skall i fullt mått åtnjuta

alla en nybyggares förmåner enligt de författningar som gällde vid den tid då resolutionen meddelades.»

Rikets Ständers skrifvelse i anledning af förestående Kongl. proposition lyder sålunda:

»Rikets Ständer som i *allo instämman i de åsigter*, hvilka blifvit i dessa ämnen uttalade, så väl uti Eders Kongl. Maj:ts förevarande nådiga proposition, som enligt dervid fogade Statsrådsprotokoll, utaf vederbörande Departementschef, — hafva alltså funnit sig böra till alla delar bifalla, hvad Eders Kongl. Maj:ts uti förevarande proposition behagat i nåder föreslå.

Nu ser man således, att blott för så kort tid sedan som år 1866 såväl Regering som Riksdag var af den enhälliga åsigt, att *full skattemannarätt* borde vid en skeende afvittring komma nämnda åboar till godo; och det ser verkligen underligt ut, då man nu blott sju år efteråt vill helt och hållet frångå de grundsatser man förut uttalat. Jag hoppas likväl, att denna Kammare skall vidhålla hvad 1866 års Riksdag såsom sin åsigt yttrat.

Ett annat bevis på att man tänkt sig, att dessa skattehemmansåboar i lappmarkerna skulle hafva dispositionsrätt öfver sin skog ligger uti Kongl. Maj:ts förordning den 29 Juni 1866, angående dispositionsrätten öfver skogen å sådana skattehemman, som uppkomma å nybyggen, hvilka hädanefter från kronan upplåtas eller af sådana äldre nybyggen, för hvilka föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blifvit behörigen fullgjorda. I 2:dra § af denna förordning stadgas, att Konungens Befallningshafvande skall genom föranstaltande af syner utröna, om, i fråga om äldre före författningens utfärdande från kronan upplåtna nybyggen, föreskrifna odlings- och byggnadsskyldigheter blifvit inom behörig tid fullgjorda, och skall egaren, der dessa skyldigheter befinnas vara försummade, sedan nybygget, efter framdeles fullgjorda byggnads- och odlingsskyldigheter blifvit omfördt till skatte, öfver hemmanets skog åtnjuta allenast den inskränkta rätt, som i 1 § af förordningen bestämmes för skattehemman, som uppkomma af nybyggen, hvilka efter författningens dato från kronan upplåtas. Om man emellertid drager slutsats af detta stadgande, så framgår ju tydligt, att om innehafvare af äldre skattehemman fullgjort föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter, han jemväl skall få hafva full skattemannarätt och fri dispositionsrätt öfver sin skog.

Författningens § 3 stadgar också i full öfverensstämmelse härmed: »Uti alla beslut om nybygges omförande under skattetitel, som hädanefter meddelas, skall *uttryckligen* angifvas, huruvida hemmansegaren öfver dess skog åtnjuter full skattemannarätt eller allenast den inskränkta rätt som i § 1 omförmäles, och bör anteckning härom jemväl ske i jordeboken.»

Detta stadgande har äfven efterlevvats, hvilket Herrarne finna af åberopade bilaga sidan 20, der det omförmäles att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i båda länen tillförsäkrat hemmansegaren »*full skattemannarätt*» eller »*full och oinskränkt skattemannarätt öfver hemmanets skog*» eller ock »*full och oinskränkt dispositionsrätt öfver den å hemmanet*

räxande skog.» Denna rätt skulle nu således komma dem till godo genom afvittringen, men nu vill man göra ändring i denna rätt, innan de ens någonsin varit deraf i åtnjutande.

Med alla dessa handlingar för ögonen vore det väl underligt att nu vilja beröfva dessa hemmansegare den rätt öfver skogen som de hafva förväntat sig och äro berättigade att få. De hafva å sin sida fullgjort allt hvad dem enligt kontraktet med staten ålegat, och då nu omsider staten skall fullgöra sin skyldighet och låta genom afvittring fränkilja hvad staten och nybyggarna hvar å sin sida skall hafva, då skulle staten säga till dem ungefär så här: ja det är godt och väl att ni hafven fullgjort kontraktet, men jag frångår nu de bestämmelser som deri för mig stadgats, emedan jag finner dem mindre lämpliga. Jag undrar med hvad namn man skulle benämna ett sådant tillvågagående emellan enskilda personer. Omdömet derom kunde väl ej blifva mer än ett och detta icke så särdeles vackert.

Kongl. Maj:t synes här vilja — och jag erkänner gerna det välmenande i detta syfte — skydda skogen i lappmarkerna genom att ställa den enskildes skog inom lappmarken under statens uppsyn och vård. Detta kan visst vara godt och väl i afseende på slösare, och jag medgifver gerna, att der som på andra ställen i riket finnes åtskilliga personer, som äro nog oförståndige att icke rätt handtera sina skogar, men jag frågar, kan det vara rätt att utsträcka detta förmynderskap äfven till dem som icke behöfva förmyndare? Ett sådant sätt att gå till väga vore ungefär detsamma som, om man, derföre att några medlemmar i en stor familj skötte sin egendom illa, skulle sätta hela familjen under förmynderskap. Ett sådant beteende synes åtminstone mig alltför hårdhändt.

En annan sak i den Kongl. propositionen, som jag icke heller kan förstå, är, att då man vill sätta dessa hemmansegare, i fråga om deras skogar, under statens kontroll, man derjemte vill, att hemmansegarne skola betala hvad en sådan kontroll kan kosta. Detta är väl icke rättvist, ty vill man tillgripa en så våldsam åtgärd som att kränka den enskildes rätt, så må man väl icke på köpet fordra, att den enskilde skall betala de kostnader, som för denna åtgärds verkställande erfordras. Om statens ändamål fordrar att denna våldsåtgärd mot eganderätten måste vidtagas, då är det väl i sin ordning att staten bekostar de åtgärder som krävas för att nå ändamålet. Om den Kongl. propositionen går igenom, så yrkar jag åtminstone på, att då staten åtagit sig förmynderskap, den äfven må betala kostnaderna derför, och således att hemmansegarne åtminstone måtte få sin utsynings kostnadsfritt. Jag finner denna framställning så billig, att jag icke fruktar att den från regeringens sida skall möta något motstånd.

När man nu talar om att skydda skogen, så skall jag be att i fråga om skogens tillstånd inom Lappmarken få åberopa en auktoritet, som jag tror i detta afseende bör hafva det bästa vitsord, nemligen skogskomitén, ty dess ledamöter hafva ströfvat igenom ganska många af de trakter hvarom nu är fråga, och böra derföre hafva bättre reda på förhållandet än andra. Komitéén, som uppgjort vissa grunder för beräkning såväl af den befintliga skogen som af afverkning och återväxt, kommer till följande resultat rörande skogarne inom lappmarken, och hvilket Herrarne kunna återfinna i deras afgifna betänkande — der komitéén å sidan 58 anför:

“Hvad angår de allmänna skogarne inom *Norrbottens* län, så synes någon *öfverafverkning* å dem den sednare tiden *icke* hafva egt rum. Den årliga afkastning, de beräknats nu kunna lemna, minskad med hoställes årliga skogsbehof belöper sig nemligen till 387,031 träd, hvaremot det belopp, som å dessa skogar blifvit år 1868 afverkadt, utgör endast 263,792 träd; och skulle de således nyssuämnda år kunnat tåla en afverkning af mer än 100,000 träd *utöfver* hvad å dem blifvit afverkadt“. Komitéen säger vidare i fråga om de allmänna skogarne inom *Westerbottens* län, sidan 68, att desse under sednare tiden *icke* hafva varit utsatte för *öfverafverkning*, utan tvärtom under år 1868 kunnat tåla en afverkning af omkring 90,000 träd *utöfver* det belopp hvartill den autagits uppgå. När komitéen nu talar om de allmänna skogarne, så menar den dermed just skogarne i lappmarkerna. Komitéen anför likväl sedermera det egendomliga förhållande att, oaktadt det i *Norrbottens* län fanns öfver 100,000 träd inom nämnda skogar, som utan fara för skogens bestånd kunnat afverkas, så befanns om man räknade hela länet, lappmarken jente kustlandet, att öfverafverkningen år 1868 på det hela uppgått till omkring 200,000 träd. Deraf synes således, att det är kustlandet och alldeles icke lappmarkerna, som gjort sig skyldigt till öfverafverkning på skogarne. Alldeles enahanda är förhållandet inom *Westerbottens* län. Under det, enligt komitéens utsago, inom lappmarkerna kunnat afverkas 90,000 träd utöfver det afverkade beloppet, visar sig, om man slår ihop afverkningsresultatet för hela länet, att der egt rum en högst betydlig öfverafverkning. Kongl. Maj:ts förslag i fråga om lappmarksskogarne synes mig bäst belysas genom följande bild. A och B — kustlandet i de båda länen — äro sjuka, och därför skall man gifva C och D — de båda länens lappmarker — hvilka äro friska, ett mycket bittert och häftigt verkande medikament. Ett sådant tillvägagående att, för det en person är sjuk, gifva en annan, som är frisk, medikamenter synes mig vara minst sagdt egendomligt.

Som jag redan nämnt sonderfaller Kongl. Maj:ts förevarande proposition i två delar. Innan jag öfvergår till andra delen vill jag endast tillägga, att Kongl. Maj:t i bilagan till propositionen låtit framskymta en antydning att, om icke det Kongl. förslaget godkännes, Kongl. Maj:t ändå kan göra sin vilja gällande, ty, säges det i bilagan, “det lär berop på Kongl. Maj:ts godtfinnande att bestämma skogsområdenas storlek.“ Denna antydning synes mig ega någon likhet med den spanska tumskrufven, men jag hoppas, att lika väl som den sednare kommit ur bruk, så skall icke heller den förre sättas i verkställighet. Jag hoppas också att de som makten hafva, också skola veta att bruka henne på sådant sätt, som öfverensstämmer med rätt och billighet, och jag kan icke föreställa mig, att Kongl. Maj:t vill våldföra någons rätt, han må bo i lappland eller hvar som helst. Jag säger på samma sätt om lappmarkens bebyggare, som en gotländing yttrade häromdagen, då vi förehade en fråga rörande Gotland, “vi äro väl svenskar, vi med.“

Beträffande den andra delen af propositionen, eller den för lapparnes renbetesrätt inom den så kallade kulturlinien, så delar jag till fullo den af Kongl. Maj:t uttalade åsigten, att dessa nomader ovilkorligen böra bibehållas i sin rätt att under vintern låta sina renar beta å de till lappmarkernas kulturland hörande skogar, men Kongl. Maj:ts förslag inne-

håller i denna del ett något sväfvande uttryck, på hvilket jag ville fästa uppmärksamhet och hvars utbytande emot ett annat jag förmodar icke möter något motstånd från regeringens sida. Kongl. Maj:t säger nemligen: "Lapparne skola vara såsom hittills berättigade att för renhjordarne begagna bete och all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område, dock inom de till odling tjenliga delarne af landet, endast vintertiden etc." Detta uttrycket "vintertiden" är ett mycket sväfvande begrepp, ty dermed kunna på olika ställen afses helt olika tidpunkter, enär vintern ej infaller lika på alla ställen. När nybyggarna inom lappmarkerna skola hemta sitt hö från sina långt aflägsna ängar, så måste de för traktens oländighet begagna sig af släddon. Vattendragen måste vara frusna och snö betäcka marken. De kunna således icke hemta sitt hö förrän i November månad. Jag skulle vilja, att ordet "vintertiden" i den Kongl. propositionen måtte utbytas emot en viss bestämd tiderymd, i hvilket afseende jag tager mig friheten föreslå insättande af orden, "från den 1 December ena året till och med den 31 Maj det följande".

Jag har nu genomgått den Kongl. propositionen och icke talat något om Lag-Utskottets betänkande, af det enkla skäl att Utskottet, sidan 2, helt enkelt hänvisar till bilagan i den Kongl. propositionen. Då Utskottet emellertid ordat om lapparnes renbetesrätt, vid hvilken fråga Utskottet företrädesvis uppehållit sig, så har Utskottet rörande nybyggares rätt till skogen, anført en besynnerlig fras, som jag icke vill låta passera oanmärkt. Utskottet säger nemligen, att "en och samma skogslagstiftning måhända icke är lämplig för rikets särskilda sins emellan olika delar, och att, hvad angår lappmarkerna, särskilda bestämmelser betingas af landets och den *bofasta befolkningens natur*." Jag skulle vara tacksam, om jag finge upplysning hvad Lag-Utskottet menar med detta uttryck. "den bofasta befolkningens natur". Menar Lag-Utskottet dermed att befolkningen icke är så laglydig som folket inom andra trakter af vårt land, eller afser Utskottet dermed något förklenligt omdöme i allmänhet om denna befolkning? För att bemöta en dylik beskyllning behöver jag endast åberopa det omdöme om befolkningen, som afgifvits af en vid förra riksdagar här närvarande, högt aktad ledamot i denna Kammare, hvilken stämman dock numera tystats af döden. Jag menar Landshöfding Almqvist. Såsom Herrarne minnas framlade han vid förra riksdagen ett förslag om införande af bevillningstaxering i lappmarkerna, och han framhöll då, vid försvarandet af förslaget, varmt och lifligt, att befolkningen derstädes var fullt så laglydig, var lika intelligent och uppförde sig i allo lika väl som folket på andra trakter samt skötte sig både till sin egen och det allmännas fördel. Det oaktadt säger nu Lag-Utskottet, att den olika skogslagstiftningen i lappmarkerna betingas af "den bofasta befolkningens natur." Jag protesterar på det bestämdaste emot befogenheten af ett sådant yttrande.

På grund af hvad jag anført yrkar jag, att Riksdagen, med vidblifvande af sin uti underdånig skrifvelse af den 15 Juni 1866 uttalade åsigt, måtte förklara sig icke kunna godkänna det uti Kongl. Maj:ts förevarande proposition framställda förslag om inskränkning i dispositionsrätten öfver den vid pågående afvittring hemman och lägenheter tilldelad skog; men
att

att Riksdagen ville bifalla sednare delen af samma proposition angående lapparnes skogsfångst och renbetesrätt med den närmare bestämning, att denna rätt endast må få utöfvas från den 1 December ena året till och med den 31 Maj det följande.

Förekommade kursiveringar i citaten gjorda af talaren.

Herr Hjelm: Jag ber Herrarne om ursäkt för det att jag icke kan rätta mig efter ropen på proposition — jag hörde dem under det den föregående talaren hade ordet och redan då tredje talaren i ordningen slutade — utan måste för några minuter taga Kammarens tid i anspråk, om icke för annat, åtminstone för att få mina tankar antecknade i protokollet, något hvar till jag speciellt i denna fråga anser mig fullkomligt berättigad såväl som hvarje annan Kammarens ledamot. Jag är visserligen icke direkte representant för lappmarken, men jag tillhör dock en ort, hvilken ligger vid sidan af lappmarken, och bör således i någon mån känna till lappmarksförhållandena. Det är på denna grund jag ansett mig skyldig att lemna några upplysningar och erinringar rörande renbetet och uttala några tankar i afseende på skogsförhållandet, för såvidt det af den nu föreliggande frågan beröres.

Jag anser mig då böra förutskicka den anmärkningen, att jag, med hvad jag kommer att säga, ingalunda har för afsigt att på något sätt klandra Lag-Utskottet. Jag har sjelf haft tillfälle inom detsamma öfvertyga mig om, huru Lag-Utskottet med mycket arbete sökt vinna upplysningar i saken och sträfvat för att få fram ett förslag, så beskaffadt att det å ena sidan tillfredsställde befolkningens i dessa aflägsna orter behof och å den andra såge det allmännas, statens, intressen i dess helhet till godo: men då ingen af Utskottets ledamöter varit i tillfälle att på ort och ställe göra sig förtrolig med förhållandena, utan till grund för sitt omdöme måst lägga meddelade uppgifter, må man ej förundra sig öfver, om ortens egna medlemmar i ett eller annat afseende måste se saken i en något annan dager än Utskottet gjort.

Kongl. Majts proposition, såväl som Lag-Utskottets betänkande, sonderfaller i tvänne delar, den ena om renbetesrätten, den andra om skogsbeståndet.

Först nu några ord om renbetet, sedan om skogsbeståndet.

Den nomadiserande befolkningen i vårt lands nordliga del, lapparne, som är af en annan race än landets öfrige invånare, har länge varit utsatt för förföljelse, äfven inom det aflägsna, klimatiskt hårda område der den nu uppehåller sig. Staten har ända till de sednare årtiondena tillåtit den jordbrukande befolkningen intränga på deras område och der bosätta sig, och intill sednaste årtiondena hafva dessa främlingar tyranniserat dessa nomader. Följden deraf har naturligtvis blifvit, att lapparne allt mer och mer undanträngts från nedre lappmarkerna till vester och norr, eller åt fjellen till. En förändring i detta afseende har först under de sednare decennierna inträffat, detta sedan genom af sakkunnige personer utgifna skrifter om förhållandena i lappmarken uppmärksamheten blifvit fästad på den orättvisa, som sålunda i århundraden tillfogats lapparne; staten söker numera att skydda den nomadiserade befolkningens

derstädes rätt ej mindre än den bofasta befolkningens. Lapparne såväl som nybyggarne, hafva nu rättigheter i förhållande till staten, hvilkas vidmakthållande blifvit dem utlofvad. Lapparne hafva framför nybyggarne den historiska rätten till den mark, der de uppehålla sig. Men man får å andra sidan icke förbise, att den bofasta befolkningen är uppmuntrad af staten att der bosätta sig, och genom sina privilegier eger den statsrättsliga förmåner som äfven skola respekteras.

Hvad lagstiftaren under sådant förhållande bör i främsta rummet tillse, är att rättsförhållandena mellan nybyggarne och lapparne så afpassas, att de begge befolkningarne kunna trivas tillsammans och existera, samt att den ena icke gynnas på den andras bekostnad.

Skulle nu Lag-Utskottets förslag, att lapparne skulle ega rätt till *sommarrenbete* äfven på landet nedanför den så kallade kulturgränsen blifva lag, och lapparne komma att begagna sig af denna rättighet, så tror jag verkligen att den lappländska befolkningen med skäl skulle kunna säga: "Gud bevare oss för våra vänner i 1873 års Lag-Utskott!" Ty följden af en sådan lag skulle blifva allt utom god: oupphörliga tvister emellan lapparne och nybyggarne skulle deraf åter uppkomma genom att lapparne icke skulle kunna hålla sina renar ifrån nybyggarnes åkrar och ängar, och nybyggarne skulle icke kring inegorna kunna bekosta sådan stängsel, som motsvarar ändamålet, renarnes utestängande. Sådan stängsel skulle hållas omkring tio fot hög, om den skulle kunna afhålla renarne; och sådant ligger utom den jordbrukande befolkningens förmåga. De gamla, olycksbringande misshälligheterna mellan de tvänne befolkningarne, den bofasta och den icke bofasta, skulle ånyo komma att uppblossa om renbetesrätt under sommaren nedanför kulturgränsen, och detta till stor skada för den svagare och i intellektuellt afseende underlägsna nomadbefolkningen och äfven för den starkare jordbrukarebefolkningen.

Renbetesrätten nedanför kulturgränsen under de få månader af året, som det i dessa trakter är sommar, är icke heller — jag ber att få betona detta — för lapparne nödvändig. Renens natur är nemligen sådan, att han om sommaren genom björkzonen vandrar upp på de nakna fjellen, för att på detta sätt undslippa sin svåraste fiende, yrfäna, som inom nedre lappmarken och den der ofvanför liggande björkzonen under sommarmånaderna äro en verklig plåga både för människor och djur.

Renbetesrätten sommartiden i de nedre regionerna af lappmarken är således, i min tanke, ej behöflig för nomaderna, men kan leda till att en och annan lapp skulle så länge som möjligt tredskas att i stöd af denua rätt qvardröja i nedre landet på dervarande kronoskogar och sålunda för i närheten bosatte nybyggare genom sina renar förderfva årets äring på både åker och äng.

Jag anser sålunda, att icke Utskottets förslag utan Kongl. Maj:ts proposition bör, hvad renbetesrätten vidkommer, upphöjas till lag och yrkar bifall derpå.

Jag vill nu nämna några ord om den andra delen af det föreliggande lagförslaget, om skogsbeståndet.

Jag är icke, såsom den nästföregående talaren sade sig vara, i egentlig bemärkelse sågverksegare, åtminstone icke så till förståendes, att jag har någon fördel af sågverksintressets befrämjande, och torde därför äf-

ven, hvad beträffar denna del af frågan kunna anses för temligen opartisk, som jag också är. Hvad jag deremot har stort intresse utaf, såväl för egen, som för efterkommandes räkning, är att ett fortgående skogsbestånd inom de två nordligaste länen bliver anordnad. Med detta enskilda intresse sammanknyter jag ett annat, ännu större, det allmännas intresse, statens stora och viktiga intresse att ungsbogen inom dessa vidsträckta trakter bliver bevarad; ty sker icke detta, utan får skogsförödelsern ohejdadt fortgå, så blir landet, såsom jag redan vid ett tillfälle, vid remiss af en motion i ämnet, tog mig friheten betona, för framtiden obeboeligt, bliver ett öde, isens och snöstormarnes land, der hvarken menniskor eller djur kunna lefva.

Hvad nu denna del af frågan beträffar, så är den af en särdeles grannlaga beskaffenhet. Å ena sidan har den jordbrukande befolkningen inom lappmarkerna att åberopa för bibehållandet af framtida dispositionsrätt öfver skogen den genom statsmakternas sammanstående beslut dem förut beviljade skattemannarätten, som bör respekteras, och derpå har den fått bref; å den andra påkallas af nyssberörda högst beaktansvärda skäl en inskränkning i denna rätt, något, som i min tanke, är nödvändigt.

Inom lappmarken har visserligen öfverafverkning af skog ännu ej egt rum, tvärtom öfvermogna träd i stort få gagnlost der ruttna ned i skogarne och detta till millioners värde; men hvad som ännu icke inträffat, kommer dock att ske, kanske snart nog att träffa äfven de lappländska skogarne. De s. k. skogsköpen pågå i stort inom kustlandet ända upp mot lappmarksrädet; köparne skona snart sagdt intet af hvad de få under sin disposition, snart här pitproppen sin frakt derifrån och då går hvad som icke duger till 3- och 4-tums sparrar. Blifva lappmarkernas blifvande hemmansskogar fria, sträcka sig skogsköpen äfven dit — vidsträckta afverkningsrätter äro af sågverken redan förvärfvade inom Ume- och Windel-elfvarnes floddalar — och flottningslederna komma att föra ej blott sågblock, utan äfven dertill för liten skog ned hela kusten och bort i verldsmarknaden. Inom kustlandet har länge pågått en högst betänklig öfverafverkning, något som ingen torde kunna förneka, utom möjligen de utländingar, åt hvilka Kongl. Maj:t förlänat rätt att föröda våra norrländska skogar, äfven till stor fara för våra framtida politiska förhållanden — följden deraf kan åtminstone blifva politiska förvecklingar med främmande makter, som kunna vilja skydda sina undersåtars rätt sådan den genom köp förvärfvats.

Få nu nybyggarne i lappmarken fri dispositionsrätt öfver skogarne, så hvad blir följden? Jo, skogen kommer att säljas till penningemännen, köpeskillingen förstöres och efterkommande generationer kunna der icke bestå såsom en blott boskapsskötande befolkning, och spanmålsproduktion är der vanskelig, som ock Kongl. Maj:t sagt i sin proposition till denna Riksdag rörande skattläggningen i lappmarkerna.

Lemnar man deremot icke nybyggarne denna rätt, så kränker man löften, gifna af begge statsmakterna, och man kommer åtminstone från vissa håll att ropa på rättskränkning, derom kan man vara öfvertygad.

Hvad är då att göra? Man står här emellan två eldar: den åt

många lofvade skattemanuarätten, hvarpå de ega svart på hvitt, och nödvändigheten att bevara skogsbeståndet för de ofödda generationerna.

Vi torde redan till nästa år hafva att förvänta ett förslag till lag rörande skogshushållningen i Norrland, och jag anser det icke vara någon våda underkastadt att uppskjuta skogslagstiftningen för lappmarken till samma tid. Men då jag emellertid ej kan hafva någon utsigt att vinna bifall för ett yrkande i den syftningen, dels emedan Medkammaren redan beslutat i frågan, och dels derföre att jag känner denna Kammares majoritets åsikter i densamma, och än mera derföre att jag vet att Kongl. Maj:t, för att afvittringsstadgan skall komma ut, äfven utan Riksdagen, kommer att fatta sitt beslut, då detta faller inom den ekonomiska lagstiftningens område, vill jag ej hos Herr Talmannen anhålla om proposition på en sådan framställning.

Under sådant tvångsmål, då jag måste deltaga i beslutet nödgas jag rösta för Utskottets förslag, ehuru nu ogera, ty det är ännu icke någon brådska med afvittringsstadgan. Vederbörande landtmätare hafva sysselsättning lång tid med skogarnes uppmätning innan utskiftning kommer att göras, och under tiden finge man tillse, om icke skogslagstiftningen kunde göras lika för kustlandet och lappmarkerna, hvilket jag anser vara af vigt.

Då jag alltså kommer att rösta för Kongl. Maj:ts proposition, som är lika med Utskottets förslag, utom hvad renbetesrätten för sommartiden nedom kulturgränsen vidkommer, gör jag det dock under den *fulla* tillförsigt, att vid afvittringen det af Kongl. Maj:t lofvade *större skogsutmälet* kommer att tilldelas hemmanen. Jag hoppas äfven att de hemman, som ligga längre upp åt landet, upp mot kulturgränsen eller derofvanför, der skogen är mera kortväxt och återväxten är mera långsam, må relativt få större skogsvidder, ty sådant är nödvändigt. Inom lappmarkerna förefinnes för närvarande ett högst olycksbringande förhållande i ovissheten för de yngre nybyggarna, om de komma att få behålla eller ej de lägenheter de upptagit och bebyggt, som nu är deras allt i alla. Genom det beslut, som här nu kommer att fattas, tror jag, och det hoppas jag äfven, att detta ovisshetstillstånd, hvaruti nu talrika nybyggarefamiljer befinna sig, och som grusat så mångas lycka, framtid och tid, samt försenat odlingens fortkomst, skall genom afvittringsstadgans utkommande taga en ända; må det blott ske till de förtrycktas fromma och landets nytta, att misstagen blifva rättade! Detta är äfven *ett*, som bestämt mig för det sätt, hvarpå jag nu kommer att begagna den anförtrödda voteringssekeln.

Medan jag har ordet måste jag nu återgå till hvad jag glömde, när jag talade om renbetet. De lappländska höstackarne eller häsjornas skandande af rendjuren har ständigt varit ett trätöfrö mellan de olika betolkningarne. Nu är väl stadgadt, att de skola omstängas med fyra alnars hög stängsel, men mellan häsja och stängsel lägger sig snö till samma höjd, äfvensom utanför den sednare. Derpå gå renarne, hvars fötter äro så bygda, att de bära upp djuren, när de gå på snön. Sålunda skyddar icke stängseln, och lappen kan alltså icke afhålla renarne från att förstöra det bergade höet, och så får ovänskapen näring. Jag anser sålunda, till förekommande af detta, att jordbrukarne bör åläggas bygga lador, och vilja de icke det, må de sjelfve skylla sig, om fodret blifver uppätet. På

kustlandet hafva vi alla sådana små lador, som hvar och en, hvilken rest genom Wester- och Norrbotten, haft tillfälle se på hvarje äng. De bygga lätt, kosta litet och skydda fodret för både djur och regn.

I anseende till den långt framskridna tiden, och då ytterligare flera ledamöter anmält sig att i förevarande fråga afgifva yttranden, blef öfverläggningen nu afbruten.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, klockan $\frac{1}{4}$ e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 9.

Fortsattes öfverläggningen angående Lag-Utskottets utlåtande N:o 11 Enligt förut skedd anteckning lemnades ordet åt:

Herr Olof Nilsson, som anförde: De lagliga rättigheter, som äro gällande i lappmarken angående skogen derstädes, äro af reservanten visade, och någon sköfving af skogen anser jag ej ännu der förekommit; vore sådant förhållandet, då skulle jag anse, att den enskildes rätt borde vika för det allmännas.

En ledamot af skogskomitén, som på förmiddagen yttrat sig, har ej kunnat visa, att skogssköfving egde rum i lappmarken. Jag bor nära Ume- och Windel-elfvarne, men jag har aldrig sett någon stock af ungskog flottas utföre dem, utan endast fullmogen skog, och sådan bör väl användas heldre än blifva liggande i lappmarken och ruttna.

Det är nu i det närmaste sju år sedan afvittringshandlingar och förslag till afvittringsstadga för Westerbottens lappmark inlemnades till Civildepartementet, men det är förunderligt, att, ehuru handlingarne allt sedan cirkulerat i embetsverken, stadgan icke blifvit färdig. Under tiden hafva emellertid många klagomål försports från lappmarkerna deröfver, att nära invid byars och hemmans inegor kronoparker blifvit anlagda, så att vid blifvande afvittring befolkningen måste få fyllnad i skog bortom kronoparkerna långt ifrån sina bostäder och af sämre beskaffenhet. Jag anser att befolkningen deruppe bör få fyllnad i skog med oförkränt rätt i närheten af sina öfriga egor.

Då ingen skogssköfving och ingen öfverafverkning eger rum i dessa trakter, så anser jag, att icke någon ny skogslagstiftning för lappmarkerna bör införas förr än sådan lagstiftning antages äfven för det nedre landet; och hvad lapparnes reubetesrätt beträffar, så unnar jag dem den gerna, och tror icke, att den på något sätt är hotad med intrång.

Herr Per Nilsson i Boden: Det är här fråga om lagstiftning för ett folk, som för närvarande icke eger politiska rättigheter, det vill säga

icke eger representationsrätt. Att Kammaren eller Riksdagen skulle stifta undantagslagar för detta folk, anser jag i högsta grad orättvist. Detta folk bör få åtnjuta samma rättigheter och underkastas samma skyldigheter, som svenska folket i allmänhet, och att stifta undantagslagar just för lappmarkerna är så mycket orättvisare, som troligen inom en ej alltför aflägsen framtid ny skogslagstiftning för nedre landet förestår. Hvarföre kan icke vid sådant förhållande lagstiftningen för lappmarkerna tills vidare anstå, så att dessa trakter snart kunna komma i samma kategori som det öfriga Sverige.

För öfrigt har Herr Hæggström så detaljeradt redogjort för de rättigheter, som tillkomma lappmarkernas befolkning, att derom icke vidare behöfver ordas.

Det har talats om skogssköfving i lappmarkerna, men detta är en hägring, som på nära håll betraktad upplöser sig i dimma och icke innehåller någon verklighet. I följd deraf måste jag på det högsta afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets betänkande.

Herr Carlén: På förmiddagen hafva de Herrar, hvilka uppträdt såsom motståndare mot Kongl. Maj:ts proposition och Lag-Utskottets dermed öfverensstämmande betänkande, så fullständigt uttalat sina åsikter, att jag föreställer mig, att allt, som kan sägas mot propositionen och betänkandet funnit sitt uttryck. Å andra sidan tror jag också, att frågan blifvit så tillräckligt utredd, att intet annat återstår än att kasta en blick på densamma från rättens synpunkt.

Om jag icke allt för mycket misstager mig om Kammarens stänning, är den sådan, att, huru stort gagn än vårt fosterland i allmänhet och lapparne isynnerhet kunde hafva af den föreslagna lagstiftningen, så skulle denna Kammare ingalunda vilja dertill lemna bifall, om någon som helst rättskränkning derigenom bereddes. Detta aktningssvärda drag, som utmärker svenska folket i allmänhet, måste respekteras. Och det är för att söka bevisa, att icke någon rättskränkning skulle ega rum genom antagande af hvad Kongl. Maj:t föreslagit, som jag nu begärt ordet.

Först och främst är alldeles gifvet och lär icke af någon kunna dragas i tvifvel, att kronan för närvarande eger alla skogar i lappmarken. Således har kronan icke juridisk förbindelse att utskifta dessa skogar till enskilde, behöfver icke låta någon afvittring ega rum, utan kan huru länge som helst uppskjuta afvittringen. Och låter kronan ingen afvittring ske, få de enskilde icke någon som helst rätt till skogarne. Detta är alldeles obestriddligt. Då nu kronan har sådan rätt, då kronan för närvarande eger skogarne, då kronan har rätt att behålla dem för evärdelig tid, så följer deraf oemotsägligt, att kronan genom afvittring gifver en skänk åt dem, som derigenom få skog sig tilldelad. Det är en oomtvistad rättsgrundsats, att den, som gifver en gåfva, eger att dervid fästa hvad vilkor han behagar. Om således kronan vid skogsafvittring fäster vilkor, hurudana de än må vara, så är kronan dervid i sin fulla juridiska rätt. Men, torde man säga, vi vilja icke hålla oss till den juridiska rätten allenast, vi gå så långt i samvetsömhet, att vi vilja, att kronan skall uppfylla äfven den moraliska rättens fordringar, och denna rätt läderas, om kronan, på sätt nu är ifrågasatt, skulle vid blifvande afvittring gifva nybyggare i lapp-

markerna sämre rätt till den på dem belöpande skog, än andra nybyggare förut erhållit. Herrarne behagade finna, att man genom ett dylikt resonement helt och hållet förflyttar sig öfver från den juridiska till den moraliska rättens ståndpunkt. För min del har jag icke något emot, att man så gör. Tvärtom medgifver och påstår jag, att, derest förhållandena i lappmarken vore desamma som på andra ställen, der afvittring skett, kronan kunde anses moraliskt förbunden att gifva dem, hvilka i lappmarken få sig genom afvittring skogstrakter tilldelade, samma rätt till skogen, som andra orters invånare fått, emedan de förre haft skälig anledning till den förväntan, att kronan vid sin gifva till dem skulle fästa samma villkor, som med dylik gifva på andra ställen varit förenade. Detta medgifver jag alldeles obetingadt, i fall förhållandena i lappmarken vore desamma som på de andra ställena. Men förhållandena i lappmarken äro helt annorlunda. Kronan eger nemligen icke ens rätt att afvittra på samma sätt i lappmarken som på öfriga orter. Och hvarföre icke? Jo derföre att kronan der har en skyldighet, som hon icke på andra ställen eger, den skyldigheten nemligen att icke kränka lapparnes rätt. Väl kan det icke med urkunder bevisas, att lapparne varit de ursprungliga egarne till landet deruppe, men jag är alldeles öfvertygad, att ingen här i Kammarken och ingen i riket finnes, som icke erkänner, att lapparnes rätt i detta afseende är äldre än vår eller Sveriges kronas rätt, ehuru deras rätt icke finnes i urkunder beskrifven. Riksdagen har också, i synnerhet vid 1871 års riksmöte, oförbehållsamt erkänt denna lapparnes rätt. Om man nu — och det gissar jag, att representanterna från Norrland, hvilka förut visat en otrolig ömhet för lapparne, aldri främst göra — om man, säger jag, erkänner, att lapparne hafva företrädesrätt till landet deruppe, framför svenska staten, så är uppenbart, att svenska statens rätt att till enskilde bortskänka skogstrakter i lappmarken måste inskränkas af statens skyldighet mot lapparne att uppfylla deras rättsanspråk på detta land. Om alltså lapparnes rättsanspråk är sådant, att det icke kan bibehållas, med mindre den af Kongl. Maj:t nu föreslagna lagstiftningen antages, så följer deraf med otvetydig juridisk nödvändighet, att vi måste antaga denna lagstiftning, så framt vi vilja stå på rättens ståndpunkt. Det är alldeles uppenbart och måste af en hvar, som hört de upplysningar en sakkunnig talare på förmiddagen meddelat, och läst handlingarne i frågan, erkännas, att renbete icke kan för framtiden bibehållas i dessa trakter, och att i följd deraf lapparne icke kunna existera, ifall skogarne uthuggas. För att lapparne skola tillgodonjuta sin rätt att jemte renarne, af hvilka de lefva, fortfarande existera, är således nödvändigt att skogarne bevaras. Nu låter visserligen säga sig, att kronan kan öfverlåta skogstrakter till enskilde i förlitande på de enskildes benägenhet att begagna skogen så, att den icke förödes och med detsamma renbetet försvinner. Men, mine Herrar, är väl den, hvilken såsom svenska kronan har skyldighet att bibehålla lapparne vid deras renbetesrätt, berättigad att låta det bero på ett så löst antagande eller de enskildes fria skön att efter godtycke afgöra en så vigtig sak. För min del tror jag, att erfarenheten icke allenast från Norrland utan äfven från öfriga delar af landet visat, att de enskilde så begagna sin skog, att det är mera antagligt, att skogen förödes än att den bibehålles. Och vid sådant förhållande synes mig alldeles otvifvelaktigt, att

kronan skulle brista i skyldig omtänksamhet, om hon icke förklarade, att hon icke gifver ifrågavarande gåfva annat än med villkor att få kontrollera, det gåfvan så användes, att vi icke bryta vår förbindelse mot landets ursprungliga invånare.

Detta gäller i afseende på de nybygges- och hemmansegare, hvilka icke fått sig tillförsäkrad full skattemannarätt, d. v. s. det gäller i afseende på det stora flertalet. Något svårare gestaltar sig frågan i afseende på dem, som genom särskilda resolutioner af Konungens Befallningshafvande erhållit försäkran om full skattemannarätt icke allenast till inegor utan äfven till blifvande skogsskiften å sina hemman. Medelst nämnda resolutioner har kronan genom sin ombudsman Konungens Befallningshafvande gifvit dessa personer — hvilkas antal, i förbigående sagdt, utgör allenast tre till fyra hundra — ett otvetydigt löfte att få full skattemannarätt till den skog, dem vid afvittring tillfaller. Då blir frågan: hvad innebär detta löfte eller detta kontrakt, som kronan med dessa personer uppgjort? Det innebär helt enkelt, att kronan sagt: det staten anser vara skattemannarätt, det har blifvit eder tillförsäkradt. Således gäller frågan: hvad är skattemannarätt. Man vill måhända svara: skattemannarätt i lappmarken är detsamma som skattemannarätt här i nedre landet. Men dertill säger jag: nej! Först och främst har kronan, d. v. s. icke endast Kongl. Maj:t utan Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, eller lagstiftande myndigheten i Sverige, aldrig afhändt sig befogenheten att definiera, hvad skattemannarätt vill säga. Detta har sedan urminnes tid varit en lagstiftningsfråga och intet annat. En tid kan skattemannarätt betyda att ega, göra, låta med sin egendom huru som helst, men på en annan tid deremot endast att efter behag ega förfoga öfver sin egendom, till dess staten för något sitt ändamål fordrar en viss inskränkning i denna frihet. Innan vi fått expropriationslagen, hörde det till jordeganderättens begrepp, att sedan någon lagligen förvärfvat en fastighet, ingen menisklig makt egde taga den ifrån honom. Men så förklarade lagstiftaren, att jordegande- eller skattemannarätten måste vika för allmänt intresse, så att den enskilde skulle vara pliktig att afträda sin fastighet, då staten för allmänt ändamål behöfde densamma. Att staten städse förbehållit sig förenämnda definitionsrätt, visa våra lagar från urminnes tid. För att finna exempel derpå vill jag endast gå tillbaka till 1734 års lag. I 10 kap. 8 § Byggningsbalken stadgas: "Skattebonde må nyttja sin enskilda skog till hustarf och salu; dock det så sparsamt, att skogen ej utödes och hemmanet förderfvas. Vare ock skyldig, att först taga vindfällen, torra träd, qvistar och stubbar till vedbrand, innan friska träd dertill fällas. Finnes skattebonde sin frihet missbruka; böte tio daler". Här af visar sig, att den lagstiftande myndigheten år 1734 i civillag förbehållit sig att bestämma gränser för skattemannarätt. Nyssanfördastadganden häfdes år 1789, då skatteman erhöll lika rätt med frälseman enligt följande förordnande: "alla skattmän ega öfver skattehemmanet och dess genom laga reffning och rägång fastställda byamål, uti allt lika orubblig egande- och lika fri dispositionsrätt, som frälseman öfver frälsehemman; dock att derifrån undantagas de för kronans behof tjenliga eke- och masteträd". År 1789 skapades således en ny definition på skattemannarätt. Sedermera kom 1805 års skogsförordning, i hvars

32 §, som icke är upphäfd utan ännu gäller, det heter: "skulle krono-
skatte- eller frälseskattebonde missbruka denna rätt så till bärande träd
som annan skog, att fara för hemmanets bestånd och förmåga att skatten
utgöra kunde uppkomma; då må räntegaren derå laga rättelse söka; är
det kronan, då skall Konungens Befallningshafvande derå inseende hafva
och, när sådana missbruk förnimmas, förordna aktor att målet vid dom-
stolen åtala". Denna paragraf, står i full öfverensstämmelse med Kongl.
Maj:ts föreliggande proposition och den är, såsom jag nämde, icke upp-
häfd. Kronan har alltså enligt ännu gällande civillag förbehållit sig rätt
att tillse, det skatteman icke så förfar med skogen å sitt hemman, att
hemmanet derigenom faller i ödesmål. Och det är alldeles uppenbart in-
genting annat än tillämpning af denna rätt, som nu är ifrågasatt; men
mine Herrar, det är väl att märka, en tillämpning så beskaffad, att den
gör det icke allenast möjligt utan nära nog absolut nödvändigt för skatte-
mannen att hädanefter berga sig på sitt hemman. Här är ej något i fråga,
som skulle hindra honom att uppehålla hemmanet, utan den föreslagna
lagen skulle så godt som tvinga honom dertill. Det är klart, att hemma-
nen i lappmarken skulle kunna falla i ödesmål och blifva alldeles öfver-
gifna, om skogen försvunne, och det kan icke ifrågasättas, att ju icke sko-
gen kunde komma att försvinna, i fall man öfverlemnade hela territoriet
till innebyggarnes fria förfogande. Nu vill derföre kronan endast förbe-
hålla sig att tillse, det dessa hemman icke må gå under.

Jag kan alltså icke finna annat, än att den föreslagna lagstiftningen
ej allenast hvilar på fullt juridisk rättsgrund — hvarom det är omöjligt
att tvifla — utan äfven är fullt moraliskt riktig, då densamma endast
utgör tillämpning af en grundsats, som från urgamla tider varit i vår lag
uttalad, och detta på sådant sätt att hemmansegaren derigenom tvingas
att skydda sitt hemman från att falla i ödesmål.

Äfven om det skulle tänkas, att kronan vore villig att åt de af Ko-
nungens Befallningshafvande i norra orterna gifna resolutioner om skatte-
mannarätt till skog, som vid afvittring tillfaller hemman och nybyggen i
lappmarken, gifva en vidsträcktare tolkning, än den jag nu framställt,
så mellankommer här en tredje part och gör en sådan tolkning omöjlig.
Denna tredje part är lappen, som säger: hvad I än hafven gjort, så har
jag i främsta runnet rätt att pretendera, att skogen bibehålles, ty eljest
försvinner renbetet, och utan det kan jag icke existera. Lappens anspråk
är det förnämsta och heligaste, och förnärmar man det, så bryter man
mot en lag, som är mycket heligare än all skrifven lag. Det skulle också
taga sig besynnerligt ut, om denna Kammare och Riksdagen nu skulle så
förfara mot lapparne, att vi kunde sägas tränga ut dem från den lands-
ända, der de hafva sin vistelse, då vi förut visat oss så ömma om dem,
att vi vägrat antaga en föreslagen lag, af fruktan att de skulle blifva för-
trängda af norrmännen. I Norge är likväl lagstiftningen sådan, att lap-
parne der icke kunna blifva så förträngda, som de skulle blifva i Sverige,
i fall vi icke antaga föreliggande förslag. Skulle vi, som 1871 förkastat
lapplagen, för att norrmännen icke skulle kunna mot lapparne föröfva en
orättvisa, som de möjligen kunde begå, nu sjelfve mot lapparne begå en
orättvisa, som skulle hota att alldeles tillintetgöra dem? Jag föreställer
mig nemligen, att Herr Åstrand på förmiddagen till fullo ådagalagt, att

lapparne icke kunna existera, om skogen uthugges. Jag föreställer mig också, att de representanter från Norrland, som på förmiddagen yttrat sig mot förslaget, icke talat i jordegarnes intresse, ty det är ju upplyst, att få jordegare komma i åtnjutande af den skog som vid afvittring på dem kan belöpa, emedan de på förhand sålt densamma till sågverksegarne. Jag ber att få fästa uppmärksamhet derpå, att, då det står i Kongl. Maj:ts makt att bestämma området af den skog, som skall hvarje hemman tilldelas, och giltig anledning finnes till antagande, att, om skogen lemnas med inskränkt dispositionsrätt, kanske 4,000 tunnland komma att tilldelas hvarje hemman, men deremot möjligen endast lika många hundra tunnland, derest de enskildes dispositionsrätt skulle vara oinskränkt, följden af den föreslagna lagens förkastande närmast blefve en kanske ruinerande förlust för sågverksegarne, hvilka på förhand köpt den skog, jordegarna vid afvittring hafva att vänta. Till sist får jag påminna derom, att, på sätt i det Kongl. Maj:ts proposition bilagda statsrådsprotokoll finnes anmärkt, enligt den skattningsmetod, som i lappmarken följes, mantal och ränta beräknas endast i förhållande till det antal kreatur, som vid lägenheten kunna utfodras, utan att något skogsområde dervid för lägenheten tages i beräkning, såsom sker vid skattningsmetoden i nedre landet. Således har kronan icke beräknat den ringaste inkomst af den skog, som tilldelas de enskilde, utan dessa få sina skogsområden i ren present. Då staten gifver denna gåfva, skulle då staten icke ega rätt att tillse, det staten måtte fullgöra sin pligt mot lapparne och mot all kultur deruppe? När har staten eljest någon rätt mot de enskilde? I motsatt fall vore det så godt att vika för de enskilda intressena så gerna först som sist, icke allenast i denna, utan i alla frågor.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hæggström: Jag begärde ordet i anledning af den siste talarens anförande, men jag trodde verkligen, att jag icke så snart skulle uppropas, utan att jag dessförinnan skulle blifva i tillfälle att något närmare ordna de anmärkningar jag tecknat mig till minnes från detta hans yttrande. Jag skall dock med några ord försöka att bemöta hans argumentation till försvar för Utskottets hemställan.

Bland annat, som han yttrade, var äfven det, att han tycktes vilja insinuera, att vi norrländingar i denna fråga skulle hafva låtsat en märkvärdig ömhet mot dessa innevånare i lappmarken, men att en sådan känsla deremot hos oss icke vore verklig. Med anledning häraf beder jag att i den ärade talarens minne få återkalla hvad nyligen passerade, då denna fråga angående reglering af rättigheterna mellan lappar och nybyggare sednast utgjorde föremål för Riksdagens ompröfning. Sedan en komité för frågans utredning blifvit tillsatt och afslutat sina arbeten, hade nemligen Kongl. Maj:t inkommit till Riksdagen med en proposition i ämnet, och vid den diskussion som derefter uti Kamrarna egde rum, var det hufvudsakligen representanterna från Norrland, som motsatte sig bifall till samma proposition, och detta helt enkelt på grund af deras öfvertygelse derom, att lapparnes rätt skulle förnärmas, derest den Kongl. propositionen af Riksdagen bifölles. Detta norrländingarnes motstånd mot den föreslagna reformen hade äfven, såsom bekant, den effekt, att den Kongl.

propositionen ej gick igenom; och jag hoppas att äfven den siste ärade talaren måste medgifva, att vid detta tillfälle norrländingarne i sitt beslut icke leddes af någon som helst biasigt eller af något egennyttigt intresse, ty, såsom den ärade talaren torde erinra sig, var den då afhandlade frågan alldeles enstaka och stod ej i sammanhang med frågan om det ämne, som nu afhandlas. Det förvånar mig sålunda på det högsta, att höra samme representant nu vilja tillvita oss norrländingar att i en tvärhast hafva fattat någon låtsad ömhet för lapparne, endast derför att den fråga som nu behandlas står i nära sammanhang med skogens ändamålsenliga vård och skötsel. Jag vågar tillbakakasta en dylik oförskyld tillvitelse, enär jag är förvissad att hvar och en inom denna Kammare låter sina uttalanden härstädes endast dikteras af en på mogen ompröfning grundad öfvertygelse. Samme talare yttrade äfven, att redan uti Byggningsbalken af 1734 års lag funnes åtskilliga stadganden, som inskränkte nybyggarnes inom lappmarkerna egande- och dispositionsrätt till deras hemman och lägenheter; att vidare samma rättigheter genom 1789 års författning i ämnet i någon mån undergått förändringar, men att åter genom 1805 års förordning i samma fråga skattemannen kom i samma rätt som frälsemanen. Men, mine Herrar, hvad är det väl som den ärade talaren med hela denna sin deduktion har bevisat? Jo, ingenting annat än att skattemannen redan på grund af äldre författningar i ämnet egt just samma rätt som jag nu velat vindicera åt honom. Jag påstår sålunda fortfarande, att fri dispositionsrätt till hemmanets skog rätteligen tillkommer skattebonden eller nybyggaren inom lappmarkerna, samt att det sålunda blott beror på den andra kontrahentens eller statens uraktlåtenhet att fullgöra sin förbindelse, då denna sednare ej till fullo medgifvit denna rätt, hvilken för öfrigt ej kan till fullo ernås förr, än afvittringen inom lappmarkerna hunnit fullbordas. Jag anser sålunda, att den ärade ledamoten af Lag-Utskottet, hvilken nyss hade ordet, genom sin argumentation just gifvit mig, såsom man säger, vatten på min qvarn, då han bevisat att ofvannämnda skattebönder redan på grund af äldre författningar kommit i enahanda ställning och i åtnjutande af samma rättigheter som egare af frälsehemman. Jag kan sålunda icke finna hvarför icke dessa rättsförhållanden fortfarande såsom hittills skola ega bestånd. Jag tror ock, att man, med stöd af alla dessa omständigheter, med skäl kan förfäktas dessa skattehemmansegares rätt, ty då staten har hållit tillgodo med och upptagit skatt af dessa skattebönder samt föreskrifvit de villkor, under iakttagande af hvilka de få åtnjuta denna skattemannarätt, och då staten för närvarande står färdig att genom afvittringen fullgöra sitt kontrakt och skydda kronans egor från intrång å skattemannens sida, så synes det mig vara orimligt, att man just i samma ögonblick skulle vilja förvägra dem de rättigheter, af hvilka de på grund af äldre lagar och författningar bort längesedan komma i åtnjutande, och hvilka upprepade gånger blifvit dem tillförsäkrade.

Jag vidblifver fortfarande mitt yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet för att yttra mig i denna fråga, om jag icke trodde att man genom bifall till Utskottets förslag inom kort komme att stå framför en annan ännu större

fråga, nemligen den om att samtliga skogsegare i Sverige skola i afseende å skogens vård och skötsel ställas under statens förmynderskap. Skulle nemligen förr eller sednare härafter en Kongl. proposition till Riksdagen aflätas derom att hvarje enskild skogsegares mark skall ställas under statens speciela vård, så skulle jag icke handlat konsequent, om jag, efter att hafva bifallit hvad nu föreslås i afseende å dessa stackars nybyggare, för hvilka man synes ömma så mycket, icke äfven ginge in på ett dylikt förslag. Då jag nu, såsom sagdt, anser, att vi stå framför en sådan fråga, får jag på förhand förklara, att jag aldrig med min röst kommer att bidra till en reform i dylik riktning. Att nybyggare inom lappmarkerna ega full skattemannarätt till sina hemman, likasom ock dispositionsrätt öfver den vid afvittring tilldelade skogen, tror jag vara redan under förmiddagens diskussion tillräckligt tydligt bevisadt och ådagalagdt, i trots af den vederläggning som Herr Carlén häremot nyss sökt åstadkomma. Han sökte nemligen att med stöd af 1805 års Kongl. förordning i ämnet bevisa att, derest enskilda egare missbrukade sin rätt, så egde Kongl. Maj:t att i samma rätt ingripa. Men det torde väl vara alldeles tydligt att det först skall bevisas att något missbruk i detta hänseende egt rum, innan Kongl. Maj:ts rättighet att ingripa i den enskildes rätt må kunna tillämpas. För min del medgifver jag icke denna rättighet, men antag att en sådan rätt förefunnes, har jag dock icke hört att någon påstått, det dylikt missbruk af dispositionsrätten öfver skogar i lappmarkerna egt rum, utan läser väl förhållandet vara så, att skogarne deruppe i dessa aflägsna bygder ännu äro temligen väl sparade och i behåll. Jag vet sålunda icke hvarföre man skulle endast i dessa trakter tillämpa någon särskild undantagslagstiftning i detta hänseende, men deremot låta sådant anstå i ännu några år i landets öfriga delar, der missbruk verkligen egt rum.

En talare på östgöta-bänken har under förmiddagens diskussion sökt visa, att, derest den Kongl. propositionen nu ej bifölles, klimatet inom kort skulle förändras deruppe, och att det sålunda snart endast skulle finnas kala fjell och ödsliga hedar, der nu ymnig skog växer. För min del vågar jag betvifla att förhållandet skall kunna blifva sådant, då, såsom man vet, dessa nybyggen endast till ett mindre antal finnas spridda i dessa vidsträckta lappmarker. Vidare invänder man att, derest Kongl. Maj:ts förslag nu afslås, då skulle nybyggarna vid afvittringen hädanefter få så litet som blott 400 tunnland skog per hemman sig tilldeladt. Jag undrar, hvilket inflytande väl detta kunde komma att utöfva på klimatet, då såsom man vet, dessa nybyggare ofta bo på flera mils afstånd från hvarandra. Då härtill kommer, att kronan har sin skog mellan dessa enskilda små nybyggen, så anser jag, att man – äfven ur den synpunkten att söka bevara skogen för framtiden – bör afslå Utskottets betänkande, ty för min del kan jag ej finna annat, än att detta förslag går i deras intresse som vilja komma åt skogen, och hvilka derföre nu drifva det påståendet, att, genom bifall till betänkandet, följden skulle blifva, att de fleste nybyggare och hemmansegare i lappmarken skulle få ända till 4,000 tunnland skog per hemman sig tilldelade. Såsom af Herr Carlén blifvit upplyst, hafva redan de fleste af dessa nybyggare sålt sin skog till sågverksegare. Det är således dessa som skörda vinsten af ett bifall

till det förslag hvarom här är fråga, och det är sålunda ej att undra på, att dessa bolag med glädje skulle se förslaget bifallet, ty då få de så stor skogsareal som möjligt. Jag tror alltså att man, äfven ur statens synpunkt betraktadt, bör vara så sparsam som möjligt vid tilldelande af skog åt dessa nybyggare. Likaså är jag förvissad derom, att äfven nybyggarna sjelfva äro mera belättna om de erhålla en mindre skogsareal, öfver hvilken de ega full dispositionsrätt, än om de få sig upplåtet ett större område, öfver hvilket de icke få råda och disponera i lika stor utsträckning. Ty det måste medgifvas, att det är bättre att ega litet och vara fri, än att hafva mycket, men icke få fritt disponera öfver det samma. Jag tror äfven, att med den inskränkta dispositionsrätt, som nu är föreslagen, afkomsten af den skog, som efter utsynning tillkommer nybyggaren, skulle i det närmaste komma att åtgå till bestridande af omkostnader för utsynning och utstämpling. — Nu säges visserligen, att de som hafva köpt skog ej skola genast komma i tillfälle att sköfva densamma, utan att afverkningen blott småningom och efter verkställd utstämpling skulle kunna ega rum. Men den som har varit med om skogsafverkning vet väl, att det finnes hundra sätt att kringgå dessa bestämmelser, till följd hvaraf jag ock anser att sådana bolag som hafva till sitt yrke att sköfva skog, icke skola sakna tillfälle dertill, äfven om tillsyn och kontroll af skogsbetjente eger rum. Det kan ju t. ex. hända, att elden bryter lös öfver en skogstrakt, och då får ju den af elden till någon del skadade skogen fritt disponeras, ty den får icke stå qvar och ruttna på stället. Hvilken nytta har man i sådant fall af stadgandet om utstämpling? Jag tror att det är bäst att gifva nybyggarna en mindre skogsareal, men lika med andra svenska jordegare full egande och dispositionsrätt till densamma, och att man bildar stora kronoparker, ty i sådant fall har man ej annat att göra än att genom offentlig auktion till den högstbjudande försälja den öfverflödiga eller fullmogna skogen, och med den konkurrens, som för närvarande i detta fall existerar, är det ingen fara att den skall komma att säljas till underpris. — Det har vidare blifvit yttradt, både uti bilagan till den Kongl. propositionen och af Herr Åstrand under debatten i förmiddags, att det vore alldeles omöjligt att fullständigt kontrollera huruvida oloflig skogsafverkning eger rum å kronans skogar, såvida full dispositionsrätt öfver skogen lemnades enskilde hemmansegaren, men att ifall den enskildes skog jemväl ställdes under allmän vård, så att all skog som afverkas, blir stämplad, skulle kontrollen blifva på samma gång lätt och fullständig, ty då kunde man taga i beslag allt det timmer som saknade stämpel, hvarest det anträffades, vare sig i flottlederna eller vid sågarne.

Ett sådant påstående vitnar om icke ringa obekantskap med, huru det går till vid en sådan stämpling som ock vid huggning af timmer. Timret stämplas naturligtvis medan det står på rot, och jag antager att så äfven hädanefter kommer att ske. Detta kan ofta ske långt förr än afverkningen börjar. När den börjar och under dess fortgång faller man omkull trädet, som är stämpladt i storändan, d. s. s. nära roten; men nu händer ju, att man af ett och samma träd kan få tvänne, stundom trenne stockar, men hvaraf blott den närmast roten är stämplad; och huru vill man väl bära sig åt för att äfven på dessa sednare anbringa

kronans stämpel; skulle kanske jägeribetjeningen vara med under hela drifningen för att stämpla? Det är väl icke meningen. Den lättnad man sålunda i afseende å kontrollen på detta sätt tror sig kunna vinna, är mera inbillad än verklig.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan inskränker mig att instämma i det förslag, som af Herr Hæggström blifvit framställt, och detta gör jag af samma intresse som de, hvilka förorda Utskottets förslag, påstå sig hafva, nemligen för att bevara skogen för sköfving; och detta vinnes bäst på det sätt, att en mindre areal lemnas till nybyggaren, under det stora kronoparker bildas, ty endast derigenom kan säkerhet vinnas att tillbörlig vård egnas åt skogen. Jag tror äfven, att detta sätt är mycket lämpligare för staten att förvärfva sig skogsmark än att, på sätt det blifvit ifrågasatt, inköpa till skogsodling lämplig mark under det man släpper ifrån sig eller låter afhända sig sådan på ett sätt som, derest det nu föreliggande förslaget går igenom, endast kommer att lända sågverksbolagen, men icke det allmänna till gagn och nytta.

Herr Philipsson: Det är mycket lätt förklarligt, att man i ett sådant ärende som detta i främsta rummet måste söka att på något sätt bestämma hvad som vid tillämpningen af Kongl. förordningen den 29 Juni 1866 är fullt lagligt i afseende å förhållandena i lappmarkerna. Första paragrafen af nyssnämnda författning står i full öfverensstämmelse med dess rubrik, hvaruti angifves, att sjelfva författningen handlar om dispositionsrätten öfver skogen å skattehemman, som uppkomma af nybyggen, hvilka hädanefter från kronan upplåtas, eller af sådana äldre nybyggen, för hvilka föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blifvit behörigen fullgjorda. Det gäller sålunda egentligen att visa, det denna författning icke kan vara tillämplig på förhållandena i lappmarkerna, och för att ådagalägga detta, måste man till en början hålla sig till vissa allmänna grunder. Härmed är då i första rummet att märka, att en allmän lag icke upphäfver en speciallag, såframt icke uttrycklig föreskrift härom meddelats. Då nu uti ofvannämnda 1866 års förordning inga uttryckliga stadganden förekomma angående lappmarkerna, så måste, enligt min föreställning, det äfven vara klart, att de särskilda bestämmelser, som gälla denna landsdel, böra respekteras.

Af en ärad talare på östgötabänken, hvilken äfven varit ledamot af den norrländska skogskomitén, har under förmiddagens diskussion på ett klart och tydligt sätt blifvit ådagalagdt, att lapparne just äro de, som ega den äldsta rätt till skogen i lappmarkerna. Det måste följaktligen äfven vara klart, att alla de stadganden, som i detta hänseende hädanefter skola meddelas, böra vara af sådan beskaffenhet, att genom desamma icke tillintetgöres denna lapparnes äldsta rätt, hvilken på samma gång är den främsta och förnämsta af alla mänskliga rättigheter, enär af densamma hela deras existens är beroende. Den nyssnämnde talaren har, enligt min tanke, till fullo visat, att, derest skogen deruppe uti lappmarkerna skulle prisgifvas åt sköfving, de aldra största vådor skulle uppkomma både för lapparne, hvilka i främsta rummet deraf skulle blifva lidande, men äfven för hela Sveriges öfriga befolkning, som häraf ur klimatisk synpunkt skulle få vidkännas stora olägenheter. Då jag

för min del anser att, på sätt Herr Chefen för Civil-departementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet angående denna sak tydligen ådaga-lagt, 1824 års afvittringsstadga lika litet som 1866 års förordning eger tillämpning på lappmarkerna, så måste jag hålla före, att Konungens befallningshafvande i Westerbottens och Norrbottens län i flera skatte-resolutioner på ett oriktigt sätt tillämpat 3 § af merannämnda Kongl. förordnings föreskrift derom, att uti alla beslut om nybygges omförande under skattetitel, som hädanefter meddelas, uttryckligen skall angifvas, huruvida hemmansegaren öfver dess skog åtnjuter full skattemannarätt, eller allenast den inskräntare rätt som i § 1 omförmåles; hvarom anteckning jemväl bör ske i jordeboken. Enligt min föreställning hafva bemålde Konungens befallningshafvande misstagit sig, då de sålunda ansett detta stadgande vara tillämpligt äfven i lappmarkerna, ett misstag så mycket mera anmärkningsvärdt, som dessa myndigheter företrädesvis bort hafva reda på de särskilda förhållandena derstädes.

Under loppet af förmiddagen har af en representant från Norrland blifvit yttradt, att kontrakt i detta afseende mellan kronan och nybyggare blifvit ingångna, på grund af hvilka oinskränt rätt till skogen blifvit dessa nybyggare tillförsäkrad. Härvid bör dock tagas i öfvervägande, att kronan icke kunnat afhända sig en bättre rätt, än hvad den sjelf eger; och kronan kan enligt min tanke icke afhända sig skogen på sådant sätt, att lapparnes rätt till existens derigenom läderas. Vidare har af samme representant blifvit sagdt, att i lappmarkerna finnes ett sådant öfverflöd på skog, att något vidlyftigare reglementerande angående denna sak icke vore nödvändigt; men om så är, så är det ock, såsom af nyssnämnda statsrådsprotokoll äfven synes, anledning förmoda, att nybyggarna vid skeende afvittring skola erhålla betydligt större skogsareal, än hvad dem kunde tilldelas, om sådant skulle ske med full dispositionsrätt. Och hvad är väl här egentligen fråga om, annat än att denna dispositionsrätt öfver dessa stora skogsmarker icke skall vara absolut, utan ställas under nödig kontroll, hvilken är lika gagnelig för egarne som påkallad af omtanke för det allmänna bästa. Eller hvarför skall man väl tänka, att, då verkligen så stor tillgång på skog finnes, det ej skulle vara öfverensstämmande med egarnes egen ekonomi eller fördel, att densamma ställdes under kontroll, så att den öfverflödiga delen deraf efter utsyning kunde hållas till afsalu. Ytterligare har äfven blifvit anmärkt, att, derest det nu föreliggande förslaget bifölles, skogsegarne skulle drabbas af högst betydliga omkostnader för utsyningen. Så är dock icke förhållandet, utan belöper sig denna omkostnad endast till omkring 7 R:dr i dagtraktamente för utsyningsmannen; men äfven om denna kostnad skulle blifva i någon mån känbar för egarne, så föreställer jag mig, att icke oöfverstigliga hinder skola möta för åstadkommande af förändrade föreskrifter i den riktning att kronan hädanefter skulle drabbas af denna kostnad. Jag tror ock, att det för kronan vore fördelaktigare att åtaga sig denna kostnad än att utsätta sig för den betydliga tillökning i utgifter, som, enligt Skogsstyrelsens yttrande i ämnet, skulle uppstå, derest enskilde egare af skogsmarker skulle få rättighet att utan utsyning nedhugga skog, i hvilket fall för möjliggörande af erforderlig kontroll en högst betydlig tillökning i skogstjenstemännens personal icke

kunde undvikas, därför kostnaden blefve vida större än nyssnämnda utgifter för utsyningen. Man har vidare lyst fruktan för att, derest den nu föreslagna reformen till betryggande af skogens framtida vård och bestånd inom lappmarkerna ginge igenom, en dylik lagstiftning äfven snart vore att förvänta för den öfriga delen af landet. Härvid ber jag få erinra, att frågan huruvida statsmakterna ega rätt att i detta hänseende besluta hvad som för det allmänna är gagneligt och nyttigt, icke berör det föreliggande ämnet, hvilket, enligt hvad nu visats, är af en helt och hållet speciel natur. Samtliga myndigheter, som i detta ämne blifvit hörda, hafva, endast med undantag af Skogsstyrelsen, uttryckt den mening, att lapparnes rättigheter i detta hänseende vore af den beskaffenhet, att 1866 års författning här icke egde tillämpning. Jag tager mig friheten fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att hvad Skogsstyrelsen i detta ämne anför, likväl snarare är egnadt att bevisa, det denna författning icke är tillämplig i lappmarkerna, än att, såsom dess afsigt är, bevisa motsatsen. Skogsstyrelsen yttrar nemligen, bland annat, följande:

“Utan gensägelse lärar med afseende å de nybyggen, som hädanefter i lappmarken uppstå och i sinom tid öfverföras till skatte, sådana bestämmelser kunna meddelas, som finnas behöfliga i klimatiskt hänseende och för skogarnes bestånd, äfven om dervid den fria dispositionsrätten skulle lida någon inskränkning; men hvad angår redan befintliga lappmarkshemman och nybyggen, anser sig Skogsstyrelsen, i öfverensstämmelse med dess till Eders Kongl. Maj:t sedermera underdånigst insända utlåtande till Kammarkollegium den 28 Augusti 1869, angående ny afvittringsstadga för lappmarken, böra, oaktadt de väsendtliga fördelar, äfven för kronoskogarne, som skulle vinnas genom komitéens förslag, och den likställighet i dispositionsrätten öfver enskild skog, som detsamma komme att medföra, dock böra fästa uppmärksamhet uppå, att innehafvare af nuvarande hemman och nybyggen, som uppkommit före utfärdandet af förordningen den 29 Juni 1866, och der byggnads- och odlings-skyldigheter ej blifvit efter-satta, på grund af 1824 års för Westernorrlands, Westerbotens och Norrbottens län, således äfven för lappmarkerna, gällande afvittringsstadga, synas kunna ega giltiga anspråk att erhålla enahanda dispositionsrätt öfver den skog, hvilken vid afvittring kan komma att dem tilldelas, som hemmansegare utom lappmarken.”

Först och främst är härvid att märka, att Skogsstyrelsen grundat detta sitt yttrande på den uppfattning, att 1824 års afvittringsstadga äfven skulle gälla för lappmarkerna, ehuru, såsom jag redan erinrat, det till fullo blifvit bevisadt, att ett motsatt förhållande eger rum; och vidare beder jag att få fästa Herrarnes uppmärksamhet dervid, att Skogsstyrelsen i de nyss upplästa orden uttryckt sig med mycken tveksamhet och försigtighet, då den ej velat bestämdt påstå, att innehafvare af nuvarande hemman och nybyggen ega, utan endast *synas kunna* (jag lägger vikt vid dessa tvänne ord) ega giltiga anspråk på enahanda dispositionsrätt etc.

För min del vågar jag sålunda, på grund af hvad jag nu yttrat och med åberopande af hvad Lag-Utskottet i ämnet anfört, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, med den inskränkning uti och tillägg till densamma, som uti Utskottets hemställan förekommer. Slutligen beder jag få säga, att jag anser det vara i högsta grad viktigt, att Riksdagen, genom
bifall

bifall till denna framställning, lemnar Kongl. Maj:t sitt understöd till befrämjande af en lagstiftning, föranledd af omtanken för omkring sex tusen människors väl eller ve, som onekligen är beroende af denna frågas utgång.

Herr Hörnfeldt: Af principiela skäl kan jag icke biträda Lag-Utskottets förslag. Har man en gång tillförsäkrat lappmarkernas innevä-nare fri dispositionsrätt öfver skogen, är det ogrannlaga att åter vilja fråntaga dem denna rättighet, i synnerhet som det är allmänt bekant, att innebyggare uti dessa nordliga trakter kämpa mot ett hårdt klimat och för sin nödortfiga bergning behöfva tillgång till skogen. Om man hyllar den principen att lappmarkernas innevä-nare icke böra fritt få disponera den skog, som derstädes förefinnes, kunde man med mera skäl inskränka dispositionsrätten öfver skog för Norrlands innevä-nare, som bo längs med kusten, ty det är klart att transporten af skogseffekter är ofantligt mera kostsam från lappmarkerna till afsättningsorten än från de delar af landet, som ligga närmare kusten, hvadan således afverkningen blir mera lönande ju närmare till kusten skogen är belägen. Vill man fråntaga lappmarkernas bebyggare fri dispositionsrätt öfver skogen, kan man med samma rätt beröfva egare af all privat skog deras rätt att sjelfva sköta sina skogslotter, och om staten skall tillmätas makt att föreskrifva huru enskilda personer skola sköta skogen, kan också staten af samma skäl föreskrifva lagar huru sjelfva jorden skall brukas. Sådant kan väl icke anses önskvärdt. Att göra inskränkningar uti hvars och ens rätt att fritt disponera hvad han förvärfvat, det vore att gå in på en farlig väg. Jag kan derföre för min del icke bifalla Utskottets förslag, utan förenar mig uti det yrkande, som blifvit framställt af Herr Hæggström.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Tager man en öfverblick af lagstiftningen om afvittringsväsendet från den äldsta lagen i detta afseende, nemligen Helsingelagen, till den sista afvittringsförfattningen, skall man finna, att alla dessa lagbestämmelser haft till syftsmål att åstadkomma en bestående odling inom Norrland. Till en början hade de äfven åsyftad verkan, men i den mån sågverksindustrien började, visade sig allt tydligare, att nybyggareväsendet ofta begagnades såsom förklädnad för att åtkomma skog till afverkning. Kolonisationen och skogsvården hafva sålunda blifvit antagonister, hvilket de icke borde vara. Skall odlingen i Norrland och i synnerhet i Lappland ega bestånd, måste nybyggarna — vid sidan af jordbruket och boskapsskötseln — ega tillgång till den binäring, som utgöres af skogsafverkning, men denna måste vara jemn och beroende på omtanken för skogens bestånd.

Påskyndas afverkningen, så lider odlingen. Det är just den omständigheten, som bragt så mycket ondt öfver Norrland. Den stora skeppningen af trävaror har visserligen betydligt ökat landets export och jemväl bragt vinst åt sågverksegarne, men jag vågar påstå att den i sin helhet varit en förbannelse för Norrland. Ty den har derstädes skapat en lös befolkning af ända till 30 å 40 proc. af landtsocknarnes folknnummer. Denna lösa befolkning, som benämnas inhysingar, har riklig arbetsförtjenst så

länge skogsindustrien blomstrar, men då missgynnande konjunkturer inträffa, står den utan sysselsättning och förfaller till fattighjon. Den rikliga arbetsförtjensten lockar till syndigt och öfverdådigt lefverne; och det anslag till löner åt tvänne nya länsmansplatser inom Wester-Norrlands län som Kongl. Maj:t äskat af innevarande Riksdag, är föranledt utaf ordningar bland just den lösa befolkning, som användes till afverkning af skog. Jag tror derföre, att den lagstiftning är bäst, hvilken vet att förena odling med en jemn skogsafverkuing, och detta sker på det sättet, att Norrlands befolkning såsom en binäring idkar skogshandtering. Detta har också utgjort syftemålet för den nådiga proposition i ämnet, Kongl. Maj:t aflätit till innevarande Riksdag. En talare från Dalarne har visserligen sagt helt nyss, att någon särskild lagstiftning i den vägen icke behöfs för Lappland, emedan afverkningen icke missbrukas derstädes. Detta sednare är sannt, men hvarföre missbrukas den icke? Jo — derför, att utsyningsförfattningarne förbjuda huggning till afsalu utan föregående utstämpling.

Jag vill nu undersöka sjelfva rättsgrunden för den föreslagna lagstiftningen. En föregående talare — tillika ledamot i Lag-Utskottet — har redan gjort det i stora, allmänna drag. För min del vill jag uppställa en sats, som kanske för talarne från Norrland låter som kätteri, nemligen den, att hvilken ekonomisk författning som helst, utfärdad för Norrland, icke kan anses gälla lappmarkerna, så vida icke man kan med bevisning ådagalägga att den syftar på lappmarkerna. Till den grad egendomliga äro förhållandena inom denna provins — ty en särskild provins utgöra i sjelfva verket dessa områden — att ingen ekonomisk lag kan anses gälla för densamma, utan bevis att lagstiftaren uttryckligen åsyftat den. Det förefaller mig som om de, hvilka anse sig manade att i denna sak föra lappmarksinnevärnarnes talan, icke borde uppgifva denna ståndpunkt, ty om de icke gifva dessa speciella förhållanden gällande kraft, huru skulle de då kunna påräkna skydd för lappmarkens innevärnare från t. ex. utgörande af personlig skyddsafgift, bevillning etc. En förordning, omfattande hela riket, ålägger bevillning för inkomst af kapital och arbete. Om nu lappmarkernas befolkning icke vore skyddad af andra författningar, skulle den icke kunna undgå att — i likhet med hvad som utan undantag eger rum uti öfriga delar af riket — erlægga dylik skatt. Enahanda är förhållandet t. ex. med beväringslagen. Något undantag derifrån förekommer icke för Lappland, men icke desto mindre äro lappmarkens innevärnare fria från beväringstjänst, ty speciella författningar skydda dem.

Nu har man under den diskussion, som i ämnet fördes under loppet af förmiddagen, argumenterat på följande sätt: 1824 års afvittringsstadga afser Westerbottens och Norrbottens län; dit höra lappmarkerna; alltså måste stadgan äfven afse dessa. Men jag tillåter mig härtill säga ett bestämdt nej. De för norrländska länen utfärdade afvittringsstadgar afse icke lappmarkerna, och mitt påstående härutinnan vill jag bevisa genom hänvisning till särskilda författningar. Går jag tillbaka i tiden, finner jag att 1780 års instruktion för afvittringsrätten i Westerbottens län egentligen är den första formliga författningen i ämnet. Den föreskriver, att afvittringen skall börja uti de socknar, som gränsa till lappmarkerna och fortgå åt hafvet. Visar icke detta, att författningens tillämpning är be-

gränsad till det nedra landet? Så förefaller det åtminstone mig. Hvem kan bedöma huru vidt denna författning sträcker sig bättre än länens landshöfdingar? Landshöfdingen i Westerbottens län ingick år 1819 till Kammar-kollegium och då varande Kansli-styrelsen med en framställning, innefattande förslag till särskild afvittringsstadga för lappmarkerna inom Westerbottens län. Innebär icke detta ett vitsord från Konungens Befallningshafvande, att 1780 års afvittringsstadga icke gäller lappmarkerna! Den gjorda framställningen hvilade länge innan den ingick till Kongl. Maj:t till afgörande, nemligen ända till år 1826. Dessförinnan utkom 1824 års afvittringsstadga för de norrländska länen, och samma dag det skedde — jag fäster särskildt Herr Talmannens uppmärksamhet derpå — befallde Kongl. Maj:t genom nådigt bref Kammar- och Bergs-kollegierna att afgifva förslag till de bestämmelser, hvilka kunde finnas nödiga med afseende å nybygges- och afvittringsväsendet inom lappmarkerna. Kammararen torde finna, att denna befallning innebär en autentisk förklaring af lagstiftaren sjelf att 1824 års afvittringsstadga icke var tillämplig på lappmarkerna. Härtill kommer ytterligare, att, sedan Kammar-kollegium och Kansli-styrelsen till Kongl. Maj:t öfverlemnadt nyssnämnda skrifvelse från Konungens Befallningshafvande i Westerbottens län, Kongl. Maj:t uti särskildt bref år 1827 förordnade, att landshöfdingarne uti Norr- och Westerbottens län skulle inkomma med förslag till bestämmelser för afvittringen i Lappland. Jag tror verkligen ej att mot denna strängt juridiska bevisning något kan andragas till stöd för påståendet att 1824 års afvittringsstadga afsett lappmarkerna.

Sedermera och just till följd af landshöfdingens i Westerbottens län skrifvelse arbetades på en afvittringsstadga för lappmarkerna. En sådan utfärdades år 1850 för Luleå lappmark och var af en komité i orten utarbetad. Det är visserligen sannt, att denna författning förutsatt, att skogsanslag skulle lemnas åt nybyggarne, men — såsom torde vara allmänt bekant — kom den aldrig till verkställighet. Brist på medel hindrade afvittringens utsträckande till Luleå lappmark. År 1860 inkom Landshöfding Widmark med en framställning och påpekade deri vådan af att låta denna författning få gällande kraft, och på grund af hans framställning suspenderades genom nådigt bref år 1861 all verkan af författningen. Ut i en embetsberättelse, innefattande ekonomiska och statistiska upplysningar om Norrbottens län, som Landshöfding Widmark afgifvit, bevisar han — och jag hoppas att ingen vill jäfva denna stora auktoritet — att skogen inom Lappland är och bör förblifva kronans egendom. Han yttrar: "Men af ännu större och djupare betydelse för orten och det allmänna är, att skogen inom lappmarkens vidsträckta skogsland framgent förblifver kronans egendom: att derå anlagda eller hädanefter tillkommande hemman, på sätt åberopade äldre författningar häntyda, icke må hafva annan rätt till skogen, än att deras innehafvare få den begagna till eget husbehof, derå hafva utbete för sina kreatur, och, efter skeende utsynningar samt dertill erhållen tillåtelse, verkställa uppodlingar etc." Emot denna framställning protesterade Gellivara och Jockmocks socknemän, och deras protest har blifvit behandlad i sammanhang med afvittringsfrågan för lappmarkerna. Utan tvifvel är Landshöfding Widmarks ställning till frågan strängt rättslig, men då man ansett af stor vigt, att nybyggarne

lemnas tillfälle till någon binäring, har man sedermera föreslagit, att skogsanslag skulle lemnas till hvarje hemman. Det är emellertid högst olämpligt att lemna detta skogsanslag utan inskränkande villkor, ty såvidt landet skall skyddas för isiga vindar, måste skogens bestånd tryggas. Må man fritt få hugga till husbehof, men till afsalu endast efter utstämpling, hvilken nödvändigt måste verkställas, emedan man eljest icke kan kontrollera, huruvida oloflig afverkning eger rum. Talaren från Dalarne har visserligen anmärkt, att endast rotändan af ett timmerträd förses med stämpel; hvar-
dan den äsyftade kontrollen vid flottningen icke skulle vara möjlig. Om än för närvarande stämplingen verkställs så, som nämnde talare uppgifvit, möter dock ej hinder att för åstadkommande af fullständig kontroll förse hvarje timmerstock med stämpel.

Om jag nu tillämpar min bevisning på 1866 års författning rörande dispositionsrätten öfver skog å vissa hemman, så påstår jag att, såvidt icke bevis på motsatsen kan anföras, denna författning icke afser lappmarkerna. I det fallet intager jag samma ståndpunkt som den talare från Göteborg, hvilken nyss yttrade sig. Jag vill vidare erinra Kammar- och Kronans resolutionerna af Konungens Befallningshafvande i Norr- och Westerbottens län, uti hvilka skulle hafva åt nybyggare tillerkänts full skattemannarätt äfven till skogen på hemmanen, icke äro laga kraftvunna. Kammar-advokatfiskalsembetet har icke erhållit del af handlingarne, och dessa resolutioner betyda således ingenting. Kongl. Maj:t och Kronan är icke skyldig att honorera förbindelser, ingångna af underordnade tjenstemän, utan stöd af lag. Hvad de åberopade skattebrefven angår, förklarar jag att de endast afse inegorna och den skog, som är under hemmanens ränta inbegripen. Men sådan har ännu icke blifvit hemmanen tilldelad, enär afvittringen icke hunnit utsträckas till dessa bygder. Den för Westerbotten gällande skattläggningsmetoden af år 1783 förutsätter, att skogsanslag skall åt nybyggeshemman tilldelas, hvaremot den skattläggningsmetod som blifvit tillämpad i Lappland, endast afser inegorna. I detta afseende åberopar jag ett Kongligt bref till Kammar-kollegium af den 16 Juli 1862, hvaraf inhemtas att *”någon metod för hemmans skattläggande inom lappmarkerna icke funnits förr än afvittringsstadgan den 13 December 1850 utkom, men hvilken dock endast för Luleå lappmark inom Norrbottens län röre gällande och dessutom ännu icke blifvit tillämpad; att deremot nybyggen i lappmarken hitintills endast vid tings-rätten i orten, uti kronofogdens närvaro, provisionaliter blifvit skattlagda och skatten derför, efter fastställelse af Konungens Befallningshafvande, uppburen, hvarvid till grund för räntan bestämmande tagits, att de nybyggen, hvar, enligt tingsrättens undersökning, ansetts kunna underhållas 1 häst och 8 kor utom mindre kreatur, blifvit satta till $\frac{1}{4}$ mantal och proportionaliter till högre skattetal efter det större antal kreatur, som å nybygget kunde födas, hvarjemte hemmansrätten beräknades efter 6 R:dr 32 skilling specie för helt mantal; att således någon egentlig åker- och ängs-odling, hvarför nybyggares spanmålsunderstöd ensamt röre bestämdt, icke vid dessa skattläggningar toges i betraktande, utan ansåges boskapsskötseln dervid nästan uteslutande såsom nybyggares hufvudnäring.”* Jag vågar derför påstå, att ingens rätt blir kränkt genom Kongl. Maj:ts föreliggande förslag; och att desamma skulle lända till stor nytta, har en talare på östgöta-

bänken fullständigt ådagalagt. Hans uppgifter grunda sig på egen åskådning och hans anförande hade den klarhet, som alltid åtföljer lokalkännedom.

Det återstår endast att säga några ord om lappmarkens rätt. Den ärade talaren från Östergötland anmärkte den skilnad, som förefinnes mellan fjell- och skogslapparne. Inom Westerbotten finnas egentligen icke skogslappar; de anträffas hufvudsakligen i Arvidsjaurs och Jockmocks socknar. För min del tror jag, att det Kongl. brefvet af år 1867, som föreskrifver uppgåendet af en provisionel gräns mellan den egentliga fjellbygden och de delar af Lappland, som äro tjenliga för kultur, i synnerhet afser att förekomma tvister mellan lappar och nybyggare. Emellertid kan möjligen hända, att gränsen icke blir så noggrannt bestämd, att icke några lappar kunna förekomma äfven nedanför gränsen. Men dessa skogslappar, som hafva fasta bostäder, små potatisland och odlingar m. m. och som bilda en öfvergång till nybyggarne, äro lika väl skyddade af lagen som dessa. De hafva vanligen upplåtelse å sina så kallade lapps katteland och utgöra grundränta eller skatt därför.

Här har blifvit taladt så mycket förut i frågan, att jag åtminstone för närvarande icke anser lämpligt att anförä något vidare, utan vill sluta med yrkande af bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Hæggström: Om jag också skulle instämma i en del af hvad Herr Civilministern nu yttrat, ehuru våra åsikter i hufvudsaken äro motsatta, så kan jag likväl icke undertrycka min smärtsamma förvåning öfver talarens yttrande, att Kongl. Maj:t och Kronan icke kan kännas skyldig honorera de tjenstehandlingar, som af underordnade tjenstemän utfärdas. Då 1866 års förordning angående dispositionsrätten öfver skogen å vissa skattehemman i Norrland och Kopparbergs län, hvilken förordning var grundad på Rikets Ständers och Regeringens samstämmade beslut, utfärdades, var väl meningen att den skulle tillämpas. När nu länsstyrelsen med afseende å ifrågavarande resolutioner ingenting annat gjort än tillämpat 1866 års författning, så förefaller det verkligen högst besynnerligt att Herr Civilministern kan vilja bestrida dessa embetshandlingar all kraft och verkan.

Herr Sven Nilsson i Elveröd: Då jag icke reserverat mig, skulle det kunna synas, som om jag godkände Lag-Utskottets föreliggande förslag, men då förhållandet icke är sådant, anhåller jag att i aldra största korthet få angifva skälen till min från Utskottets majoritets afvikande mening. Jag anser nemligen, att den enskildes rätt skulle blifva förnärmad genom att lemna bifall till Utskottets förslag, som hufvudsakligen öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Det är nemligen ett faktum, att åtskilliga nybyggare af Kongl. Maj:t genom länsstyrelsernas resolutioner erhållit full skattemannarätt till sina hemman och således oinskränkt dispositionsrätt till såväl jord som äfven till skogen derå, och det vore i min tanke orätt emot dessa, om statsmakterna nu skulle söka att göra inskränkningar uti deras en gång tillerkända rätt. Jag har derföre, för att ej göra intrång i denna rätt, ansett att dessa nybyggare böra få en viss mindre skogsvidd sig tilldelad, men med full dispositionsrätt. Hvad som sedan är öfver må förblifva kronans, och när det

blir ifrågasatt att dispositionsrätten deröfver skall öfverlemnas till enskilda, då först kan det blifva fråga om under hvilka villkor detta skall ske. Jag har genom dessa ord blott velat tillkännagifva min ståndpunkt i frågan, ty jag tror att föreliggande förslag endast är en föregångare till hvad som kommer efter med afseende å alla andra enskilda skogar i riket, och jag vill derföre bevara min åsigt uti protokollet, för att ej framdeles, när fråga derom kan uppstå, blifva beträdd med inkonsequens.

Herr Malmberg: Jag anhåller att få återtaga mitt förra yrkande och instämmer uti Herr Hæggströms förslag.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å nämnda hemställan, det af Herr Hæggström framställda förslag måtte vara godkändt. Herr Talmannen gaf propositionen i enlighet med dessa yrkanden och förklarade ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. Votering blef då begärd, och företogs densamma enligt en så lydande, nu uppsatt och justerad omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 11,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarén beslutit: "att Riksdagen, med vidblifvande af sin, i underdänig skrifvelse den 15 Juni 1866, uttalade åsigt, förklarar sig icke kunna godkänna det uti Kongl. Maj:ts förevarande proposition framställda förslag om inskränkning i dispositionsrätten öfver den vid pågående afvittring hemman och lägenheter tilldelade skog; men att Riksdagen deremot bifaller sednare delen af samma proposition angående lapparnas skogsfångst och renbetesrätt, med den närmare bestämning, att denna rätt endast må få utöfvas ifrån den 1 December ena året till och med den 31 Maj det följande."

Omröstningen utföll med 126 ja mot 32 nej; och hade Utskottets hemställan alltså blifvit af Kammarén bifallen.

§ 10.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring i gällande lag angående tioårig preskription.

Med afseende på Utskottets hemställan i *punkten 1* yttrade

Herr Fredricson: Då Lag-Utskottet uti föreliggande förslag gått min önskan till mötes, yrkar jag bifall.

Efter detta yttrande förklarades öfverläggningen slutad och Utskottet hemställa bifölls.

Beträffande *punkten 2* anförde

Herr Fredricson: Utskottet har uti andra punkten af nu föredragna betänkande afstyrkt bifall till andra delen af min motion och såsom skäl anført, att Utskottet icke finner giltigt skäl att det af mig påpekade förhållandet göres till föremål för lagstiftning. Uti en betänkandet vidfogad reservation angifves ytterligare såsom skäl för afslag, att "motionären ej ens antydtt, på hvilka grunder han anser den i 2:dra punkten åsyftade lag böra utarbetas."

Jag får bekänna, att jag icke tilltrött mig att uppgöra förslag till sådan lag, utan öfverlemnadt detta lagarbete till Lag-Utskottet, i förhoppning att detsamma, som är sammansatt af jurister från båda Kamrarne, skulle utarbeta sjelfva lagförslaget. Emellertid har Första Kammaren redan godkänt Utskottets förslag och således afslagit min motion i hvad den angår det i andra delen afhandlade ämne, och då alltså ingenting skulle genom en återremiss kunna uträttas, så vill jag åtnöjas med den utgång, frågan erhållit inom Lag-Utskottet.

Vidare yttrades ej. Punkten blef bifallen.

§ 11.

Herr Talmannen uppläste ett till Kammaren inkommet, af Medicine Doktor C. Th. Sandahl afgifvet läkarebetyg, enligt hvilket Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm vore af sjukdom hindrad att deltaga i Kammarrens förhandlingar.

§ 12.

Till afgörande förekom Lag-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande lags stadganden angående delsmannens målsmansrätt öfver hustrun och dels giftorätt i bo.

Efter föredragning af *punkten 1* anförde:

Herr Walldén: Herr Talman, mine Herrar! Ett oblidt öde tycks verkligen i viss mån hvila öfver denna fråga. Ty icke nog med att Lag-Utskottet afstyrkt all åtgärd i saken, utan tiden är nu så långt framskriden, att Kammarrens ledamöter, allesammans uttröttade efter en hel dags öfverläggningar, utan tvifvel endast ogerna vilja höra mycket talas i ämnet. Såsom motionär deri måste jag likväl anhålla att få yttra några ord. Jag ber då först att få säga en sak, som må förefalla såsom en banal sanning, men som dock är en sanning, nemligen att det gifves vissa frågor, hvilka äro så nära förbundna med den menskliga kulturens utvecklingsgång och med de moderna samhällsbegreppen öfver hufvud taget, att de med nödvändighet framställa sig och icke låta sig afvisas förr än

de vunnit allt större och större erkännande genom sanningens inneboende makt och slutligen blifva lösta ungefär på samma sätt som den mogna frukten faller från trädet. Sådana frågor hafva i vårt land varit, exempelvis, religionsfrihetens utvidgning, arbetets frigörande, representationens ombildning, qvinnans myndighetsförklarande, giftomannarättens afskaffande i fråga om myndig qvinna etc. Och att den fråga, som nu föreligger, äfven är en sådan, derom är jag för min del fullt och fast öfvertygad.

Med denna uppfattning af saken må det icke förtänkas mig, att jag ej kan tillnåta Lag-Utskottets nu ifrågavarande utlåtande någon annan vikt än den, som ligger i hvarje allvarligt försök att ännu någon tid uppskjuta en förnuftig, billig och rättvis reform. Men denna vikt är stor nog. Ty ju förr den allmänna meningen erkänner och inser det rättmätiga och billiga i en reform och ju förr den kan genomföras, desto bättre måste det vara, och desto mer måste man beklaga ett motstånd, som kommer från en så insigtsfull och utmärkt korporation som Riksdagens Lag-Utskott. Jag vågar dock hoppas, att frågan skall röna större sympatier inom denna Kammar, än som inom Utskottet kommit den till del.

Innan jag ingår i granskning af de skäl Lag-Utskottet anfört mot min motion, ber jag få anmärka, det jag ingalunda har det förmätna anspråk, att mitt deri framställda förslag skulle vara det bästa sättet att lösa frågan. Min afsigt har hufvudsakligen varit att ånyo bringa den stora och viktiga frågan på tal, och jag hade hoppats, att, om Lag-Utskottet godkänt den i all sin storhet enkla principen, Utskottet, med tillgodogörande af den vidsträckta latitud, som praxis tillerkänt detta Utskott, samt af de utmärkta krafter, hvaröfver det har att förfoga, också skulle hafva framställt ett bättre och mera praktiskt förslag än mitt. Särskildt var detta, det ber jag eder, mine Herrar! lägga märke till, förhållandet med mitt helt och hållet subsidiärt framställda förslag angående hustruns arbetsförtjenst. Men olyckligtvis är det just sjelfva principen, som blifvit af Lag-Utskottet underkänd.

Utskottet börjar sin argumentation med att erinra, hurusom vid flera föregående riksdagar likartade framställningar blifvit gjorda. Denna erinran saknar icke sin betydelse. Ty den omständigheten, att en framställning om någon lagförändring upprepade gånger göres, tyckes utvisa, att saken hör till de frågor, om hvilka man brukar säga, att de icke kunna falla. Utskottet tröstar sig likväl dermed, att dessa framställningar icke vunnit bifall eller ens något synnerligt understöd inom representationen. Den tröstegrunden synes mig dock vara något klen. Ty deraf att en stor och genomgripande reform icke vid sitt första framträdande vinner bifall eller ens understöd, följer väl icke, att den nu eller allt framgent skall sakna sådant. Och om man ändtligen vill tala om den snön, som föll i fjol, så inser jag icke, hvarföre ej denna snö möjligen vid innevarande riksdag kunde smälta bort genom inverkan af ett varmare intresse för en så stor kulturfråga, som den om betryggande af den gifta qvinnans ställning.

Vidare anför Utskottet, att man väl erkänt behofvet att åt hustrun bereda skydd emot mannens missbruk af målsmanskapet — jag ber att få taga fasta på detta erkännande — men Utskottet tillägger, att man i

allmänhet ansett reformen böra gå i den riktning, att målsmansrätten inskränkes, icke afskaffas. Icke heller jag har i min motion ifrågasatt målsmansrättens fullständiga upphäfvande, utan jag har endast afsett dess inskränkande. Men skillnaden mellan mitt förslag och Utskottets åsigt är, att under det jag har velat göra denna inskränkning af målsmansrätten till regel för alla äktenskap, så vill Utskottet endast medgifva densamma *i vissa fall, då sådant finnes nödigt*.

Detta sista argument synes verkligen utgöra en kärnpunkt i Utskottets motivering. Jag vill vända om satsen och fråga: om det finnes fall, för hvilka det är en nödvändighet att målsmansrätten inskränkes; för hvilka fall är det då nödvändigt att bibehålla denna rätt oinskränkt? Jag skall försöka besvara denna fråga ur Utskottets eget utlåtande. Utskottet gör der en vacker framställning om äktenskaps idé och kommer till det resultat, att enheten i äktenskapet är det normala förhållandet samt att det är för det lyckliga, det harmoniska äktenskapet, som målsmansrätten skall bibehållas oinskränkt. Men hvarföre detta? Är måhända denna rätt grunden och orsaken till enheten i äktenskapet? Ingalunda, svarar Utskottet. Grunden och orsaken till den med äktenskaps idé öfverensstämmande enheten är icke att söka i annat än kärleken och förtroendet. Finnas de icke, då är enheten borta och då kan man inskränka målsmansrätten.

Hvar och en torde således finna, att Utskottet erkänner det målsmansrätten *icke* är grunden och orsaken till enheten inom äktenskapet. Denna enhet kan finnas till utan afseende på målsmansrätten, emedan den beror på andra orsaker. Man må afskaffa målsmansrätten och enheten fortfar ändå. förutsatt att kärlek och förtroende finnas. Alltså, målsmansrätten är icke grunden och orsaken till enheten i äktenskapet.

Jag frågar då: efter målsmansrätten måste bibehållas, följer den då nödvändigt ur äktenskaps idé, sådan Utskottet fattar densamma? Nej, icke heller det, åtminstone så vidt jag kunnat rätt läsa Utskottets betänkande. Ty der säges på ett ställe i argumentationen, att i de normala äktenskapen, der kärlek och förtroende finnas, också råder ömsesidig benägenhet hos makarne att rätta sig efter hvarandras önsknings. Det vill säga, Utskottet förutsätter, att makarne *frivilligt* underordna sig hvarandras vilja. Men hvad går då målsmansrätten ut på? Jo, den går ut på, att den ena af makarna genom yttre lagbestämmelser *teingas* att underordna sig den andres vilja. Detta är ju en fullkomlig motsats mot hvad Utskottet åsyftar. Det lär dock icke vara rimligt att med följdriktighet ur en idé eller princip draga något, som emot sjelfva denna idé är fullkomligt stridande.

Om nu målsmansrätten hvarken är grunden eller orsaken till äktenskapet eller nödvändigt följer af äktenskaps idé, hvarför skall den då för lyckliga, harmoniska äktenskap bibehållas i all sin oinskränkta brutalitet? Sådana äktenskap blifva ju fortfarande utan denna rätt lyckliga. Jag vågar påstå, att hela Utskottets resonnement, som velat gifva sig sken af att vara så ofantligt principenligt, i sjelfva verket är ohållbart; och långt ifrån att förfäktarne af den oinskränkta målsmansrättens bibehållande kunna hemta stöd för denna deras åsigt genom att tala om kärleken och förtroendet inom äktenskapet samt om makarnes frivilliga under-

ordnande under hvarandras vilja, anser jag allt detta tal endast såsom några vackra blomster, som man kastar öfver det stenhårda nej, hvarmed man alltid är beredd att möta hvarje förslag om ett verkligt betryggande af den gifta qvinnans ställning.

Men, säger Utskottet, det är dock nödvändigt att i lagen bestämmes hvilken af makarne skall vara den styrande, ty i annat fall saknas enheten och planmessigheten i äktenskapet. Just detta resonnement visar, huru föga i sjelfva verket Utskottet tror på den kärlek och det förtroende i äktenskapet, hvarom det talar. Ty trodde Utskottet derpå, så skulle det väl vara angeläget om att åt makarne i det normala, det lyckliga, harmoniska äktenskapet öfverlemnna att sjelfva bestämma den, som skall blifva den styrande. Jag kan för min del dock lemna denna sak å sido. Ty i fall de skäl Utskottet vill hemta från talet om den "styrande viljan" o. s. v. skulle hafva något sken af berättigande, så skulle det väl vara under förutsättning af målsmansrättens fullkomliga upphäfvande. Men derom har jag icke talat i min motion, ehuru jag öppet erkänner, att om det icke finnes något annat sätt att lösa frågan än genom målsmansrättens afskaffande, jag icke skulle rygga tillbaka därför. Men i min motion har jag, såsom sagdt, icke afsett att inskränka mannens rätt att vara familjens hufvud, att bestämma öfver barnens uppfostran, öfver bostaden o. s. v., liksom jag ej heller ifrågasatt att upphäfva hans rätt att förvalta först och främst, naturligtvis, sin egen förmögenhet och sin enskilda arbetsförtjenst och derjemte boets gemensamma egendom. Jag har endast föreslagit en sådan inskränkning af mannens målsmansrätt, att äfven hustrun finge råda öfver *sin* arbetsförtjenst liksom öfver sin enskilda förmögenhet. Ty såsom vi veta, tillerkänner verkligen svenska lagen hustrun att *ega* enskild förmögenhet, ehuru den nekar henne rättigheten att *förvalta* och vårda densamma.

Nu kan den frågan framställas: eftersom målsmansrätten betyder så föga för ett normalt äktenskap, hvarföre kan den då icke få stå kvar på papperet? Jo, gerna, om ej tvänne stora skäl talade deremot. För det första den gifta qvinnans *rätt*, hvilken, jag fruktar det, man är allt för mycket böjd att förbise. Hon har nemligen, liksom hvar och en annan samhällsmedlem, rätt att fordra skydd af samhället för sin egendom och sitt arbete. Om man nu måste erkänna, att hon har rätt till sådant skydd, hvarföre då icke utsträcka denna rätt till *alla* gifta kvinnor? Här kan i sjelfva verket icke vara fråga om huru mycket vi, mine Herrar! vilja af gunst och nåd *medgifva* den gifta qvinnan, utan huru mycket hon har *rätt att fordra*. Och då detta skydd består just i målsmansrättens inskränkande eller afskaffande, så måste detta inskränkande eller afskaffande uppställas såsom regel, icke såsom undantag. Det andra skälet, hvarföre jag anser lagstiftarne handla orätt genom att icke ur lagen borttaga den oinskränkta målsmansrätten, är det, att om denna rätt kvarstår oinskränkt, så måste hvarje undantag derifrån blifva mer eller mindre förhatligt. Det kan icke vara annat än sårande för en man, som i rena afsigter och af oegennyttig böjelse ingått en förening sådan som äktenskapet, att redan vid början af äktenskapet mötas med det misstroende, som så länge målsmansrätten är lag, måste ligga i ett äktenskapsförord. Likaså kan det icke vara annat än smärtsamt och

i hög grad motbjudande för en hustru, som är en verklig qvinna, att nödgas för världen proklamera sina husliga sorger och olyckor samt draga sina barns fader inför rätta. Om inskränkandet af målsmansrätten vore regel, kunde sådant icke inträffa, och jag anser derföre, att en dylik lagstiftningsåtgärd bör ju förr desto heldre vidtages.

Jag har nu sökt vederlägga de principiella skäl, som Utskottet förbragt i sitt utlåtande, äfvensom visa hvarföre inskränkning af målsmansrätten bör fastställas såsom regel. Jag öfvergår nu till de praktiska skäl Utskottet anfört mot mitt förslag. Utskottet säger, att genom antagandet deraf skulle otvifvelaktigt frön till missämja utsås. Här är väl att märka, att det är fråga om de normala äktenskapen. Ty i de andra, de icke normala äktenskapen, förutsätter Utskottet, att målsmansrätten skulle fortfära. Men det torde icke vara mycket bevändt med den harmoni inom ett äktenskap, som skulle störas genom att hustrun finge rätt att råda öfver sin enskilda egendom och sin arbetsförtjenst. Utskottet tyckes också söka efter en mera reel resonancebotten för denna harmoni och finner den i den mest innerliga förening af två penningpåsar. Mot Utskottets obevisade påstående, att målsmansrättens inskränkning såsom regel skulle utströ frön till missämja i äktenskapet, vågar jag sätta den visserligen äfven obevisade, men i sakens natur mera grundade förhoppning, att om man borttager en orättvisa, så undanrödjer man derigenom snarare en anledning till missämja än man skapar en sådan.

Utskottet säger vidare, att osäkerhet och oredda i boets förvaltning skulle uppstå. Ja, detta kommer väl väsendtligen att bero på huru lagen blir skrifven. Och af den mot Utskottets ifrågavarande utlåtande afgifna reservation, undertecknad af tre lagfärne ledamöter utaf denna Kammar, synes det som om man med god vilja verkligen skulle kunna åstadkomma en reform i vår lagstiftning, som ginge i den af mig angifna riktningen, utan att deraf skulle följa hvarken oredda eller osäkerhet.

Vidkommande Utskottets yttrande i fråga om mitt förslag angående skydd för den gifta qvinnans arbetsförtjenst, kan jag fatta mig mycket kort, i synnerhet som jag ej ämnar yrka bifall till detsamma. Jag vill endast nämna, att anledningen, hvarföre jag trodde ett sådant förslag kunna framställas, var den, att, såvidt jag icke misstagit mig, tvänne utmärkte rättslärde från vårt grannland Danmark, nemligen Professorerne Aschehoug och Goos vid det sista juridiska mötet i Köpenhamn väckt ett förslag i samma syfte, samt att för icke mer än tvänne år tillbaka, nemligen år 1870, ett likartadt förslag antagits i England efter en grundlig behandling både i öfver- och underhuset.

Utskottet har till sist anfört, att några sådana förändrade förhållanden icke torde hafva inträffat, som kunde föranleda Riksdagen att frånträda de åsigter, hvilka legat till grund för dess genom skrifvelsen den 17 Maj 1871 gjorda underdåniga framställning. Denna invändning saknar enligt min tanke all betydelse. Ty om innevarande Riksdag finner något mera böra i saken göras, än 1871 års skrifvelse afsåg, så är det väl i intet afsende olämpligt att derom göra framställning, och detta så mycket mindre som nämnda skrifvelse ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t företagen till pröfning.

Deremot har Utskottet i sitt betänkande alldeles förbisett uågra vig-

tiga synpunkter, hvilka jag ber att få påpeka. Sålunda har Utskottet icke talat om det mindre välbetänkta deruti att, sedan nu den ogifta qvinnan beredts flera förmåner, ställa lagstiftningen så, att äktenskapet, åtminstone för qvinnan af den s. k. lägre eller den arbetande klassen, blir i viss mån mindre tilldragande. Vidare har Utskottet förbisett det orinliga deruti, att under det en moder är fullkomligt omyndig, kan hennes ogifta dotter vara myndig. Ej heller har Utskottet rästat sig vid det obilliga deri, att hustrun måste nöja sig med att se huru en slöaktig man förstör både hennes förmögenhet och arbetsförtjenst, hvilka eljest kunde användas till barnens uppfostran samt familjens underhåll och sammanhållning.

Slutligen har Utskottet jemväl helt och hållet lemnat å sido den konsekvens, som, sedan lagstiftningen beträffande qvinnan i öfrigt blifvit utvecklad till nuvarande ståndpunkt, fordrar äfven en genomgripande förändring på det nu ifrågavarande lagstiftningsområdet. I detta fall vill jag åberopa en utmärkt auktoritet, med hvilken det märkliga förhållandet inträffar, att han uttalade sig, icke efter det qvinnans myndighetsförklaring blifvit i lag bestämd, utan redan förut, i det han med nästan profetisk blick förutsåg hvad som skulle komma att inträffa. Det var Hofrätten öfver Skåne och Blekinge, som med anledning af lagkomitéens förslag om den ogifta qvinnans myndighetsförklarande vid 25 års ålder, afstyrkte detta förslag och dervid yttrade bland annat: "Hon (den gifta qvinnan) lemnar, efter den bestämda ordningen, beroendet under föräldrarne för att träda under mannens målsmanskap. Hon gör det utan försakelse, utan uppoffring i sin närvarande ställning, men icke om hon *de jure* förut varit själfständigt och sedermera genom giftermålet återgår under beroendet. Sjelfvilligt framställer sig den frågan: huru principen af mannens ovilkorliga målsmansrätt för hustrun står tillsammans med den af qvinnans rättighet att vid viss ålder vara själfmyndig. Med skäl, som svårligen tåla motsägelser, är dock denna målsmansrätt motiverad, och man tvekar ej antaga dem såsom tillfyllestgörande för qvinnans bibehållande under förmyndareinscende, så länge hon förblifver ogift. Antages åter den motsatta principen, måste den, hvad qvinnan angår, vara lika obegränsad som i afscende på mannen, och, i sådant fall, kräfde konsekvensen en så beskaffad lag: att rättigheten att öfver boet råda tillhörde den af makarne, som dertill egde största skickligheten".

På grund af hvad jag nu anført kan jag naturligtvis icke förena mig i Utskottets hemställan. Hade frågan i Första Kammaren blifvit återremitterad, skulle jag här hafva yrkat detsamma. Men då så icke skett, har jag intet annat yrkande att framställa än om bifall till det enda förslag, som föreligger utom min motion, nemligen Herr Philipssons reservation. Jag anhåller derföre om proposition på afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr Carlén: Om den föreliggande frågan också icke är den aldram viktigaste, som står på dagordningen, är den dock tillräckligt vigtig för att taga riksdagsmannens allvarligaste uppmärksamhet i anspråk, antingen man betraktar den såsom en rättsfråga eller såsom en kulturfråga, ty jag tror för min del att det numera icke finnes någon i vårt land som för-

nekar att frågan om kvinnans rättigheter är en kulturfråga. Genom att sätta kvinnan i tillfälle att utöfva de rättigheter, henne såsom människa tillkommer, sättes hon i tillfälle att mera inverka på samhället; hennes ställning höjes derigenom och genom att höja kvinnan höjes äfven samhället.

Betraktas frågan åter såsom rättsfråga, kan det väl icke förnekas att det är helt enkelt en rättskränkning om man förnekar en gift kvinna att utöfva en rättighet, som man ansåg tillkomma henne, innan hon blef gift. Sedan lagstiftningen gifvit den ogifta kvinnan rättighet att vid viss ålder själf sköta sina ekonomiska angelägenheter, begår den alltså en orättvisa om den beröfvar henne denna rättighet, derföre att hon påtagit sig det heliga kallet af maka, såvida man ej kan visa att de nya förhållanden, hvari hon inträdt, göra det nödvändigt, eller att omständigheter förefinnas, som omöjliggöra rättighetens utöfvande eller att samhället deraf skulle lida. Man måste då göra den frågan: hvilka omständigheter finnas, som kunna berättiga samhället att, sedan kvinnan redan fått sig tillerkänd rättighet att såsom ogift sköta sin egendom, förneka henne att dermed fortfara sedan hon ingått äktenskap? Jag får bekänna, att, hvad angår den egendom som fortfarande blir hennes egen, jag icke kan finna svaret, och att det synes mig vara en absolut nödvändig följd af den rättighet man gifvit den ogifta kvinnan i ifrågavarande hänseende, att denna rättighet att själf förvalta hvad henne enskildt tillhör äfven efter äktenskapet skall fortfara.

Detta är henne likväl nu förmenadt. Mannen är den som eger förvalta äfven hustruns enskilda egendom, väl icke så att han kan godtyckligt sälja eller inteckna hennes fastighet, men dock så att han kan ensam taga och förslå alla inkomster deraf eller ock ställa med egendomen så, att den ingenting afkastar, och han kan sålunda beröfva sin hustru all den inkomst, som hon före äktenskapet af egendomen kunnat påräkna. Detta anspråk anser jag derföre vara det första som lagstiftningen har af fyllt, nemligen att, sedan hustrun inträdt i äktenskap, hon får vara *målsman själf öfver den del af sin egendom af hvilken mannen icke eger giftorätt*.

Men nu är det så, att det finnes annan egendom, som icke tillhör någondera maken enskildt: den *gemensamma* egendomen, och der blir förhållandet svårare att reda. Anser man äktenskapet, i hvad det ekonomiska angår, såsom ett bolag — och det är naturligt att man så måste göra, då man utgår från den förutsättning att den inre enheten saknas eller då man går att stifta lag för de äktenskap, der det förutsättes finnas *två* viljor, och icke endast *en* — i detta fall blir det för mig en olöslig gåta huru den gemensamma egendomen skall kunna förvaltas annorlunda än att en af makarne är den bestämmande.

Enligt giftorättslagarne är all den egendom, som förvärfvas under äktenskapet, gemensam, ehvad den tillkommit genom mannens eller hustruns yrke eller arbete; och hvardera eger deri hälften. Vill man nu gifva hustrun lika förvaltningsrätt som mannen, så skulle, under förutsättning att den ene icke läte den andres vilja blifva bestämmande, allt hvad som i boet infölöte delas i två delar, deraf mannen skulle ega och förvalta den ena och hustrun den andra; ty det är icke så, som motionären tyckes antaga,

att man endast genom ändring af lagarne om målsmansrätten för närvarande *kan* skilja hustruns arbetsförtjenst från mannens, ty begge tillhöra det gemensamma boet. Gjorde man emellertid denna skilnad, blefve i vanligaste fall hustrun den lidande, ty hustruns förtjenst kan ej så lätt i penningar uppställas som mannens. Om vi t. ex. tänka oss att mannen drifver ett yrke, hvarpå han förtjenar åtskilliga tusen riksdaler — vi lefva i goda tider och behöfva ej vara småaktiga; låt oss derföre autaga 20,000 R:dr om året — så är det klart att hustrun skulle ingenting vinna derpå att hvardera får sköta sin förtjenst, ty hennes lärer ej blifva jemförlig. Om åter förtjensten delas, blefve väl hustruns ställning bättre, men förvecklingarne ändå svåra. Mannens förtjenst inflyter ej på en gång, utan 1,000 R:dr komma då och 1,000 R:dr då. Deraf skall då mannen hafva sin hälft och hustrun sin, en daglig uppgörelse måste ske, och hvardera sköta sig med sin hälft så godt han eller hon kan. Detta kan väl icke kallas ett lyckligt bolagsförhållande och tjenar i allt fall till föga, så länge ej ordentlig boskilnad skett. Mannen bortslösar kanhända sin hälft och hustrun spar sin, och följden blir, att hustrun, om makarne fortfarande hafva gemensam hushållning, får försörja både sig själf, mannen och barnen. Å andra sidan är det ju ej otänkbart, att qvinnan är den som förslösar sin del, och att hon, sedan det är gjordt, förledd af sitt goda hjerta, går i borgen för en god vän eller utfärdar en vaxel på ett eller annat tusental riksdaler. Mannen vet ingenting derom, och så kommer man och presenterar denna vaxel. Har nu ingen boskilnad skett, måste, då hustruns del i de 20,000 R:dr är förslösad, skulden drabba hvad som finnes kvar i boet d. v. s. mannens lott.

För min del ser jag ingen rättvisa deri och tror, att man ej kan lösa denna fråga annorlunda än genom att underlätta boskilnad, men att låta äfven dessförinnan hvardera maken själf förvalta den del af egendomen, hvori den andra icke eger giftorätt, under det att hvad som är efter giftorättslagarne i boet *gemensamt* förvaltas af *en*. Man säger visserligen om två andra personer, som äro i bolag, att man icke behöfver vänta sig dessa förvecklingar. Hvarken Per eller Pål eger särskildt beslutanderätt mot den andres vilja, hvem helst af dem uppgör affären, begge äro belättna, och ehvad man kontraherar med Pål eller Per, hvilkendera man vänder sig till, så går det å alla sidor bra. Ja, detta är mycket riktigt förhållandet med dylika bolag, ty blir den ene bolagsmannen missnöjd med den andre, så separera de sig helt enkelt, men så kunna makar icke göra, utan ordentlig boskilnad. Jag tror det sålunda vara det enklaste och naturligaste att underlätta boskilnaden, när den behöfs, och att ditintills låta hvad begge gemensamt förtjena, d. v. s. hvad som är boets samfälda egendom, efter giftorättslagarne, förrättas af den, som anses bäst kompetent dertill, och ännu tror jag att mannen är det, ehuru den tid ju kan komma, då man anser att qvinnan är den lämpliga. Få se hvad de bebådade elementarläroverken för qvinnan kunna få för inflytande. Kanske stiger qvinnan i allo upp öfver mannen, och då bör hon äfven blifva den bestämmande viljan; men för närvarande tror jag att man måste nöja sig med att mannen är det.

Ställes lagstiftningen på detta sätt, så kommer den i full harmoni med den önskan 1871 års Riksdag uttalade, då den hos Kongl. Maj:t be-

gärde en sådan förändring i äktenskapsförordslagarne, att hustrun kunde förbehålla sig, att hennes egendom undantoges från mannens målsmansrätt.

Jag tror för öfrigt att det i allmänhet i lagstiftningen icke är lyckligt för en fråga om den framkastas alltför dunkel och icke på förhand är noga preciserad, ty man är rädd att antaga en lagprincip, hvars praktiska utsträckning man icke kan beräkna; ju mindre steg dessutom man i början tager, desto mera utsigt har en lagreform att icke alltför länge fördröjas, och med för långt dröjsmål följer ofta det, att man slutligen går längre än nödigt är. Denna Kammare, liksom Medkammaren, antog t. ex. vid förra riksdagen en i mitt tycke till en del ovis lag, den om gifto-mannarättens fullkomliga upphäfvande. Jag har visserligen för min del alltid understött denna lag, såvidt angår rättigheten för qvinnan sjelf att säga sist *ja* till giftermålsanbudet, men icke i vidsträcktare mån. Lika med lagberedningen har jag trott, att en fader eller broder bort ega qvar rättigheten att å sin dotters eller systers vägnar, såvidt hon ej bestämdt lade sig deremot, uppgöra äktenskapsförord med den blifvande maken. Men det blef icke så vid denna sena lagförändring; nu är det endast qvinnan sjelf, som kan påkalla förords ingående. Och huru många tro Herrarne komma att begagna sig deraf? Min tanke är, att kommer en man med kärlekens vältalighet och friar till en flicka, som älskar honom, så och isynnerhet om hon är något till åren, säger hon icke "tack min herre, men jag vill först göra upp äktenskapsförord med er," utan hon säger sitt tack obetingadt och tager honom utan något vilkor alls. Hade en fader eller broder till denna flicka haft rätt att afsluta om förord, tror jag att hon i många fall vore vida bättre betjenad. Utgången af denna lagstiftningsfråga är emellertid ett bevis på att man ej alltför länge får göra motstånd mot hvad som är rätt och billigt, och rätt och billigt i förevarande fall är, såsom jag förut sagt, till det minsta, att qvinnan efter äktenskapet, likasom förut, får förvalta den egendom, hvori hennes man icke kan få giftorätt, om också den gemensamma egendomen fortfarande måste representeras *utåt* af mannens vilja.

Till sist ber jag få anmärka, att denna fråga icke precis är en så allmän fråga, som man föreställer sig, ty bland landtbruksbefolkningen vågar jag påstå, att de äro ganska få, som besväras af frågans lösning eller känt något behof af en förändring. Men man får därför icke förbise att i städerna, äfvensom på landet i fabriksorterna, förhållandet är ett annat, och jag föreställer mig därför, att representationen i sin helhet icke skall vara obenägen för en reform i den inskränkta syftning jag antydt. Men drifver man saken för långt, så faller den, och jag anser att den då ock bör falla. De åsichter jag nu uttalat låta väl i det närmaste förena sig med den slutsats, hvartill Herr Philipsson i sin reservation kommit. Jag tror att frågan i denna reservation kommit i sin rätta belysning, och yrkar därför bifall till densamma, ehuru deraf icke följer att jag i allo gillar motiveringen.

Herr Granlund: För en och hvar, som är något uppmärksam på förhållandena i allmänna lifvet, måste det vara alldeles klart, att en förändring i ifrågavarande hänseende är af behofvet synnerligen påkallad.

Det mesta motståndet mot en reform tror jag har sin grund i en viss fruktan att qvinnan skall missbruka den rätt man vill förläna henne. Jag delar icke denna fruktan. De sista årtiondena har man gifvit den ogifta qvinnan i flera hänseenden utvidgade rättigheter; våra universitets lärosalar hafva blifvit för henne öppnade, flera af statens tjänster hafva blifvit för henne tillgängliga, och en mängd qvinnor anställda såsom telegrafister samt i postverkets tjänst, man har gifvit henne rätt att vara myndig vid 25 års ålder, och, mine Herrar, har man väl hört att qvinnan missbrukat dessa förtroenden? Nej, jag är ock öfvertygad derom att de fall skola blifva sällsynta när man mot den myndiga qvinnan behöfver tillämpa lagens åtgärd för att åter göra henne onyding i afseende på värden om sin egendom. Man har slutligen vid sistlidne års riksdag gifvit henne den rättvisan att vara sin egen giftoman, och om det är för tidigt att spåra följderna af denna myndighet, så vågar jag dock tro att densamma skall visa sig icke medföra någon fara. Detta har man gjort för den ogifta qvinnan. Men sedan qvinnan inträdt i äktenskapet, då anser man det rätt och billigt att hon helt och håller förlorar den myndighet hon förut innc haft, hon ställes nu under mannens målsmanskap. Om qvinnan genom den mindre bekantskap med det yttre lifvet den unga flickan är i tillfälle att förvärfva sig — och tjugad af en hycklad kärlek, som ofta endast har hennes egendom i beräkning, gör ett misslyckadt parti och på samma gång öfverlemnar till mannen en större eller mindre egendom, så har hon icke rätt att af lagstiftningen fordra skydd för ens någon del deraf. Nej, hustrun — den lelande själen i det äktenskapliga lifvet, barnens uppfostrarinna, husets goda genius — hon får mången gång sitta der och se huru mannen i oförstånd, lättsinne och maktfullkomlighet förstör hennes förmögenhet, hon skall tåligt se huru först denna förmögenhet utgör medlet som den pligtförgätne mannen begagnar för sitt lättsinniga lefnadssätt, som allt mer och mer aflägsnar honom från maka och barn, på samma gång det förstör hans moraliska kraft. Ännu skall svensk lag icke förutse qvinnan att bevara något åt sig och de sina, så framt hon icke vill tillgripa den för hennes känsla så motbjudande åtgärden att söka boskilnad, en åtgärd som medför hela boets upplösning och komprometterar inför allmänheten allt för mycket deras olycka och husliga förhållanden, och derföre sällan af qvinnan anlitas utan i yttersta nödfall och då det vauligen är för sent. Jag är ock förvissad att om lagstiftningen lemnar den gifta qvinnan en sådan rättighet, hvarom här är fråga, hon icke skall begagna sig deraf, förrän hon först använt alla de medel som ligga i qvinnans hand för att återföra på det rätts väg en vilseförd make.

Flera skuggsidor af nuvarande förhållande kunna anföras: man ser ju ofta huru en förslöad man, hvars arbetskraft är bruten, som förstört sin hustrus förmögenhet, och oförmögen att, såsom qvinnan, hvilken vanligen i olyckans dagar eger större kraft att kämpa mot olyckan, genom arbete bidra till de sinas uppehälle, sedan icke räknar för rof att lefva på sin arma hustrus arbetsförtjänst, ja, mine Herrar! det har gått så långt, att mannen, sedan han under några år lemnat hem, hustru och barn åt sitt öde, sedermera kommit åter och lefvat på hennes förvärfvade lilla

lilla egendom, ja, det har gått derhän att denna af hustrun under mannens frånvaro förvärfvade egendom tagits i mät för mannens förnyade skulder. Sådant *kan* ju icke vara rätt och skulle äfven möjligen en eller annan qvinna missbruka sin makt, hvilket nu så ofta sker af mannen, så är jag dock förvissad att sådant i allt fall skulle blifva undantag från regeln. Det är icke för de lyckliga makarne denna lagstiftning erfordras — de förblifva oberörda deraf, men sjelfva medvetandet om tillvaron af ett stadgande, som gifve qvinnan rätt att taga lagen till hjälp mot mannens missbruk af sin målsmansrätt skulle afhålla mången man från möjligheten att komma under denna lag och således äfven för honom mången gång blifva en räddning, och männe icke man äfven bör hoppas att de olyckliga äktenskaps tal derigenom blefve mindre än nu. Till följd af hvad jag haft äran yttra följer att jag anser en förändring i lagen böra ske; *huru* den skall ske tilltror jag mig icke att bedöma, men tror dock att den bör gå i den af Herr Philipsson föreslagna riktning och förenar jag mig således med honom.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Jag är icke sinnad att framställa något klander mot Lag-Utskottet för den behandling det egnar förevarande motion, men nog måste jag erkänna, och säkerligen de flesta Kammarens ledamöter med mig, att Utskottet icke mycket afvikit från föregående Lag-Utskotts sätt att gå tillväga i fråga om nyttiga och nödiga reformers införande, nemligen att framställa alla möjliga svårigheter. Denna af Utskottet städse visade återhållsamhet har dock icke förmått att tysta allmänna opinionens röst. Ingen kan väl gerna bestrida att det ligger en orättvisa i den nuvarande lagstiftningen, och för min del har jag aldrig funnit att en orättvisa på längden bär goda frukter. Det har visserligen blifvit af en föregående talare yttradt, att medvetandet om denna orättvisa icke skulle vara märkbar å landsbygden i allmänhet, men efter den kännedom jag eger om förhållandena är denna åsigt icke så alldeles riktig. Äfven på landsbygden får man se många exempel på de olyckliga följderna af mannens enväldsvælde. Nu har Lag-Utskottet ställt sig på en sådan ståndpunkt i frågan, att man nästan vore sinnad att tro att Utskottet åsyftat det närvarandes bestånd, då det yttrar att en förändring i det nuvarande förhållandet skulle medföra en upplösning af äktenskaps idé. Lag-Utskottet säger visserligen att äktenskapet, för att motsvara sin idé, fordrar att makarne utan skilda intressen samverka för familjens gemensamma väl. Tror då Lag-Utskottet eller kan någon annan tro att detta mål, denna enhet befrämjas genom det målsmannaskap, den maktfullkomlighet, som lagen för närvarande lemnar mannen? Jag tror det icke, utan anser tvärtom att detta verkar motsatsen. Lag-Utskottet säger att då denna enhet brister, hustrun kan få mannen skild från förvaltningen af hennes andel i boet och lemnar i sådant afseende hänvisning till boskilnadsåtgärden, hvilken, säger Utskottet, sällan blir gagnlös. Jag hemställer då, huruvida man icke har mångfaldiga exempel derpå att, om också behofvet visat sig att söka boskilnad, en sådan åtgärd dock oftast blifvit vidtagen då det varit för sent.

Såsom en annan åtgärd att minska det skadliga inflytandet af mannens målsmannaskap hänvisar Utskottet till qvinnans rätt att göra förord

innan hon träder i äktenskap, då hon får sin ekonomiska existens be-
tryggad. Jag vill hemställa till hvars och ens erfarenhet huru många de
qvinnor äro, som veta begagna sig af detta försigtighetsmått. Säkert
ganska få, och detta finner jag också ligga i sakens natur; qvinnan är
icke sinnad att vidtaga ett steg som genast från början skulle utsä ett
frö till misstroende makarne emellan, och det är alldeles gifvet att man-
nen skall känna sig något sårad om hans blifvande maka visar honom ett
sådant misstroende. Deremot föreställer jag mig att, om lagen på för-
hand en gång för alla skyddade hustruns egendom, något sådant mis-
stroende icke skulle ega rum. Då lagen är gifven, att mannen icke eger
den makt som han nu besitter, så gifter han sig icke vidare på spekula-
tion att kunna roffa till sig sin hustrus penningar, utan kärleken, akt-
ningen för hennes personliga egenskaper blir då den bestämmande grun-
den för hans val af maka. Der åter förhållandet efter någon tids äkten-
skap har urartat derhän att qvinnan måste tillgripa utvägen att söka bo-
skilnad, der är verkligen det närmare förhållandet mellan makarne upp-
löst, och detta förhållande återställes ingalunda genom boskilnaden utan
tvärtom förvärras.

För min del tror jag att, om lagen tillerkänner den gifta qvinnan att
sjelf råda öfver sin egendom, detta skall höja hennes karakter, på samma
gång som medvetandet derom skall öka mannens förtroende, aktning och
kärlek. Jag är fullkomligt öfvertygad att en reform i den riktning mo-
tionären föreslagit är alldeles nödvändig och jag hoppas att den med snar-
aste skall blifva genomförd.

För min del kan jag icke annat än yrka bifall till Herr Philipssons
reservation, ehuru sådant vid det förhållande att Första Kammaren redan
bifallit Utskottets betänkande, visserligen icke kan leda till annat resultat
än att verka såsom en ganska god påtryckning. Jag önskar därför bi-
fall till Herr Philipssons reservation och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Brolin: Att hustrun blifvit betagen all rätt att rädda sin lott
i boet från förskingring, der mannen visat sig slösaktig och oskicklig att sköta
det hela, är ett beklagligt förhållande, som bragt oräkneliga familjer i
armod och elände. Oaktadt detta och fastän man icke kan fränkänna
den gifta qvinnan godt förstånd och skicklighet, har Utskottet ej velat
tillerkänna henne rätt att råda öfver sitt gods, emedan ett sådant till-
mötesgående skulle alstra oenighet och förvecklingar inom äktenskapet.

Jag tror icke på dessa skäl, utan antager att fattigdomen, som genom
mannens misshushållning kommer för dörren, utgör egentliga orsaken till
det missnöje, som gifvit sig tillkänna och som kommer att fortfara så
länge hustrun hålles omyndig.

I alla händelser får man antaga, att hustrun icke ingriper i man-
nens förvaltningsbestyr utan att tvingande skäl dertill uppkomma.

För att vinna det önskvärda mål, som med motionen äsyftas, yrkar
jag afslag å Utskottets betänkande och bifall till Herr Philipssons re-
servation.

Herr Anders Andersson i Greby: Jag har endast velat till-
kännagifva att jag instämmer i Herr Philipssons reservation, men då jag

detta gör vill jag äfven tillägga några ord för egen räkning. Det är ett märkvärdigt förhållande, att hvarje gång denna fråga kommer å bane, söker man uppställa alla möjliga hinder och svårigheter. Jag medgifver visserligen, att om en lag kommer för tidigt, så medför den olägenheter, men lagarne om kvinnans rättigheter hafva aldrig kommit för tidigt, tvärtom. Vi hafva hållit på med lagstiftningen om kvinnan i 500 år, och under denna tid har allmänna rättsmedvetandet gått mycket framåt. Utskottet säger, att det bör finnas en styrande vilja och att denna bör vara mannens, emedan mannen är i sådant hänseende den mest skicklige. Det är verkligen icke svårt att bevisa motsatsen. Vi finna den här i Stockholm och på många andra ställen. Mannen må vara den största slösare, så säger lagen att han skall vara den styrande viljan. Detta kan icke vara rätt. Många män gå med fickorna fulla, icke med penningar, utan med obetalda räkningar och derjemte belastade med hedersskulder — från spelbordet. Dag för dag draga de vexlar på framtiden, allt under förhoppning att slutligen kunna kapa åt sig en rik flicka.

Vidare säger Utskottet, att mom äktenskapet bör finnas det ömse-sidiga förtroende att den ena rättar sig efter den andra. Detta är en sanning, och olyckligt det äktenskap, der detta förtroende saknas, men tror man väl att detta förtroende skall försvinna med målsmanskapet? Mannens företräde och maktfullkomlighet skall försvinna, icke det ömse-sidiga förtroendet.

Ytterligare säger Utskottet, att då mannen visar sig missbruka sin makt, *då*, men först *då* skall lagen lemna skydd åt kvinnan. Men, mine Herrar, innan kvinnan vidtager en sådan åtgärd, om hon ock kan förmå sig att någonsin göra det, är det vanligen för sent.

Utskottet hänvisar slutligen till äktenskapsförordslagen. Mine Herrar, jag kämer icke huru man betraktar denna sak i de högre samhällsskasserna, men bland de lägre lagren anser man denna åtgärd vara en ginstä utkastad i början af ett äktenskap för att lända missstroendes låga mellan makarne.

Gerna hade jag velat lemna min röst för bifall till motionen, men nödvändigheten bjuder mig att ej för det närvarande taga steget så fullt ut, utan måste jag åtnöja mig med att yrka bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr Key: Det är en egendomlighet i det svenska folklynnet att, huru ofta än den enskilde representanten kan med en viss lättvindighet och ledighet hafva kastat sig in på allmänna humanitets- och kulturfrågor, så lätt och med så allmänna fraser att dessa frågor rent af varit på väg att komma i misskredit vid slutet af den gamla och i början af den nya representationen, så hafva deremot dessa i sin helhet alltid varit mycket försigtiga med *beslut* i dylika frågor. Svenska representationen delar detta med den engelska, och deraf har det händt att en reform ofta varit icke blott mogen utan öfvermogen innan den fått sitt uttryck i lagstiftningen.

Detta har kommit mig i tankarne då jag följt gången och utvecklingen af frågan beträffande kvinnan och hennes rättigheter. Jag minnes lifligt när talet härom började; först talet om lika arfsrätten och om ogift kvinnas myndighet; hvem minnes icke huru sådant allt betraktades såsom en ab-

surditet, och huruledes man då i början förespådde tusentals samhällsvådor deraf, under det att man rätt snart numera skall hafva svårt att föreställa sig, att det någonsin kunnat vara annorlunda? Så har det gått med nämnda frågor, samt med den om ogift kvinnas giftorätt, och så väntar jag att det skall blifva med denna också; inom tio år är den löst, och sedan undrar man att klokt folk någonsin kunnat bekämpa hvad som nu yrkas.

Att gift qvinna skall vara omyndig, då den ogifta vid viss ålder eger att sjelf råda öfver sig och sin egendom, är en anomali, som så mycket vissare icke *kan* länge fortfara, som motståndarne icke hafva velat taga några skäl. Förgäfves har man påpekat det egna förhållandet att, då redan 1734 års lag föreskref en viss egendomsfördelning, nemligen så, att hustrun egde att råda öfver sin ärfda fasta egendom på landet, denna rättighet deremot icke var utsträckt till hennes stadsfastighet. Förgäfves har man påvisat den stora skilnaden i den gifta kvinnans sociala ställning förr och nu, huru hon i våra dagar mer och mer träder ut i lifvet genom vetenskap, litteratur och skön konst, genom resor och genom vår tids ökade förvärfvskällor och samfärdsel, för att icke tala om huru hon t. ex. såsom bankkassör eller bankkamrerare numera ofta kan omhändera vidlyftiga räkenskaper och betydliga penningesummor, men får icke lagligen hafva sina egna medel om hand. Man har icke heller velat fästa sig vid det besynnerliga förhållandet att, om en hustru får en dotter och denna sedermera gifter sig och blir enka, det kan inträffa att modren är omyndig under det dottern eger råda öfver sitt gods sjelf. Det är således mannens *fränfälle*, som skall gifva kvinnan förstånd att sköta sina egna angelägenheter: men gifter hon om sig anser lagen henne åter hafva förlorat förståndet; alltså måste ju, som en följd häraf, lagen anse *äktenskapet* verka detta?

Detta förefaller mig ungefär, som när en man sättes under förmyndare för slöseri. Men hvarnär slösar då kvinnan, mine Herrar? — Jo, hon *slösar* med kärlek, ty hon har gjort offret af sin lagliga sjelfständighet, emedan lagen alltjemt så fordrar, och *derföre* skall hon fortfarande ställas i beroende af mannen! Som sagdt, mycket har man yttrat för att rätta lagens orättvisa mot den gifta kvinnan, men såsom det tyckes *förgäfves*.

Förgäfves har det ändock icke varit, och detta bekräftas af sjelfva Lag-Utskottets förevarande betänkande, som röjer en viss tveksamhet om dess egen åsigt, en viss mattighet i motståndskraft. Utskottet stöder sig nemligen fortfarande på denna gamla patriarkaliska uppfattning som man så gerna griper till när verkliga skäl saknas: "grip icke in på kärlekens helgade område", utropar Utskottet. Ja, mine Herrar, det är i sanning få ord, som blifvit så missbrukade som *kärlek* och *religion*. Vid husagans afskaffande yttrade en talare att husagan borde, i stället för att afskaffas, "ställas på rent kristlig ståndpunkt och genomträngas af kristlig anda" och en annan talare yttrade att, om den kalla lagbokstafven skulle ställas emellan husbonde och tjenare, i stället för den handgripliga bestraffningsrätten, det gamla goda paternela förhållandet dem emellan skulle försvinna. På samma sätt här.

Man har till och med förnekat att något missförhållande eger rum, och en aktad talare på stockholmsbänken, som dock, eget nog, slutade med att yrka bifall till Herr Philipssons reservation, har till stöd för sagde åsigt åberopat sin erfarenhet från landsbygden. Jag har ock någon erfarenhet från landet och jag ber att derur få anföra en liten historia.

Det var en gång en fattig flicka som knöt äktenskapets band med en likaledes medellös prestman, hvilken slutligen blef kyrkoherde. Han dog efter några år. Enkan fick tjänstår och äfven ett nådeår, hvilket gjorde henne, då pastoratet var särdeles godt, en inkomst på 15,000 à 20,000 R:dr. Efter ett eller annat år gifte hon om sig med en annan kyrkoherde, som hade förut inköpt och ansågs ega någon förmögenhet i fast egendom. Efter två års förlopp dog äfven han, men derförinnan hade han betalat med sin hustrus penningar hela den skuld — och denna var ointecknad — som han till följd af egendomsköpet åsamkat sig. Konmo så hans arvingar och tillegnade sig nu enligt svensk lag hela egendomen i hvilken enkan icke hade giftorätt, ehuru den till stor del var betald med hennes egna penningar. Hon förlorade sålunda dessa helt och hållet och hade endast kvar sin lilla del i boet, och *detta* kallar man rättvisa!

Man har talat om att något missförhållande icke skulle råda bland befolkningen på landet. Måhända var så förhållandet på den tiden. Årstjänsterna mera allmänt voro i bruk, och folket mera stannade kvar i hemorterna, men detta har väsendtligen förändrats sedan årstjänsterna blifvit mindre vanliga och arbetaren söker sin utkomst hvarhelst han tror sitt arbete bäst betalas. Dessa stora strömningar, till jernvägarne t. ex., medföra bland stora fördelar jemväl många olägenheter, och det finnes mer än tillräckligt af exempel på huru mannen ligger borta året om, slösar bort sin arbetsförtjenst och kommer sedan utblottad hem igen för att med hustrun och barnen dela den förras hopsparade skilling.

Nu har man invändt att det finnes boskilnad att tillgå såsom korrektiv mot mannens oförstånd och slöseri. Visserligen, men jag väljar till Herrarnes erfarenhet, huru mycket bär det icke emot för en kvinna att vidtaga denna åtgärd? Skall hon icke i det längsta tveka att anklaga honom, som dock en gång egt hennes kärlek, och tvekar hon icke af undseende för maken, så gör hon det ännu för sina barns fader?

Men, säger man, det finnes ytterligare en annan utväg att skydda hustruns egendom: hon kan uppgöra äktenskapsförord. Äfven detta bär emot för en känslig kvinna; hon vill icke utså detta frö till misstroende redan vid äktenskapets början, och derföre är icke heller denna åtgärd praktisk och i stort tillämplig så länge den icke är i lag påhjuden såsom obligatorisk för alla. Jag är visserligen icke jurist, men jag vågar det oaktadt hemställa till herrarjuristers bepröfvande, om icke ett stadgande af den beskaffenhet vore önskvärdt, att *ingen* må ega ingå äktenskap der icke kontrakt förut vore upprättadt; blefve detta lagligt gällande för *alla*, så kunde det icke sára någon. Jag känner särskildt till två äktenskap i Sverige, der svenskar varit gifta med utländskor, hvilka sednare till följd af sitt lands lagar egt råda öfver sin egendom sjelfva, och, åtminstone hvad den ena beträffar, så vet jag att hustrun till följd häraf kunnat bereda sig det nöjet att tid efter annan betala sin mans skulder.

Med stöd af hvad jag nu haft äran anförä, vill jag sluta mig till Herr Philipssons reservation i den tro både att något snart *kan* göras och snart *bör* göras. Första Kammaren har visserligen helt och hållet afslagit Herr Walldéns motion, dock med en majoritet af endast 12 röster, och jag tror att vi måste se till att den icke kommer oss i förväg härnäst. Jag anhåller om bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr Hedin: Herr Talman! Visserligen är det ett högst bedröfligt slut. Hvertill Lag-Utskottet i denna fråga kommit, men likväl har jag mycket svårt att ännu i denna stund komma ifrån det första muntraude intrycket af detta Utskottets betänkande, ty detsamma har förefallit mig såsom den svaga betäckningen för en reträtt, som i sjelfva verket är ingenting annat än en temligen vild och oordnad flykt. Två saker har jag lärt af detta betänkande. För det första att den från den klassiska forntiden berömda sofistiska skolan ännu i dag ej är utdöd. Den andra lärdomen är den, att racen på sednare tider högst betydligt försämrats, ty medan de gamle, äkta och veritabla, sofisterna genom tidernas lopp förvarat ryktet om, att de väl förstodo konsten att gifva goda skäl för en dålig sak, så orka de moderna lagutskotts-sofisterna icke högre än att gifva dåliga skäl för en dålig sak, hvilket i sjelfva verket är en lika allmän som lätt förvärfvad färdighet. Det skulle måhända icke utan skäl kunna göras till föremål för en prisfråga, om det är möjligt att uttänka något skäl mot en af den enklaste rättvisa och billighet äskad reform, sämre än eller lika dåligt som det, hvilket på sid. 3 i betänkandet först anföres emot motionärens förslag. Utskottet erinrar nemligen till en början derom, att »vid flera föregående riksdagar likartade framställningar blifvit gjorda, utan att hafva vunnit bifall eller ens något synnerligt understöd inom representationen.» Jag skulle här vilja fråga det höglofliga Lag-Utskottet: när har då någonsin i verlden det inträffat, att en samning endast behöft visa sig för att segra, när har någonsin ett betydligt framsteg gjorts utan efter föregående stora strider, eller när har det någonsin händt, att en idé från början varit någonting annat än *en*. en enda ropandes röst i öknen? Det må nu vara saunt, att vi i denna fråga redan ega en hel liten litteratur af dåliga Lag-Utskotts-betänkanden; men hvad bevisar det, då ju tjugtals andra lagreformer, till allmän belåtenhet och fördel, segrat, oaktadt Utskottet den ena gången efter den andra skrifvit emot dem och således i sjelfva verket ingenting annat gjort, än skrifvit omkull sig sjelf. Vore jag motionär i ämnet, skulle jag tala artigare till och om Utskottet, jag skulle hocka mig och tacka derföre, att Utskottet, om än indirekt, medgifvit att mina satser äro af den beskaffenhet, att de icke kunna vederläggas. Motionären har i ett väl genomfördt resonance framsänt fakta och betraktelser af det tänkvärdaste slag. På dessa, åtminstone hvad beträffar dem, som ligga till grund för hans principala förslag, svarar Utskottet icke ett enda ord. Af den vid betänkandet fogade reservation finner man, att äfven andra synpunkter af den viktigaste beskaffenhet blifvit framhållna till Utskottets behjertande, men icke heller dessa bemötas af Utskottet. Det torde således tillåtas mig att förutsätta, att Utskottet icke haft något att emot dessa skäl invända. I stället för att svara, har Utskottet, så att säga,

petat ihop ungefär en sida om äktenskapets idé. Jag säger med afsigt: i stället för att svara, ty motionärens förslag handlade ej härom och han bad ej om något svar derpå. utan motionären har talat om äktenskapets i många fall ganska sorgliga verkligheter. Af denna del af Utskottets betänkande återstår, efter den kritik föregående talare egnat detsamma, ej mycket att behandla, och jag är glad deröfver, så mycket mer, som ämnet onekligen påkallar ett allvar. som jag, i förhållande till ett betänkande sådant som detta, icke har till min disposition. Jag vänder mig därför till Utskottets bemötande af motionärens subsidiära förslag å sidan 4, der Utskottet slutligen i, såsom jag tror, 12 eller 13 rader anslår en mera praktisk ton. Utskottet yttrar: »Så länge boet under gemensam förvaltning sammanhålles, måste frukterna af ej blott mannens utan äfven hustruns verksamhet tagas i anspråk för dess underhåll och förkofran.» Detta skall fungera såsom en invändning mot motionärens förslag att gift qvinna åtminstone må ega att råda öfver sin egen arbetsförtjenst. Nu frågas billigtvis: är det icke just i det gemensamma boets intresse, eller för att i någon mån hindra, att det sköflas och förstöres, som motionären framställt sitt subsidiära förslag? Är det ej i detta intresse, som motionären velat från den så kallade gemensamma eganderätten — detta är dock blott ett missbruk af ord — undantaga någon del, nemligen hustruns arbetsförtjenst, på det att, om mannen förlösar allt öfrigt i boet, något ändock må finnas kvar till familjens underhåll? Utskottet säger vidare: »Den enes så väl som den andres arbetsförtjenst måste följaktligen blifva gemensam egendom. Att ställa sådan egendom under hustruns särskilda förvaltning komme icke att låta väl förena sig med mannens förvaltning af hennes enskilda.» Nej, det är naturligt; ty det förhåller sig dermed på samma sätt som med alla andra undantag i världen, nemligen att det är ett undantag från regeln och så till vida ej med denna »förenligt», hvilket emellertid ej hindrar, att det låter väl förena sig med hvad som är rätt, klokt och nyttigt. Är icke hela samhällets rättsliga organisation full af undantag; och hvarföre? Jo, just i rättens eget intresse. Det som är högsta rätt i flera, i många, i de flesta fall och därför uppställes såsom allmän rättsgrundsats, blir i några fall högsta orätt; och det är därför, som undantag medgifvas. Icke faller reformen för den anmärkningen, att undantag är undantag; det visste vi förut. Vidare yttrar Utskottet: »Ej heller vore det billigt att genom lag gifva hustrun rätt att förfoga öfver sin arbetsförtjenst, utan att tillika stadga skyldighet för henne att deraf lemna bidrag till familjens uppehälle.» Nå väl, om detta vore obilligt, hvarföre har då ej Utskottet, som insett denna obillighet, i stället för att afstyrfva motionärens subsidiära förslag, föreslagit ett amendement till detsamma i ändamål att afhjelpa denna brist och sålunda förbättra förslaget? Utskottet skulle dervid kunnat åberopa exemplet af den engelska lagstiftningen af år 1870, som just gjort till lag hvad motionären i sitt subsidiära förslag yrkar. Denna lag säger: att hustru, som eger särskild egendom (separate property), är kommunen ansvarig för mannens underhåll, om han är »destitute», d. v. s. — förmodar jag — hvad vi mena med oförmögen att sjelf sig försörja, samt vidare att hustrun är ansvarig inför kommunen för barnens underhåll. I stället för att tala

om obilligheten såsom ett afgörande skäl emot förslaget, skulle det, så synes det mig, varit bättre af det lagkloka Lag-Utskottet att dertill föga detta amendement. »För öfrigt», heter det slutligen i betänkandet, »blefve det mången gång svårt, om icke alldeles omöjligt, att bestämma hvad eller huru mycket hustrun med sitt arbete förtjenat eller huru mycket af sin arbetsförtjänst hon borde lemna i bidrag till familjens uppehälle; och utan tvifvel skulle tvister makar emellan häraf blifva en följd.» Detta skulle blifva svårt, säger Utskottet. Finnas då ej enligt Utskottets erfarenhet och kännedom andra lagar, hvilkas generela bestämmelser tillämpning å de särskilda, aldrig på förhand fullt beräkneliga fallen ofta är kinkig? Men vill man derföre undvara dessa lagar, eller har det fallit någon in att för lagstiftandets svårigheters skull nöja sig med ett rättslöshetstillstånd? Utskottet befarar att tvister skola uppstå makarne emellan, men Utskottet är skyldigt svaret på den frågan: hvilket är det värsta, tvister som lösas enligt lagens föreskrifter af lagens skipare, eller tvister, som afgöras med absolut makt af den ena parten? För öfrigt, som Utskottet ju ganska väl vet, tvisterna emellan makar de finnas ju redan; och förslaget afser att åtminstone i någon mån begränsa de olyckliga verkningarne af oeniga äktenskap. För öfrigt vill jag fråga: har ej någonsin den tanke fallit Utskottet in, att från det ögonblick, den gifta qvinnan har åtminstone någon af lagen hägnad eganderätt, mannen skall justera den häfdvunna föreställningen om sin herrskaremakt och efter denna justering rätta sitt handlingsätt? Den före detta absolute monarken, som fått dela med sig af makten åt en folkrepresentation, betraktar icke och behandlar icke sitt folk på samma sätt som förut, helt enkelt derför, att det ej längre går för sig. Före detta slafegaren, efter en slafemancipation, ser med andra ögon och beter sig på annat sätt mot sina fria tjenare; och hvarföre gör han det? Jo, af samma skäl, derföre att den gamla metoden icke längre duger. På samma sätt med den man, mot hvilken hustrun behöfver lagens skydd, från det ögonblick, då lagen ställer sig på hennes sida.

Det är i sjelfva verket lyckligt, att det gifves ett konservativt motstånd äfven mot denna, den mest billiga reform; med en ringa eftergift skulle man nu kunna för kauske rätt lång tid undanskjuta den fullständigare reformen. När man mot den lilla begäran, som i det subsidiära förslaget framställts, sätter ett blekladgt nej, så må man vara viss derom att under trycket vexa krafterna, och historien om denna reform, likasom om så många andra humanitetsfrågor, blir då den gamla om de sibylinska bladen. Vi skola ej vinna något denna gång, men de som väntat så länge, kunna vänta ännu någon tid, i förhoppning om att få mera. Uppskofvet är ej egnadt att inge farhågor hos andra än dem, som fästa en öfverdrifven vikt vid riktningen af opinionsvindarne i en representativ församling. Jag gör ej detta. Jag tror, att det finnes en starkare makt, som ser till att det utkastade fröet får både mull att gro i och nödig vexling af befruktande solsken och regn. Jag skulle för min del helst vilja instämma med motionären i hans principala förslag, men jag viker för hans uttalade önskan och yrkar bifall till reservationen.

Herr Törneblad: Det må vara förlåtligt, om, då man uppträder efter flera talare, hvilka alla angripit Lag-Utskottets nu föreliggande betänkande eller det slut, hvartill Utskottet i denna fråga kommit, man känner sig i en viss förlägenhet, då man icke kan dela samma åsigt, som desse talare så varmt förfäktat, utan söker komma till ett annat resultat. Då jag nu går att redogöra för de skäl, som förmått mig att i motsats till de föregående talarne yrka bifall till Utskottets förevarande hemställan, ber jag att få till en början vidröra frågan, huruvida den nuvarande tidpunkten kan anses vara lyckligt vald för att göra en framställning till regeringen i denna fråga. Då Riksdagen, som naturligtvis icke kan själf utarbeta mera omfattande lagförslag, begagnar sin grundlagsenliga rätt att till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig framställning i sådant afseende, stödjer sig utan tvifvel hvarje sådan framställning på en djupt grundad öfvertygelse om nödvändigheten af den lagförändring, man åsyftar, och en bestämd åsigt om den riktning, i hvilken denna förändring bör gå. Om detta gäller i allmänhet — och jag tror att denna uppfattning är riktig — så måste detsamma gälla framför allt i frågor, som falla inom familjerättens område, der, enligt allas erkännande, den största varsamhet vid antagande af nya lagförslag är nödvändig och der man — jag hänvisar till hvad en talare nyss yttrade — väl kan vänta ett tiotal af år på en mera genomgripande reforms införande, blott den slutligen går. För två år sedan ingick Riksdagen till Kongl. Maj:t med en underdånig framställning om utarbetande af förslag till sådan ändring af 8 kap. 1 § Giftermålsbalken, att genom äktenskapsförord må kunna betingas rättighet för hustrun att råda öfver sin enskilda egendom. Nu vill man göra en framställning om en ytterligare mera omfattande utvidgning af den gifta kvinnans rättigheter i hennes ställning till mannen i förmögenhetsrättsligt hänseende. Är det verkligen skäl dertill? För att skäl här till skola finnas, måste en förändring hafva inträdt i lagstiftningen på de sista åren eller den allmänna opinionen vunnit en sådan stadga, att den nu framträder med ett oafvisligt anspråk att blifva hörd. Ja, säger den ärade reservanten i Lag-Utskottet, en förändring har inträdt genom Kongl. förordningen af den 8 November 1872, som tillägger mö, som ej står under giftoman, rätt att själf göra äktenskapsförord, och det ömtåliga och grannliga förhållande, hvari kvinnan vid utfövande af denna rätt sättes till sin blifvande make, föranleder dertill, att kvinnan i många fall nödgas att afstå från begagnande af den rättsförmån, lagen anvisat henne. Men detta stadgande, som meddelats naturligtvis med hänsyn till att sätta den ogifta myndiga kvinnan i stånd att själf utföra den i lag förut medgifna rätten till äktenskapsförords upprättande, kan väl icke utgöra ett giltigt skäl till att söka utsträcka kvinnans rätt i andra fall. Riksdagen skulle just genom ett bifall till reservantens hemställan i viss mån gifva sig själf orätt och säga: vi hafva gifvit kvinnan en rätt, som hon icke kan utföra, och därför böra vi utsträcka densamma till rätt för kvinnan att *under* äktenskapet bevaka sina intressen mot mannen. Men skulle icke en sådan rättighet hafva till följd, att just detta ömtåliga och grannliga förhållande, som nu förutsättes såsom inträdande före äktenskapet, skall återkomma under äktenskapet i fråga om bestämmandet af affärs-

verksamheten eller boets förvaltning, men då icke för en gång, utan snart sagdt för hvarje dag och hvarje stund.

Men man säger kanske, att opinionen så stadgat sig, att den icke längre kan motstås. Jag måste dock bestrida, att opinionen i denna fråga hos den stora mängden af folket och äfven hos den mera tänkande delen deraf ännu kommit till full klarhet. Jag tänker härvid icke på dessa luftseglare i kulturens rike, som fylla sin ballong med känslosvall och stiga så till de höjder, hvarifrån allt här nere förefaller dem så önkligt, men der de ock löpa fara att förfrysas i de skarpa luftströmmarnes isande kyla. Nej, jag tänker nu på dessa af öfvertygelsens värma genomträngde män, både inom och utom denna Kammare, som praktiskt sökt befrämja den ifrågavarande saken, och af hvilka flere i dag uppträdt på detta rum. Jag tror, att icke ens hos dessa öfvertygelsen i afseende på den nu föreslagna lagförändringens art och beskaffenhet ännu vunnit tillräcklig klarhet och stadga. Jag är skyldig beviset för detta påstående. Låtom oss då se till hvad som i denna sak åtgjorts under de föregående år, som vår erfarenhet bevitnat. Vid 1867 års riksdag väcktes inom denna Kammare motion om förändring af lagens stadgande angående äktenskapsförord. År 1870 väcktes förslag om ändring i gällande bestämmelser rörande mannens målsmansrätt, äktenskapsförord och morgongåfva. Begge dessa motioner blefvo af Riksdagen afslagna. Vid 1871 års riksdag väcktes ett nytt förslag, som ledde till framställningen om förändrade lagbestämmelser rörande äktenskapsförord, under det att en reservant inom Lag-Utskottet, till hvilken många af denna Kammares ledamöter anslöto sig, föreslog en förändring i boskildslagen i syfte att utvidga rättigheten att söka boskildnad. Nu år 1873 — har väckts en motion, åsyftande en sådan lagförändring, att gift qvinna må tillerkännas rätt att råda öfver sin enskilda egendom eller åtminstone öfver sin egen arbetsförtjenst. Utskottet har afstyrkt detta förslag, men en reservant har gifvit en annan form åt detsamma i syftning att i vidsträcktare mån bereda likställighet emellan hustrun och mannen i förmögenhetsrättsligt hänseende. Äro väl alla dessa olika framställningar och förslag eguade att visa, att äfven på det håll, der man väntat klarhet, saken blifvit utredd och åsigtorna vunnit stadga? Jag tror, att man med fullt skäl härtill kan svara nej. Alla dessa förslag och framställningar visa dock en annan sak, nemligen att deltagandet för den gifta qvinnan är synnerligen stort inom Sveriges landamären, att man här till fullo uppskattar hennes moraliska rätt, äfven om man ännu icke kan ställa densamma på juridisk grund. Den förkastelsedom vi hört i denna Kammare och annorstädes uttalas öfver de sjelfviska och hjertlösa män, som försumma sin pligt att vårda det gemensamma boet, bevisar äfven att den gifta qvinnan i vårt land icke anses såsom en slafvinna och den äkta mannen såsom en tyrann, som efter behag kan bestämma öfver hennes väl, utan att äfven han har pligter att uppfylla, som icke kunna ostraffadt efterlåtas. Detta erkännande är ett; men ett annat är att i allmänhet och utan särskilda skäl spränga sönder gemensamheten i äktenskapet, att deruti inlägga två viljor i stället för en och att gifva näring åt de sjelfviska känslor, som, enligt en stor tänkares uttryck, äktenskapet just skall vara egnadt att undertrycka. "Så äro de nu ej längre tu, utan ett." Denna är den

gamla svenska uppfattningen af makarnes inbördes ställning och denna uppfattning lefver ännu hos den stora massan af folket.

Men, säger nu den ärade reservanten, denna uppfattning af makarnes ställning till hvarandra kan väl vara riktig, då det gäller det *personliga* rättsförhållandet dem emellan, icke i afseende på deras *egendomsrättliga* förhållande. Kunna då dessa förhållanden i äktenskapet, det personliga och det egendomsrättliga, i verkligheten fullt skiljas från hvarandra? Kan man uppdraga en bestämd gräns dem emellan? Det är möjligt att en gräns kan uppdragas der rikedomens öfverflödar. Der är det lätt att dela åt hvardera maken af det stora öfverflödet; men det är svårare att uppdraga gränsen, der boets tillgångar knappt räcka till, der makarne blott med möda och omtänka kunna draga sig fram och hela deras inkomst eller arbetsförtjenst åtgår för boets gemensamma bästa. Och vill man verkligen uppdraga en bestämd gräns mellan makarnes egendomsrättliga och personliga förhållanden, en gräns, för hvilken bestämmande stora svårigheter möta just deri att barnens upfostran och omsorgen för deras framtid icke kan frigöras från de rent pekuniära förhållandena i boet, kan man då ej råka ut för nödvändigheten af ett sådant lagstadgande, som återfinnes i staten New-Yorks lag, deri, efter uttalandet af den grundsats att, med undantag för vissa lefnadskostnader, ingendera maken eger rätt till den andras egendom, det vidare heter: dock må icke någondera maken utestänga den andra från sin bostad, ett sådant lagstadgande, som nödvändiggjorts deraf att, såsom erfarenheten visat, en hustru lättit kasta ut sin man ur det hus, som tillhörde henne enskildt.

Då jag nu talar om reservantens åsikter, så har jag icke för afsigt att tala om det resultat, hvartill han kommit, utan om de ledande grundsatserna i hans reservation. Och i afseende på dessa saknar jag bestämmelser, som afse att betrygga, att det gemensamma boet får sin andel af den ena eller andra makans enskilda egendom, bestämmelser som, på sätt en föregående ärad talare på stockholmsbänken upplyste, återfinnas i andra länders lagstiftning, der man sökt skydda hustruns egendom. Måhända kan det dock inträffa, att dessa bestämmelser kunna regleras genom den skriftliga öfverenskommelse, som bolagsmännen i den äktenskapliga firman nödvändigt måste ingå, om bolaget skall kunna utöfva sin verksamhet och tredje mans rätt bevaras. Men huru svårt det är att bevara tredje mans rätt, då man skall ordna förmögenhetsförhållandet emellan makar, torde vara känt, och särskildt lemna den romerska rätten slående exempel derpå att sådant icke alltid lyckats. Jag skulle äfven kunna hänvisa till förhållandet i andra länder, der mannen ganska ofta lyckats att oriktigt rädda en del af boet undan sina borgenärer, just under skyddet af den lag, som skolat betrygga hustruns egendom.

Låt oss nu slutligen se till, huruvida de nu föreslagna bestämmelserna verkligen lemna tillräcklig säkerhet för hustruns rätt. Är det så? Nej, ty det personliga förhållandet i äktenskapet är af den kraftiga och mäktiga beskaffenhet, att det skrifna lagbudet ganska lätt i jämförelse dermed blir utan all verkan, och den oskrifna lag, som finnes i makarnes hjertan, trotsar och uppläfver ofta det skrifna lagordet samt

framkallar de förhållanden, som lagen just velat undvika. Vi ega redan i vår nu gällande lag ett stadgande, som är afsedt att skydda den gifta kvinnans eganderätt, nemligen stadgandet i 11 kapitlet 1 § Giftermålsbalken, att mannen ej har makt att utan hustruns santtycke bortskifta, förpanta eller sälja hennes fasta gods å landet eller jord och hus i staden. Har nu detta stadgande i verkligheten visat sig tillräckligt för bevarande af hustruns rätt i de fall, då mannen missbrukat sitt målsmanskap och förlösat boets tillgångar? Jag tror, att det i många, om ej de flesta af dessa fall visat sig fullkomligt kraftlöst, ty mannen har utverkat sig hustruns bifall att förfoga öfver denna hennes enskilda egendom. Det finnes ock på ett eller annat ställe i lagstiftningen uttalanden, som gifva stöd åt mitt påstående, att lagen i och för sig ej är i stånd att betrygga egendomsförhållanden emellan äkta makar, så vidt nemligen det blifvit erkänt, att der ett konfidentiellt förhållande eger rum mellan två personer, der erfordras äfven särskilda bestämmelser för affärsafhandlingar dem emellan till förekommande af missbruk af den personliga ställningen.

Om det nu förhåller sig så, att tillräcklig trygghet för den gifta kvinnans eganderätt i alla fall icke kan vinnas genom de nu föreslagna lagbestämmelserna, då bör man väl betänka sig, innan man gifver lagstiftningen i denna riktningen sådan utsträckning, att den träffar *alla* äktenskap, innan man skapar två viljor af en och förvandlar man och hustru till tvänne stridande parter. Man invänder visserligen, att ett sådant förhållande icke skall inträda i de äktenskap, der kärlek, förtroende och aktning äro rådande, men att undantagsfall från det normala förhållandet finnas, och der är det godt, att lagstiftningen skyddar hustrus rätt. Jag har dock en annan tro om det förra. Jag tror, att man löper fara att förändra det goda förhållandet i makarnes ställning till hvarandra genom att stifta en lag, som säger till den ena makten: bevaka dina intressen emot din make och bevaka dem väl. En sådan lag är, enligt min öfvertygelse, egnad att alstra misstro och oenighet i äktenskapet och, så att säga, inom hushållet skapa två fiendtliga läger. Detta är tomma inbillningar, säger man. Vid alla föregående lagförändringar af dylik beskaffenhet hafva vådor förespegats; sådana hafva dock icke inträffat förr, och således bör man icke befara, att den nu ifrågasatta lagförändringen skall medföra några faror. Låtom oss då se till, hvilka lärdomar historien gifver. Vi finna då, att i det gamla Rom, der man slutade med att gifva den gifta kvinnan ett skydd så stort, att det i viss mån förnärmade manens rätt och synnerligast hans borgenärers, inträdde just den lagstiftning, som afsåg att betrygga hustruns rätt till sin enskilda egendom, icke under den i sedligt afseende goda tiden utan först på den sednare tiden, då sederna råkat i förfall och då öfverflödet på lagar förgäfvos sökte ersätta bristen på sedlig kärna.

Ser man på nutiden, så är det eget att just i Nord-Amerika, hvilket lands lagar i så hög grad skydda den gifta kvinnans rätt, äktenskapsskildnad är ytterst vanlig. Jag vill påminna mig, att jag sett uppgifvas, att i en af Nord-Amerikas stater, i hvilken det moraliska tillståndet var jemförelsevis godt, en tiondedel af de ingångna äktenskapen upplösas genom skilsmessa. Ett ungefär likartadt förhållande egde rum i Rom på den

sednare tiden, ty just då voro äktenskapsskilnader snart sagdt hvardagliga händelser, medan deremot under de första seklen, då mannen ensam rädde öfver egendomen, det var ytterst sällsynt att något äktenskap upplöstes på detta sätt. Ett sådant resultat af en lagförändring, hvarigenom äktenskaps-skilnad kommer att höra till ordningen för dagen, böra vi söka undvika. Men hvar har då familjelifvets helgd bäst bevarats? Jo, just hos de folk, som stadgat egendomsgemensamhet i äktenskapet, nemligen de germaniska folken, hvilka gifvit upphof åt föreställningen om att boet skall vara en för båda makarne gemensam egendom, men dess förvaltning ställas under *en* vilja. Jag lägger synnerlig vikt derpå, att det är *enheten* i äktenskapet, som bör upprätthållas och betryggas, icke *mannens* målsmanskap, ty om hustrun genom sin ställning till mannen vore bättre i stånd att utöfva målsmanskapet, skulle jag för min del icke tveka att skänka henne det-samma; men då mannen nu genom sitt personliga förhållande till hustrun, i hvilket man icke ifrågasatt ändring, är den mest lämplige dertill, måste han ock, efter min tanke, råda öfver boet. Jag tillåter mig att härvid erinra, om hvad lagkomiteén år 1826 yttrar i detta ämne. Den säger nemligen detta: "Mannens förvaltning af boet är en följd af hans måls-mansrätt; men då viss egendom anses af lagen såsom hustruns enskilda, höra för utöfning af förvaltningsrätten sådane gränser bestämmas, att denna egendom icke genom hans ensidiga åtgärder måtte gå förlorad."

Det är i denna riktning en förändring i lagstiftningen bör gå. Om den bygges på denna grund blir den naturlig och sluter sig till de rätts-begrepp, som af ålder varit gällande och tillämpats. Grundsatsen att en gräns bör finnas för mannens förvaltningsrätt, uttalar sig ock i det skydd för qvinnan, som vunnits genom boskilnadslagen af år 1862, hvilken kan ytterligare utvecklas.

Det visar sig dock, hvad boskilnadsrätten beträffar, att denna rätt, i de fall lagen nu medgifver densamma utöfvaude, icke varit tillräcklig att skydda qvinnan, emedan hon i de flesta fall, så att säga, dragit sig för att söka boskilnad. Men hvarföre har hon då visat en så stor motvilja för att anlita den utväg lagen auvisat henne? Jo, troligtvis derföre att hon ansett, att gemensambetsförhållandet i äktenskapet skulle i och med en boskilnad till stor del försvinna. Det är denna uppfattning af gemen-sambetsförhållandet i äktenskapet, som fått sitt uttryck i följande yttrande af nyss återopade lagkomité. Jag ber att härvid få erinra, att lagkomi-téen bestod af personer, som i allmänhet ansetts ega en klar blick för framtidens kraf, och som förberedt flera viktiga reformer i lagstiftningsväg. Komiteén yttrar sig sålunda:

"Att mannens förvaltning af allt, som tillhör samfälligheten, innebär rättigheten att deröfver fullkomligen råda, kan ej vara underkastadt tvifvelsmål. Inskränkningar häruti skulle motverka lagens ändamål, i det de betogo mannen nödig förmåga och verksamhet att försörja sig och hustrun samt att boet förkofra."

Detta är lagkomitéens yttrande om mannens så mycket klandrade målsmanskap. Härtill lägger en ledamot i komitéén följande:

"Sammanförandet af makars egendom till ett bo under mannens för-valtning är stadgat till deras inbördes förkofran och för att oskiljaktigt

förena deras fördelar och välfärd samt bereda dem enhet i styrelsen, som grundlägger ordning och varaktighet i alla samfund."

Denna uppfattning är icke en tom fras, den lefver i folkets hjertan, såsom en talare nyss erkände, och hos den stora landtbefolkningen, hvars representanter äro här så talrik! församlade, har den sitt säkraste stöd, ty det är just på landet, som familjelifvet i allmänhet måhända vårdas renast och säkrast. Landets målsmän böra derföre väl se till, att de befordra den sanna kulturen, hvilken intressen äro oförenliga med bråd-störtade förändringar i lagstiftningen på familjerättens område.

Det är min fulla öfvertygelse, att det bästa sättet att söka bevara den gifta kvinnans rätt består uti att utsträcka undantagslagstiftningen (i fråga om giftorätt, förord, boskilnad m. m.) och bereda kvinnan nödigt skydd i de fall, der sådant visar sig vara af behovet påkalladt, men icke uti att ställa hustrun såsom en stridande part gentemot mannen. Med denna uppfattning af den riktning, i hvilken lagstiftningen bör gå, måste jag nu, då något förslag i den af mig antydda riktningen icke föreligger, inskränka mig till att yrka bifall till Lag-Utskottets hemställan.

I Herr Törnebladhs yttrande instämde Herrar *Magnus Jonsson, Sven Håkansson, Danielsson* och *Östling*.

Vidare anförde:

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Mannens målsmansrätt öfver kvinnan är en kvarlefvä från hednatiden och har sitt naturliga upphof i det föreställningssätt, som rådde under denna tid med dess patriarkaliska styrelsesätt och då husbonden var ensam herrskare i familjen. Denna i lag tillerkända målsmansrätt träder oss till mötes, äfven då vi kasta blicken på feodalsystemets gyllene tider och lagen om mannens målsmansrätt öfver hustrun vann understöd af den tidens uppfattning. Genom den alltmera stigande kulturen hafva dock andra förhållanden gjort sig gällande. Hela samhället har fått en helt annan uppfattning än förut. Det är således, i min tanke, nödvändigt att akta på de röster, som höjas och söka göra sig gällande inom familjen äfven i samballets lägre kretsar. En föregående ärad talare på stockholmsbänken yttrade, att på landet ännu icke visat sig något verkligt behof af en förändring i kvinnans ställning i äktenskapet. Jag vågar dock påstå motsatsen, ty redan för långa tider sedan har behovet af en förändring i detta hänseende framträtt och det vinner alltmera i styrka. Här har uppstått ett starkt motstånd mot den föreslagna lagförändringen. Man kan dock icke undra derpå. Sådant har skett och kommer allt framgent att ske genom brytningen emellan den gamla lagen och det nya föreställningssättet. Det är nödvändigt att bibehålla den nu gällande lagen för att skydda familjelifvets helgd, yttrade den siste ärade talaren. Jag är dock öfvertygad om motsatsen, ty hvad tjänar det väl till att bibehålla den nuvarande lagstiftningen för makar, som icke kunna lefva i enighet med hvarandra? Jag hemställer, om det icke är bättre för bevarande af familjelifvets helgd att göra det för oeniga inakar lättare än nu att begära skiljobref. Jag tror, att lagstiftningen derigenom skulle mera befordra uppkomsten af

lyckliga äktenskap, än som nu är förhållandet. Då här blifvit så mycket ordadt om landet och det föreställningssätt, som man antager der vara det allmänna, så vill jag för min del nämna, att man har flerfaldiga exempel derpå, att de yngre qvinliga medlemmarne af landtbefolkningen nu för tiden icke vilja inträda i äktenskap, utan köpa sig för sitt kapital en jordegendom och sköta sig sjelfva. Frågar man dessa qvinnor om anledningen till deras motvilja för det äkta ståndet, så erhåller man i de allra flesta fall det svaret: nej, vi vilja icke hafva en man, då vi icke ega någon säkerhet därför, att han icke skall inom några få år förstöra vår förmögenhet och göra oss sjelfva olyckliga. Det är således äfven från landet, som ofantligt många röster höja sig för en lagförändring i detta hänseende. Att en sådan förändring är af ett verkligt behof påkalladt, kan visas med många exempel. Om man betraktar de brottmål, som i våra dagar förekomma, ser man att det icke är så sällsynt, att man och hustru misshandla hvarandra, att de till och med stämpla mot hvarandras lif. Vore det icke under sådana förhållanden bättre, att lagstiftningen ginge i den riktning att äktenskapsskilnad gjordes lättare, än att, såsom nu är fallet, befästa sådana olyckliga äktenskap?

Jag vill icke längre upptaga tiden, då jag hört så många ledamöter begära ordet, utan inskränker mig till att yrka afslag på Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr Rubenson: Den talare på kalmarbänken, hvilken afbröt den enförmighet, som hittills varit rådaande i diskussionen, återopade, bland andra skäl, lagkomitéens auktoritet, och det sätt, hvarpå komitéen uppfattat bithörande frågor. Jag ber att för en alldeles motsatt åsigt få återopas en lika stor auktoritet, en ännu lefvande rättslärd, hvilken såsom sådan innehar en rang, som jag tror mig kunna våga säga, att ingen annan här i landet vill bestrida honom, jag menar den vördnadsvärde Professor Schlyter. Då lagkomitéens förslag offentliggjordes, var han en bland dem, som drogo i härnad mot detsamma och han gjorde detta ungefärligen från samma ståndpunkt, som den, hvilken den ärade talaren på kalmarbänken nu intager, men med den skilnad, att han gick till väga med vida större konsekvens. I fråga om det af lagkomitéen afgifna förslag angående ägandeförhållandet makar emellan, i hvilket förslag lagkomitéen tillstyrkt, att den olikhet i afseende å giftorätten, som egde rum enligt landsrätt, skulle med vissa undantag upphöra, anmärkte han, att lagkomitéen icke förfarit följdriktigt. Jag ber att få uppläsa några af de betraktelser, hvartill berörda förslag gaf honom anledning och de skäl han anförde deremot. "Vi kunde förfäras" — yttrar han bland annat — "öfver det oväntade resultat, hvartill lagkomitéen i denna fråga kommit, att nemligen den hittills gällande giftorätten efter landsrätt ej står att förena med äktenskapets väsende. Men vi behöfva ej taga så illa vid oss; ingen fara är på färde. Äktenskapet är grundadt på naturliga förhållanden, för hvilka det af lagkomitéen uppställda jemlikhetsbegreppet är alldeles främmande. Enligt dessa naturliga förhållanden äro hvarken båda könen i allmänhet, eller man och hustru i synnerhet, eller föräldrar och barn, eller bror och syster, eller äldre och yngre syskon, på det sättet ställda i bredd med hvarandra, att en jemlikhet i rättigheter dem emellan skulle vara en nödvändig följd af

en sådan förment naturlig jemlikhet. Tvärtom; just den naturliga olikheten har föranlett en olika "fördelning af inbördes rättigheter" emellan dessa personer, hos det ena folket på ett sätt, hos det andra på ett annat. Hvad makar beträffar, är det en gudomlig lag, som skall gälla så länge världen står, att mannen skall vara hustruns herre, att de båda äro ett kött, men mannen hustruns hufvud". Vidare säger han — och detta ber jag att få särskildt framhålla mot min vän på kalmarbänken — att "lagkomitéen, som, för att vara konsekvent, hade bort tillägga makarne i allt jemlika rättigheter, ej kunnat undgå att förklara, att mannen är hustruns målsman, och eger öfver boet råda; att hustrun ej är tillåtet att sluta något aftal om fast egendom, ej heller pantsätta, sälja eller bortgifva något af lösören i boet, utan mannens tillstånd". Der se vi alltså, huru som en man, på hvars omdöme man kan lita, förklarar, att, när lagkomitéen tog ut det första steget och medgaf åt båda makarne i vissa fall lika rätt i boet, borde följa såsom den yttersta konsekvensen af denna grundsats hvad som i reservationen nu påyrkas, eller att stadgandet om mannens målsmansrätt skall uteslutas ur lagen.

I enahanda riktning uttalar sig samme rättslärde man om tvänne andra reformer, hvilka numera äro genomförda, jag menar kvinnans myndigblifvande vid 25 års ålder och giftomannarättens upphörande, då hon blir myndig. I detta hänseende yttrar han, bland annat, följande: "Saken har en djupare grund. Om kvinnan uppfostras ej blott, såsom lagkomitéen säger, inom en trångare krets, utan ock för en sådan, nemligen för det inre husliga lifvet, så frågas: hvarföre uppfostras hon då så? Man behöfde ju blott uppfostra barn af begge könen lika, så kunde man i alla afseenden utföra den jemlikhetsidé, som utgör ett af symbola i den moderna visheten — man behöfde då icke stadna vid den lika gifto- och arfsrätten, man behöfde icke halva undseende för en lika myndighetsålder för båda könen (och i sjelfva verket gör den af lagkomitéen bibehållna skilnaden af fyra år ingenting till saken) — tillgången till alla civila, ecklesiastika och äfven militära embeten kunde öppnas för kvinnor likasom för män — med ett ord, all borgerlig skilnad mellan könen kunde upphävas". Han förutsåg i sin visdom hvarthän reformen bar, och därför kan man icke annat än hålla honom räkning. Detta förhållande utgör ock ett af bevisen därför, att vi befinna oss på rätt väg, då vi vilja upphäfva målsmansrätten. Den, som icke inser detta, oaktadt de föregående, af mig nyss omnämnda reformer, hvilka redan vidtagits i riktningen af kvinnans likställighet och hvartill jag vill ytterligare lägga den lika arfsrätten, den, som icke vill erkänna denna konsekvens, står icke på samma följdriktiga ståndpunkt som den författare, jag återopat. Han var ej rädd att utdraga konsekvenserna till deras yttersta gränser. Han hyllade tydligen den satsen: "må världen förgås, blott lagen har sin gång".

I den afhandling, hvarur jag nu uppläst några stycken, utvecklar han på ett annat ställe konsekvensen af mannens ställning i äktenskapet sådan han tänkt sig den. Denna utveckling förekommer i sammanhang med en fråga, som de, hvilka ej hört talas derom, knappt skulle kunna tro, att den kunde för endast några och 30 år tillbaka på allvar uppkastas af en rättslärd — den frågan nemligen, om mannen hade rätt att

aga

aga sin hustru och han bevisade eller trodde sig bevisa, att mannen efter 1734 års lag hade en sådan rätt. Han sluter sig dertill på den grund, att, då i Magni Erikssons landslag fanns ett stadgande, som innehöll, att mannen hade rätt att skäligen aga sin hustru eller, såsom orden lyda: "näpser han henne för brott hennes skäligen, vare saklös", och lagstiftaren vid affattandet af 1734 års lag icke uttryckligen uteslutit detta stadgande ur lagen, men ett upphäfvande af en förut uttryckligen stadgad rättighet hade måst ske med uttryckliga ord, vid sådant förhållande och vid en jemförelse med den nya lagens lydelse i öfrigt, den förr uttryckligen medgifna rättigheten att aga fortfarande måste anses vara orubbad. Jag ber Eder, mine Herrar, bemärka, att den lagparagraf, här afsågs, förblef gällande ända till år 1861. Den lydde sålunda: "Ilvilken man af hat, eller i dryckenskap eller för annan qvinnas skull, slår hustru sin blå eller blodig, lam eller lytt; vare det allt i tveböte. Slår hustru man sin; stånde samma rätt". Med stöd af detta lagrum förklarades nu, att mannen hade rätt att aga hustrun, och befintligheten af denna rätt grundades på de skäl, som jag redan citerat. Jag vill särskildt nämna, att anledningen hvarför en sådan slutsats, oaktadt lagens tystnad, ansågs berättigad, var den, "att det vore uppenbart, att lagstiftaren endast derföre uteslutit tilläget om den tillåtna agan, emedan han ansett betänkligt att genom uttryckligt medgifvande af en sådan rättighet synas likasom uppmuntra till dess begagnande". Författaren går än längre och försvarar denna mannens rätt mot dem, som påstått, att en lagstiftare omöjligen kan gilla något så groft som det, att en man agar sin hustru. "Ett sådant påstående", säger han, "grundar sig likväl helt och hållet på okunnighet; ty våra äldre lagar hafva uttryckligen stadgat just det, som en sådan lagtolk menar icke vara möjligt; och ställningen har alldeles icke så förändrat sig, att icke de viktiga skäl, som våra äldre lagstiftare i denna fråga funno vara gällande, skulle äfven hafva gällt för nyare tiders lagstiftare. Desse hafva ganska väl insett, att, bland den lägre folkklassen, i hvars ställning en lagstiftare också måste sätta sig, förhållanden kunna inträffa, der en vanartig, egensinnig eller i högsta grad vårdslös hustru endast med aga skulle stå att rätta — der en med förstånd använd tuktan kunde föra hustrun till besinning och verka till återställande af ett bättre förhållande makarne emellan, då deremot, utan detta botemedel, den för alla föreställningar döfva och genom dem ännu mera uppretade hustrun skulle genom ett fortsatt och ökadtt dåligt förhållande allt mera göra äktenskapet olyckligt och förbittra mannen på ett sätt, som äfven för hustrun komme att medföra ett fortfarande lidande, vida svårare än det, af en i rätt tid verkställd skälig aga, och att ett förbud mot mannen att bruka detta vapen skulle i sådant fall vara att betaga honom det enda medlet att befästa sitt hushondevalde och hålla hustrun i tygeln, enär väl ingen kan finna det rimligt att mannen skulle vid domstolen anklaga hustrun, utan för verkliga brott, eller då han sökte skilnad i äktenskapet", och vidare: "att den husliga kretsen måste vara fridlyst för ett sådant inträngande af den lagstiftande bestämsamheten och af domaremaktens åtgärder, hvarigenom oberäkneliga ledsamheter skulle uppstå, utan att det åsyftade ändamålet ändå stode att vinna". Jag frågar Eder, mine Herrar, om man

icke här återfinner för detta speciela fall angifna alldeles samma skäl, som vi nu fått höra ånyo anföras till stöd för målsmansrättens bibehållande, fastän man icke velat så tydligt uttala den. Och hvad är målsmansrätten? Enligt mitt förmenande allenast en återstod, som står qvar och spökar efter den uppfattning af förhållandet mellan äkta makar; som i det anförda citatet gifvit sig luft på ett så konsekvent och eklatant sätt. Jag ber att särskildt få lägga den ärade representanten från Kalmar på hjertat denna konsekvens af det äldre systemet, på det att han må jemföra den med hvad han nyss yttrade om de båda viljor, som man skulle skapa, och den oenighet som skulle alstras i äktenskapet, samt den självviskhet, som skulle hos en hustru uppstå, om man ej tillät mannen att i egendomsrättsliga förhållanden vara hennes målsman.

Här har ock blifvit af densamme talaren yttradt, att den allmänna meningen ännu icke vore nog klar i uppiättningen af denna fråga, och att detta förhållande vore ett skäl, hvarför man nu borde förkasta reservantens förslag. Jag tror, att om man fästat tillräcklig uppmärksamhet vid hvad Professor Schlyter yttrat beträffande målsmansskapets upphäfvande såsom den nödvändiga konsekvensen af de öfriga reformer inom detta område för lagstiftningen, hvilka han för sin del icke ansett lämpliga, men vi numera bragt till verklighet, vi då skulle befinna oss på det klara till denna fråga och inse, att en dylik åtgärd endast är med följdriktighet påkallad af de föregående.

Att ett sträfvaande i sådan riktning vid föregående riksdagar icke lyckats att tillvinna sig afseende har också blifvit af samme talare åberopadt såsom ett skäl att icke genomföra denna förändring af vår lag. Man bör dock erinra sig, att detta är fallet med alla stora reformer. De gå icke första, icke andra, icke tredje gången heller, men slutligen gå de ändå. Må vi blott fästa tanken vid *den* reform, på grund af hvilken vi nu äro i tillfälle att på detta rum behandla denna fråga, jag menar naturligtvis förslaget om nationalrepresentationens ombildning. Det blef som vi veta, icke genomfördt första gången, och många försök måste göras, innan det lyckades. Så är det äfven med den reform, om hvilken nu är fråga.

Jag skall icke uppehålla Kammaren längre. Jag vill blott, innan jag slutar, framställa en erinran mot den åsigt, hvarmed talaren på kalmarbänken slutade sitt anförande och som innefattas i antagandet, att till undanröjdande af de öfverklagade missförhållandena förändringen borde gå i den riktning, att den undantagslagstiftning, som nu i vissa fall förefunnes och vore afsedd att skydda den gifta kvinnans rätt, skulle än vidare utsträckas. Jag anser för min del, att lagreformen bör gå i en alldeles motsatt riktning. Såsom en hvar torde kunna förstå, äfven om han icke hört talas derom, var det ursprungliga förhållandet makar emellan det, att mannen egde allt och hustrun intet. Men man förblef icke allt för länge på den ståndpunkten, och af länder i Europa är det numera endast England, som i vissa fall ännu qvarstår på densamma. De öfriga hafva delat sig i tvänne grupper, såsom den ärade talaren jemväl antydde. Den ena gruppen är den, som grundat sin lagstiftning på den romerska rätten och infört det derifrån hemtade dotalsystemet, enligt hvilket hvardera af makarne har sin särskilda egendom. Till den andra höra de, som stå på

germanisk grund, och dit räkna vi oss. Till det germaniska rättsbegreppet hör, att hustru och man hafva gemensam egendom. I vårt land har, i olikhet med hvad som egt rum i våra grannländer Norge och Danmark, denna grundsats dock icke blifvit till fullo genomförd, för så vidt som lagstiftningen från det gemensamma boet undantagit fast egendom på landet, som endera maken ärfvt eller före äktenskapet förvärfvt. Om vi, såsom jag föreställer mig, fortfarande vilja lefva efter den rättsgrundsats vi härutiinnan ärfvt från förfädren, synes det mig, som skulle vi beträda en oriktig väg, om vi vilja skydda den gifta qvinnans rätt genom att ännu ytterligare utvidga området för nu gällande undantag. Den rätta vägen torde väl vara den, att, då lagen i allmänhet tillerkänner gift qvinna hälften i boet, man icke låter detta medgifvande fortfarande stå såsom ett tomt ord, utau omsider gör det till verklighet genom att låta henne få deltaga i förvaltningen af hvad henne blifvit tillagdt i det gemensamma boet.

Jag anser det äfven från en annan synpunkt vara af vigt, att stadgandet i 9 kap. Giftermåls-balken så fort som möjligt upphör att vara gällande, och detta på just den grund, som representanten från Kalmar åberopat, att lagarne utöfva ett stort inflytande på sederna. Så länge lagen säger åt mannen: "Du har rätt att fritt disponera ej blott öfver din egen, utan äfven öfver din hustrus lott i boet. Du har för det sätt, hvarpå du utöfvar denna förvaltning, ej skyldighet till räkenskap inför någon lag eller några myndigheter. Du står derför blott till svar inför ditt eget samvete;" så länge lagen låter mannen intaga denna ansvarsfria ställning, befarar jag, att han icke skall sköta hustruns egendom så som sig bör. Tag bort ur lagen denna rätt, och jag är förvissad att derigenom icke skall vållas någon våda eller alstras någon oenighet i lyckliga äktenskap.

Lag-Utskottet förklarar, att lagen bör vara skriven för det allmänna förhållandet, men icke för undantagen, och ändock anser Utskottet, att i lagen bör fortfarande bibehållas stadgandet om mannens målsmansrätt, hvilket just har sin egentliga betydelse i de undantagsfall då enighet icke råder emellan makarne.

På hufvudsakligen dessa skäl förenar jag mig med de talare, hvilka yrkat bifall till Herr Philipssons reservation.

Med Herr Rubenson instämde Herr *Englander*.

Herr Friherre Fock: Herr Talman, mine Herrar! Här är så mycket taladt i denna fråga, att jag kunde afstå från ordet, om jag icke tydligen såge, att hela denna öfverläggning öfvergått till en öppen votering, och vid sådant förhållande vill jag ej försumma att i korthet gifva tillkänna min opinion i frågan.

Jag eger icke någon juridisk sakkunskap, jag har lyckligtvis icke heller någon juridisk erfarenhet i detta hänseende. Derför kommer jag ock att tillhöra dessa djerfva luftsejare inom kulturens område, som fylla sin ballong jag vet icke med hvad, och detta torde för Kammarerna vara likgiltigt; men jag är dock öfvertygad, att ballongen skall segla i rättvisans och billighetens luftkrets, derför låter jag den gå.

I Lag-Utskottets betänkande framhålles, att mycket blifvit gjordt för att förbättra qvinnans ställning: att gifva henne uppfostran, att bereda

hennes kunskaper och bildning; att skaffa henne förvärfsskällor; och äfven vid denna riksdag hvilat en vigtig fråga af detta slag på Riksdagens bord. Men, mine Herrar, om man bereder qvinnan tillgång till dessa andliga och materiella förmåner, kan man vänta sig, att hon skall utan synnerlig tvekan och betänksamhet uppoffra den frihet, hon sålunda förut haft att förvärfa och att råda öfver sin egendom? Men en sådan uppoffring måste hon underkasta sig vid inträdet i äktenskap. Kan man icke befara, att man på denna väg framkallar ett samhällsöndt af våldigaste beskaffenhet, och som jag ej nu vill närmare relatera? Kan man ej befara, att just genom de förmåner man beredt och ytterligare vill bereda qvinnan, äktenskapens antal skall förminska? För min del befara jag, att ett sådant resultat småningom skall inträda, om man icke förskaffar qvinnan den trygghet och säkerhet äfven inom äktenskapet, till hvars förvärfvande utom detsamma man gjort henne berättigad, och till hvars utöfning man genom uppfostran och bildning gjort henne skicklig.

Lag-Utskottet vill nu, att lagen skall uppträda och verka i äktenskapet, *sedan* friden är störd och således i allmänhet först sedan det är för sent. Lag-Utskottet antager, att tillvaron af en sådan lag som den nu åsyftade, skulle verka menligt och framkalla förvecklingar äfven i lyckliga äktenskap. Ack, mine Herrar, i de lyckliga äktenskapen, der kärlek och förtroende äro rådande, der, såsom skalden säger, finnas "två själar och en tanke, två hjertan och ett slag," der skulle lagen förgäfvets träda emellan för att stifta öndt. Der skall Riksdag, Regering och lagparagrafer ingenting förmå till att störa det goda förhållandet. Jag är fullt förvissad, att de förblifva alldeles oberörda af sådana yttre omständigheter. Men i äktenskap af annat slag, i de *icke* lyckliga sådana, om hvilka man kunde säga att de omfatta två själar och två tankar, två hjertan och två slag, der vore det, enligt mitt förmenande, lyckligast om en lag funnes, som verkade till förekommande af det onda, innan det är för sent. Lag-Utskottet invänder, att, om giltiga skäl förekomma för hustrun att få mannen skild från förvaltningen af hennes andel i boet, så lemnar bodelnads-lagen dertill anvisning; men jag betvivlar att denna lag, annat än undantagsvis, blir tillämpad, förr än den ifrågavarande andelen redan är förskingrad.

Man har här med all rätt uttalat en skarp förkastelsedom öfver hjertlösa män och fäder, hvilka lemna mödrar och barn i elände. Jag hemställer likväl, om dessa mödrar och dessa barn skola känna sig fullt tillfredsställda med dylika varma ord, med nämnda förkastelsedomar, som nationalrepresentationen uttalar öfver ett beteende, som den ej med begagnande af sin lagstiftningsrätt vill söka förhindra och afhjelpa.

Jag yrkar bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr P. Staaff: Då jag kastar blicken på klockan och märker, att hon visar på $\frac{1}{2}$ 12 och vet, att en stor mängd talare efter mig anmält sig till ordet, anser jag mig skyldig att vara i största måtto kort.

Frågan är, som man finner, för denna gång fallen, och således ligger ej stor vikt uppå att nu ingå i bemötande af hvad en och annan talare må hafva anfört i strid mot den åsigt man sjelf har. Bataljen är för denna riksdag utkämpad. Striden är emellertid, äfven utom riksdagen,

öfvertagen af händer, hvilka, om än aldrig så lena, egendomligt nog sällan lära släppa sitt tag, och de understödjas af bundsförvandter, hvilka säkerligen skola draga försorg derom, att man åter får upplefva stridens dagar. Och komma stridens dagar än en gång, då blir alltid tid att kämpa och tillfälle att närmare redogöra för sina åsigt.

Nu vill jag endast uttala *den* åsigt, att jag på rationela skäl vill medgifva, att gift qvinna skall hafva full rätt att, oberörd af mannens vilja, själf helt och hållet ensam och med full makt och myndighet förvalta den enskilda egendom, som är hennes efter nu gällande lag, och att jag äfven är benägen att utsträcka området för denna hennes enskilda egendom derhän, att jemväl ärfd fastighet i stad må deruti ingå. Deremot kan jag omöjligen, och jag anser icke heller tiden ännu vara dertill mogen, efterskänka mannens målsmansrätt öfver det gemensamma boet eller gifva till spillo den grundsats, att hvad under äktenskapet förvärfvas skall vara gemensamt, och att mannen deröfver må styra. Ty om man äfven hyser den starka känsla som den föregående talaren, hvilken själf förklarade, att han vore en känslans man, torde man dock icke kunna bestrida, att, derest man vill taga exempel från höger och venster, man skulle kunna åberopa känslans intryck till stöd för lika väl den ena åsigten som den andra. Min öfvertygelse är den, att — med det föreställnings-sätt som ännu är rådande på landet och som jag, trots de landsorts-representanter, hvilka här uttalat en åsigt i annan syftning, fortfarande påstår der finnas och vara vida öfvervägande, åtminstone inom den ort jag tillhör — någon sådan förändring i lagstiftningen, hvarom nu är fråga, icke är af nödvändigheten påkallad eller skulle annorledes än med motvilja mottagas; och äfven om man ej vill medgifva detta, qvarstår dock tydlig och klar den sanningen, att i och med detsamma man låter lagen på förhand förklara, att det icke finnes ens i boets förkofran någon gemensam punkt der makarnes sträfvanden böra mötas, ställer man sig på en ganska betänkelig ståndpunkt. Det kan visserligen komma en tid, då anledning må finnas att vidtaga någon reform i sådan riktning, som motionären påyrkar, detta vill jag icke bestrida, men ännu tror jag, att för äktenskapets lycka, bestånd och välsignelse det är nödvändigt hafva qvar denna gemensamma sträfvän, och den blir tillintetgjord i samma stund man förklarar, att inom äktenskapet någon gemensam egendom icke finnes. Ty om man vill vara lika uppriktig nu som 1871 års motionärer voro, skall man nödgas medgifva, att bakom den fråga, som nu debatteras, i själfva verket ligger ett upphäfvande af den fullständiga egendoms-gemensamheten, som, bland annat, just utgör en bestämmande karakter för äktenskapet. Skulle hvar och en af makarne enskildt ega hvad de under äktenskapet förvärfvade, så måste i konsekvens härmed giftorätten försvinna. Hvad blir då följden. En talare har ju här helt nyss anfört det exemplet, att, om i ett äktenskap en man förtjenar en viss summa penningar, men hustrun genom sin kloka och ändamålsenliga hushållning besparar kanske hälften af detta belopp, så och enär det icke kunde sägas, att summan blifvit af henne utan af honom förvärfvad, skulle under nuvarande förhållanden den förmenta orättvisan sedermera kunna inträffa, att, om mannen dör, eller gör konkurs eller boskilnad eger rum, hon går i mistning af all andel i dessa af mannen förvärfvade medel, hvilka dock

rätteligen borde betraktas såsom hennes tillhörighet, i den mån desamma utan hennes vårdsamhet och sträfvanden icke skulle hafva blifvit besparade. Då blefve hennes lott att komma på fattigstugan. Detta exempel påpekar ju uppenbarligen en farlig konsekvens af motionen, och säkert är, att det steg man nu vill taga skall komma att efterföljas af en lag, som är bygd på den grundsatsen, att giftorätten skall försvinna.

På dessa grunder och enär, hvad beträffar Herr Philipssons reservation, jag anser det vara olämpligt att till regeringen ingå med en enkel fråga utan att låta den åtföljas af särskild motivering, som kan hemtas ur reservantens egna motiv, då inga andra framställts, och dertill kommer, att frågan redan är för denna riksdag fallen genom Första Kammarens beslut samt för öfrigt genom ett års uppskof väl ej någon stor olycka sker, instämmer jag med dem, som förordat bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Philipsson: Herr Talman, mine Herrar! Anledningen dertill, att jag, som i Lag-Utskottet mot detta betänkande afgifvit en särskild reservation, hvilken här föreligger, så sent yttrar mig i frågan, har varit den, att jag haft den stora glädjen förnimma, hurusom de flesta talare, hvilka under denna långa öfverläggning haft ordet, instämt i det slut, hvartill jag i min reservation kommit och som innefattas i den hemställan jag der tillåtit mig göra, "att Riksdagen, i anledning af hvad Herr Wallden i sin motion anfört, måtte besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t, vid pröfning af 1871 års Riksdags underdåniga framställning, täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida ej, med särskildt fästadt afseende å den sedermera vidtagna lagstiftningsåtgärd, hvarigenom mö, som ej står under giftoman, berättigats att sjelf göra äktenskapsförord, lagstiftningen rörande den gifta kvinnans egendomsförhållande bör gå uti den riktning, att densamma i vidsträcktare mån, än som med sistnämnda skrifvelse åsyftats, befrämjar hennes likställighet med mannen i förmögenhetsrättsligt hänseende."

Den talare, som egentligen opponerat sig mot detta mitt förslag till beslut anmärkte, att det, enligt hans förmenande, vore olämpligt, att denna Riksdag, förän Kongl. Maj:t, såvidt känt är, hunnit taga 1871 års Riksdags skrivelser under öfvervägande, skulle aflåta en ny skrifvelse i samma ämne. Jag tror, för min del, att detta resonemang är oriktigt. Ty om man kommer till den åsigt, att det sätt, hvarpå en föregående Riksdag tänkt sig afhjelpa ett öfverklagadt förhållande, icke är praktiskt och riktigt i och för sig, samt en förnyad framställning i det vigtiga ärendet väl måste vara en hjudande pligt, för så vidt, som man icke önskar, att regeringen skall egna sig åt en lösning af frågan, som man icke längre eftersträfvat; huru mycket större skäl har man icke att så förfara, då under mellantiderna inträffat en särskild, vigtig händelse, som, vid den tidpunkt då skrifvelsen blef beslutad, icke var förutsedd, eller den af mig i reservationen nämnda ändring uti gällande lag, att myndig ogift kvinna numera icke står under giftoman.

Jag ber för öfrigt att såsom stöd för min uppfattning, beträffande olämpligheten af berörda skrifvelse, få åberopa en enda punkt af den reservation, som afgafs emot Lag-Utskottets betänkande i denna fråga vid

1871 års riksdag. Den punkten talar enligt min tanke mera än allt annat mot den med samma skrifvelse åsyftade åtgärd. Reservanten yttrar nemligen följande: "Med den hos oss rådande uppfattning af den äktenskapliga enheten och makarnes inbördes ställning och förhållande skulle ett förord af nämnda innehåll nästan ovilkorligen uppfattas såsom ett redan före äktenskaps ingående tillkännagifvet misstroende till den blifvande äkta mannens förnåga eller ordningssinne och goda vilja; ett dåligt förebud för det blifvande äktenskapets lycka och ett uttryck af bristande förtroende, hvilket under äktenskapets hela fortgång skulle ständigt ånyo återkallas i minnet, men till hvars frammanande vid äktenskapets början och ingående, just derföre, föga benägenhet torde finnas". Om detta omdöme, hvilket icke torde blifva så lätt att vederlägga, var berättigadt i en stund, då hvarje ogift qvinna hade giftoman, hvilken kunde inlåta sig i dessa förhandlingar om äktenskapsförord med hennes tillämnade make, lära väl samma invändningar vara än mera befogade, då till följd af Kongl. förordningen den 8 November 1872, som bestämmer, att myndig qvinna icke står under giftoman, hon numera sjelf skulle i de flesta fall komma att afhandla detta ömtåliga ämne med sin blifvande man, derest icke vid sådant förhållande kan vara fara värdt, att, såsom jag i reservationen äfven antydtt, ett dylikt förord alldeles uteblefve. Jag är här försedd med uppgifter från statistiska byrån, för år 1871, hvilka utvisa, att medelåldern för kvinnor, som ingå äktenskap, är 28—29 år för landsbygden och för stad något högre. Således skulle, som jag sade, i de flesta fall komma att, beträffande äktenskapsförord, för qvinnan inträffa ettdera af de båda alternativ jag omförmält.

Jag skall icke mycket längre trötta Kammaren, då det nu är midnatt. Enär emellertid den ärade talare, som näst före mig hade ordet, förmenat, att jag med min reservation skulle afse att åstadkomma ett upphäfvande af *egendomsgemensamheten* makar emellan, måste jag förklara, att ett dylikt antagande är ett stort misstag. Jag ber nemligen att i korthet få erinra — hvad min reservation, om den läses med någon uppmärksamhet, tydligen gifver vid handen — att jag alldeles icke velat framkalla någon ändring i lagen sådan den är, hvad angår *egendomsgemensamheten* i boet, men jag har ansett, att *målsmansrätten* och den dermed förenade ensidiga *förvaltningsrätten* borde borttagas och detta derföre, att jag med reservationen icke hufvudsakligen, ännu mindre uteslutande, åsyftar sådana bon. der *förmögenhet* finnes. Ty i afseende å den tror jag för min del, att man i betydlig och väsendtlig mån kan skydda kvinnans lösa egendom, lika väl som lagen i visst fall omhägnar den fasta egendom, som hon ärft eller förvärfvt. En omtänksam fader, som vill bevara åt sitt barn oqvald denna rörliga förmögenhet, behöfver nemligen blott nedlägga dem i räntebärande obligationer, förklara, att dessa värdepapper äro undantagna från den blifvande mannens giftorätt och deponera dem jemte tillhörande kuponger i en bank, med föreskrift dels att det kapital, som af obligationerna representeras, icke får utbetalas före en viss tidpunkt, och dels att dessa obligationer i intet fall få till mannen öfverlemnas. Derigenom är visserligen mannen på grund af sin målsmansrätt obetaget att lyfta utdelningen å obligationerna och qvittera kupongerna; men om han förslösar medlen och hustrun begär boskildnad, kommer hon,

med mannens uteslutande, i besittning af kapitalets afkastning och kan jemväl, i öfverensstämmelse med de vid depositionen gjorda villkor, få om händer taga sjelfva obligationerna. Således är efter min åsigt redan med nuvarande lagbestämmelser icke så obetydligt sörjdt för qvinna i förmöget äktenskap.

Deremot, mine Herrar, är detta ej fallet i medellösa äktenskap. Hvad vill det i afseende å dessa säga, att lagen talar om qvinnans *enskilda* egendom, då hon icke har *någon* egendom. Der är hennes enda tillgång hvad hon förvärfver, hennes arbetsförtjenst för dagen. Der just är en lagförändring i antydd riktning högst af nöden. Och om den äfven i många fall skulle visa sig vanmäktig att alldeles förhindra mannens missbruk af sin makt öfver qvinnans förvärf, lefver jag i viss öfvertygelse om det stora och välgörande inflytande, som *det* medvetandet skulle utöfva å mannens ställning, att båda hafva *lika* rätt, och att han icke vidare är qvinnans herre.

Man har sagt att det vore nödvändigt, att i äktenskapet *en* finnes som styr. Jag tror dock icke, att en sådan åsigt rätt öfverensstämmer med hvad som eger rum i hvarje annat enskildt bolag, likasom icke heller med det sätt hvarpå detta bolagsförhållande betraktas i vår lag. Och att, i afseende å *egendomsförhållandet*, äktenskapet kan anses som ett bolag, har jag sökt framhålla i min reservation. En dylik uppfattning gör sig ock gällande på flera ställen i lagen. Sålunda är t. ex. stadgadt, att om mannen eller hustrun draga något lönliga undan hvarandra, betraktas sådant bodrägt utur enahanda synpunkt, som då bodrägt eger rum af bolagsman. Vidare förekommer i Giftermålsbalken ett stadgande, der lagstifaren sjelf begagnat ordet "bolag" om den äktenskapliga föreningen. Jag tror vidare, för min del, att genom att borttaga målsmansrätten och undelätta för båda makarne möjligheten att erhålla boskilnad, man skulle stärka äktenskapets sedliga betydelse. Jag tror, att en sådan åtgärd skulle medföra en nyttig och hellosam verkan i det hänseendet, att äktenskapsbandet sammanhölles och fastare åtdroges, att qvinnan, då hon finner, att mannen står i begrepp att förslösa boets tillgångar, i rättan tid kunde utan att behöfva emot mannen uppträda såsom anklagare, taga hand om sin andel i boet. Ett gammalt ordspråk säger, att, då nöden träder in genom dörren, flyger kärleken ut genom fönstret, och jag anser, att det vore gagneligt, om ett sådant boskifte i ty fall kunde ega rum, ju förr desto heldre, hvarigenom total ruin mången gång skulle förhindras. Erfarenheten visar, att, då bolagsmän, hvilka, när de först förenas sig till gemensam affärsverksamhet, hysa känslor af aktning och förtroende för hvarandra, men efter en kortare sammanvaro spåra någon meningsskiljaktighet i fråga om bolagets gemensamma angelägenheter, utan dröjsmål upplösa bolaget, det personliga, goda förhållandet fortfar. Men ju längre de förblifva i bolagsförhållandet till hvarandra, sedan beträffande affärernas handhafvande stridiga åsikter yppats och fått roträsta sig, desto mera säkert är det, att bolagsmännen slutligen skiljas åt såsom fiender, under det att deremot, om i rätt stund bolaget upplöstes, det forna vänskapsbandet antagligen förblifvit orubbadt.

Ett viktigt skäl hvarför jag för min del är öfvertygad derom, att målsmansrätten måste upphävas, är dessutom det, att den sociala ställning,

som qvinnan numera börjat antaga, med nödvändighet kräfver, att man så bereder, att hon såsom gift ej längre förblifver ställd under mannens målsmanskap, och jag får säga, att, då hon anses lämplig att öfvertaga befattningar i statens tjenst, då hon kan blifva anställd t. ex. såsom kassör i en bank, jag ej förstår, huru man vill tänka sig möjligheten deraf, att mannen skall vara hennes målsman, så att han skulle kunna tillvälla sig disposition öfver medel, som hon för statens eller den enskilde principalens räkning om händer har. Härtill kommer, att, i följd deraf att qvinnan börjat egna sig åt akademiska studier, lagstiftningen mer och mer bör gå i sådan syftning. Kongl. Maj:t har ju, som bekant är, helt nyligen från våra universitet infordrat uppgifter, huru med examina för qvinnor skulle kunna anordnas. Det kan ju således möjligen hända, att en qvinna kunde efter afslutade juridiska studier blifva sakförare. hvartill jag ingalunda anser henne olämplig. I Göteborg har för helt kort tid sedan blifvit anställd en fattigsakförare, och jag tror att, om någon skicklig qvinlig jurist funnits att tillgå, hon mycket väl kunnat blifva dertill antagen. Men om hon än så mycket utmärkt sig vid utöfvande af en sådan befattning, i samma ögonblick hon trädde i äktenskap måste hon nödvändigtvis lemna densamma, ty lagen bjuder, att *den* ej må vara fullmäktig inför rätta, som *står under målsman*. Då hon såsom ogift kunnat tillerkännas och jemväl visat sig mäktig att utöfva full sjelfbestämningsrätt, är det rimligt, att hon, därför att hon inträder i äktenskap, skall anses dertill oförmögen och följaktligen tvingas att upphöra med sin föregående verksamhet? Det torde alltså, såsom sagdt är, icke kunna förnekas, att den svenska qvinnans sociala ställning med oafvislig nödvändighet påkallar målsmanskapets upphäfvande.

Jag kunde hafva mycket mera att tillägga, men jag måste upphöra, då flere talare anmält sig till ordet, och jag anhåller därför nu blott att få förena mig i det yrkande, som här framställts om bifall till min reservation. Om Kammaren godkänner min der gjorda hemställan, hvilken ju endast afser en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t — ty ehuru jag i reservationens motivering uttalat *minu* åsichter, är det naturligtvis icke meningen, att dessa *i allo* skola vara Kammarens — om Kammaren, oaktadt frågan fallit i Första Kammaren, fattar ett sådant beslut, har Kammaren derigenom uttalat sig om den riktning, hvaruti Kammaren, för sin del, vill att lagstiftningen bör gå, och den enskilde medlemmen af Kammaren kan deraf hemta anledning att vid en följande riksdag söka verka till ernående af det mål, hvars vikt och tidsenliga betydelse han djupt känner, på ett sätt, som kan vinna Kammarens bifall. Om åter Lag-Utskottets betänkande antages och reservationen afslås, skall beslutet måhända anses utgöra ett uttryck af den åsigt, att Riksdagen i sin helhet funne, att den icke bör gå längre, än hvartill 1871 års Riksdag i dess underdåniga skrifvelse i ämnet sträckte sitt uttalande och sina önsknningar, men hvilket, enligt min upfattning, icke kan leda till det mål, hvartill vännerna af rättvisa åt qvinnan böra sträfva.

Herr Gummesson: Jag skall vara gauska kort, då tiden är långt framskriden. Jag vill blott tillkännagifva, att, enligt min öfvertygelse,

tiden nu är inne, att lagen tillerkänner qvinnan samma sjelfbestänningsrätt öfver sin enskilda egendom inom äktenskapet, som hon redan har utom detsamma. När ogift qvinna är myndig, eger hon sålunda att efter eger godtfinnande fritt förfoga öfver sitt timliga goda. I allmänhet är detta icke något annat och mera än hvad hon genom sitt arbete kan sig förvärfva, men äfven detta förvärf eger hon såsom ogift att förvalta oberoende af någon annans vilja. Då hon inträder i äktenskap, går hon emellertid förlustig denna rätt, och hennes arbetsförtjenst faller under mannens disposition. Detta är en inkonsequens, som jag vill hafva rättad. Det synes mig vara en rättskränkning att förneka den gifta qvinnan en rättighet, af hvilken hon såsom ogift är i oqvald besittning. Då jag följaktligen anser, att gift qvinna bör ega att lika väl som ogift fritt råda så väl öfver den egendom, hvilken hon före äktenskapet erhållit, som öfver hvad hon förvärfvar under äktenskapet, instämmer jag uti Herr Philipsons reservation.

Herr Alb. Staaff: Herr Talman, mine Herrar! Då man uppträder för att yttra sig i en så kallad humanitetsfråga och nödgas framställa invändningar emot densamma, äfventyrar man att blifva hårdt bedömd. Man kan dock motse detta med lugn, då man vet sig efter bästa öfvertygelse försvara en idé, som just utgör vilkoret för beståendet och utvecklandet af en sann mensklighet. Denna stora och höga idé är äktenskapets. En talare i mitt granskap har visserligen riktat den förebräelsen mot Lag-Utskottet, att Utskottet saknat befogenhet att yttra sig om äktenskapets idé, då ingenting är derom taladt i den ifrågavarande motionen. För min del är jag åter af den mening, att Utskottet varit i sin fulla rätt, emedan motionen eger nära sammanhang med detta ämne. Med hvad jag nu sagt har jag ock antydt mitt hufvudsakliga omdöme om denna motion. Jag är öfvertygad att den utgått från ett ädelt och menniskovänligt syfte, men jag finner der en brist i uppfattningen af just det konstitutiva förhållande, jag nyss vidrört, och jag vill försöka att med några ord visa Eder, mine Herrar. — om I måhända ej sjelfva funnit det — att denna uppfattning icke varit en sådan, som man borde ega rätt att fordra i en motion, som berör en så maktpåliggande fråga.

I inledningen till densamma förklarar motionären, att en "reform på detta vigtiga lagstiftningsområde endast är den tydliga och nödvändiga konsekvensen af åtskilliga föregående vigtiga lagstiftningsåtgärder". Utan att ingå i någon vidlyftig undersökning af detta påstående, vill jag blott bestrida, att de ändringar i Giftermålsbalken, hvilka motionären påyrkar, i allo äro en nödvändig konsekvens af den utveckling den ogifta qvinnans ställning i socialt hänseende erhållit, ty efter min tanke har den här åsyftade reformen icke med denna utveckling något oskiljaktigt samband utau är åtminstone i flera afseenden fristående.

Vidare förekommer på följande sida af motionen en framställning, mycket sanu för öfrigt, derom, att i lagstiftningsväg åtskilligt blifvit gjordt till betryggande af qvinnans ställning genom att bereda henne nya förvärfsskällor o. s. v. Jag erkänner och prisar oss lyckliga, att vi i detta fall hafva tagit goda och stora steg framåt. Men då motionären

omedelbart derefter uttalar det förmenandet, »att denna snabba utveckling dock varit så till vida ensidig, att den direkt eller indirekt afsett uteslutande den ogifta qvinnan, under det att för den gifta intet eller så godt som intet blifvit gjordt», tillåter jag mig påstå, att han förbisett den grundväsendtliga skilnaden i qvinnans ställning såsom gift och ogift; och för samma påstående hemtar jag stöd af ett yttrande längre fram i motionen, der det frågas: »Är det rättvist och billigt, att, sedan man åt den ogifta qvinnan skapat en fullt själfständig ställning och låtit henne njuta af full själfbestämningsrätt, fordra af henne en uppoffring af dessa rättigheter, endast därför att hon vill uppfylla sin egentliga bestämmelse som maka och moder?» Här synes mig motionärens uppfattning innebära ett förbiseende af den gifta qvinnans ställning och betydelse just såsom gift, såsom maka och moder.

I sammanhang med det ofvan anförda yttrar motionären den farhågan, att »mången qvinna, som genom arbete och sparsamhet förvärfvat sig ett visst oberoende och en någorlunda tryggad ekonomisk ställning, skall tveka att uppoffra dessa säkra fördelar genom äktenskaps ingående på nu stadgade villkor.» Jag tror för min del icke, att dermed är så farligt. Jag tror, att i detta fall det kommer att gå såsom hitintills, att, der samstämmighet och kärlek äro rådande, ja, ofta, gudnås, äfven der de icke förefinnas, äktenskap komma att ingås oberoende af ofvannämnda förhållanden, och då motionären vidare anser det kunna ifrågasättas, »hurvida icke erfarenheten redan på många ställen och tyvärr i *oro-räckande grad* visat, att hans antagande icke saknar grund», vill jag häremot anförä ett lugnande faktum. Vid efterfrågan i Statistiska byrån, huruvida, under den sednare tiden, sedan ogift qvinna blifvit i borgerligt hänseende mera berättigad och flera nya sätt för utkomsten för henne öppnats, någon minskning i äktenskap förspotts, har jag erfarit, att de sednaste 4 åren i stället visat ett icke obetydligt framåtgående, så väl genom äktenskapens absoluta antal som genom det relativa procentförhållandet till befolkningen.

Det verksammaste botemedlet mot det onda, som man visserligen med allt skäl kan säga ofta vara rådande, då mannen på ett högst förkastligt sätt utöfvar sitt målsmanskap, är, enligt mitt förmenande, att söka i en större betänksamhet och mognare pröfning vid ingående af äktenskap. Ja, jag tror också för min del, att de vidgade medborgerliga rättigheter, som blifvit tillförsäkrade qvinnan, äro egnade att ingifva god förhoppning derom, att en dylik betänksamhet alltmera skall inträda. Jag delar nemligen icke den nyss af en talare yttrade betänkligheten emot giftomannarättens upphäfvande för myndig qvinna. Tvärtom anser jag det alldeles i sin ordning, att endast qvinnan själf bestämmer öfver sin hand och sitt hjerta. Men då hon nu har denna rätt och samhället söker att genom ökade tillfällen till uppfostran och bildning betrygga ett riktigt användande deraf, så må vi hoppas, att förhållandena skola utveckla sig så, att hädanefter olyckliga äktenskap blifva sällsyntare än de, ty värr, förr varit.

Ett annat kraftigt botemedel och det förnämsta — anser jag vara att söka deruti, att samhället med alla de medel, hvaröfver det har att föfoga, bemödar sig att dels motverka dryckenskapen, osedligheten

och de laster, hvilka förgifta det husliga lifvet och göra äktenskapet olyckligt, samt dels att verka för, att kärlek och förtroende der alltmer må blifva rådande. Långt viktigare än att tvista om några lagparagrafer torde vara att söka medverka dertill, att en god och ädel anda alltmera må lifva det svenska folket och de svenska hemmen; och detta, förmodar jag, är ett önskningsmål, uti hvilket vi alla vilja förena oss.

Ehuru emellertid förhållandet är sådant, att mannen ofta missbrukar sitt målsmanskap för qvinnan, har jag icke kunnat instämma i den åsigt, som här blifvit uttalad derom, att detta målsmanskap borde borttagas, eller med andra ord, att förvaltningen af den enskilda egendomen skulle tillhöra hvarje af makarne särskildt, emedan detta skulle motverka den enhet och enighet äktenskapet kräver. Missbrukens tillvaro kan jag så mycket mindre förneka, som jag är bland dem, om hvilka motionären säger, att de stå i beröring med den fattiga befolkningen. Jag har mången gång varit i tillfälle att se ganska upprörande familjeförhållanden. Jag vill icke säga, att grunden till eländet varit mannens fel, men *ofta* har det dock så varit. Nå väl, huru skall då saken ställas? Det anförda tyckes mig bevisa nödvändigheten att, för att afhjelpa dylika missförhållanden, för undantagen stifta en undantagslag. Ehuru äktenskapet enligt denna stiftelses djupa mening egentligen icke kan upplösas annat än genom döden eller äktenskapsbrott, har dock den menskliga svagheten föranledt dertill, att man måste från regeln medgifva undantag och låta skilsmässor af allehanda skäl ega rum. På samma sätt skulle också egendomsgemenskapen orubbligt kvarstå i äktenskapet såsom det regelbundna förhållandet, men -- undantag måste ändock uppställas. Huru nu detta skall ske, tillhör ej mig att föreslå. Det må jurister nu och framdeles göra. Dock har jag hört af lagkloke män, att, hvad särskildt arbetsförtjensten beträffar, det är omöjligt att lagstadga en delning af förvaltningen deraf, utan att upphäfva det nuvarande personliga förhållandet makar emellan, emedan denna förtjenst utgör makarnes gemensamt förvärfvade egendom; och att olyckligt vore, om ett annat förhållande -- ett rent bolagsförhållande -- uppstode. Jag beklagar, om ej ett lämpligt korrektiv häruti kan utfinnas, ty onekligen förlösar mannen ofta äfven qvinnans arbetsförtjenst, som borde och eljest kunde komma familjen till godo.

Jag skulle emellertid för min del gerna vilja instämma uti hvad Herr Philipsson yrkat, men jag anser, att den skrifvelse han föreslår är alltför vidsträckt och icke så begränsar de afsedda åtgärderna, som jag anser vara önskvärdt. Efter Herr Philipssons sista föredrag, och med blicken fästad på motiveringen af hans reservation finner jag mig styrkt i min obenägenhet att ingå på hans särskilda mening. Vid sådant förhållande kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Lag-Utskottets betänkande, men jag skall vara mycket benägen, att, när frågan samolikt en annan riksdag ånyo förekommer, om jag då är med, gifva min röst för en lösning af densamma i den riktning jag antyd.

I öfrigt, mine Herrar, vill jag blott tillägga, att, då motionären anför ett yttrande af något föregående Lag-Utskott om »den betänksamhet, som, när det gällt familjeförhållanden, alltid för den svenska lagstiftningen varit utmärkande» samt sedermera erkänner, att »anmärkningen eger fortfarande full giltighet», jag, för min del, ber att få uttrycka den

önskan, att samma betänksamhet alltjemt må blifva rådande hos lagstiftningen i Sverige uti detta hänseende, ty stor makt ligger sannerligen uppå, att så sker.

Och, för öfrigt, hvilket är bättre: att uppställa en mängd lagbestämmelser för äktenskapet och säga åt dem, hvilka vilja inträda i detta heliga förbund: »I skolen icke hafva något gemensamt, på det att I icke mågen göra hvarandra skada»; — än att förlita sig derpå, att kärleken skall vara den makt, som jemnar de missförhållanden, som kunna uppkomma. Jag vågar anföra ett heligt ord: »*Kärleken söker icke sitt.*» Jag tror ej, att det ordet låter rätt väl förlika sig med de yrkanden om en mängd egendomsskiljande lagstadganden för äktenskapet, som nu framställas. Kärleken hoppas allt och fördrager allt. I försakelsen ligger en stor kraft till motvigt, ja äfven till att upprätta.

Slutligen vill jag, då man flera gånger kallat frågan en kulturfråga, som äfven jag anser den förtjena att kallas, uttala den hjertliga önskan, att denna fråga, då den skall slutligen afgöras, må få en sådan utgång, att densamma kan komma att befrämja en stigande kultur, men icke i något afseende medverka till en fallande.

Herr Wijk: Tiden är långt framskriden, och jag inskränker mig derföre till att förena mig i det af flere talare redan framställda yrkandet på afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Philipssons reservation.

Herr Liss Olof Larsson: Jag afstår från ordet och förenar mig med dem, som yrkat bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Gunnarsson: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, huru jag kommer att rösta. Ehuru jag erkänner, att arbetet för kvinnans likställighet i rättigheter med mannens i de flesta fall är godt och fullkomligt i sin ordning, kan jag icke instämma med motionären. Jag tror nemligen, att en sådan uppfattning af kvinnans ställning till mannen inom äktenskapet skulle medverka till strid och oenighet inom äktenskapet och störa den husliga lycka som nu i allmänhet inom familjerna är rådande, i stället för att befordra densamma, och yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Gunnarsson förenade sig Herr *Hübnette*.

Herr Lars Persson: Då jag inom Lag-Utskottet med min röst bidragit till det här så mycket klandrade, förkättrade och illa ansedda betänkandet, borde jag kanhända också, efter måttet af min ringa förmåga, nu söka att försvara detsamma. Men klockan är redan 12 på natten; jag vill derföre ej längre besvara Herrarne, utan inskränker mig till att tillkännagifva, att, oaktadt så många utmärkta personer här uppträdt emot Utskottet, min öfvertygelse, att motionärens förslag äfvensom Herr Philipssons reservation ej skulle verka nyttigt och gagneligt, ej blifvit rubbad. Jag eger icke förmåga att utveckla min åsigt; men det finnes dock någonting inom mig, känslan, som gör att jag tror, att en lagförändring i sådan syftning ej skulle blifva god.

En talare på smålandsbänken har sagt, att det ofta händer att våra arbetare söka sig arbete långt ifrån sitt hem, t. ex. vid järnvägarne eller andra större byggnadsföretag, och hustrun får då sitta hemma och försörja sig och barnen. Mannen kommer hem, sedan han supit upp sin förtjänst; och hustrun måste då med sitt arbete föda äfven honom, hon måste lemna honom de små besparingar hon sjelf under hans bortovaro kunnat göra. Jag tror, att denna uppgift, i allmänhet taget, icke är fullt riktig, förhållandet är i regeln icke sådant, åtminstone icke i min hemort; arbetaren kan väl vara borta på arbete, hustrun kan då icke, i synnerhet om det är en skara med barn, föda sig sjelf, ännu mindre barnen, utan blir det oftast fattigvården som får göra det.

Jag borde visserligen svara den ärade talaren på stockholmsbänken, som vid början af diskussionen så skarpt kritiserade Utskottets utlåtande, med några ord, men anmärker endast att han kanske icke alltid borde, så snart han ej får sin vilja fram, utgjuta sin bitterhet, utan vara något fördragsam och ej låta sin vredes åska rulla med blix och dunder. De uttryck han nu begagnade må gerna stå kvar i protokollet för hans räkning; för min del lemnar jag dem alldeles å sido.

Jag yrkar helt enkelt bifall till Utskottets förslag.

Herr Ola Andersson: Jag afstår och instämmer i hufvudsak med Kyrkoherden Staaff.

Herr Ehrenborg: Jag hör ropen på proposition, men blott ett par ord; jag har icke besvärat Kammaren förr i dag.

I allmänhet finnes det väl ingenting dåraktigare, än att liksom vilja simma emot tidens ström; den som vill verka något godt på sin samtid, måste ställa sig inom sin tid och tillegna sig tidens skaplynne uti allt, der han icke finner viktiga och orubbliga grundsatser kränkas. Men då han finner detta vara förhållandet, måste han taga sig till vara att låta sig föras af tidsströmmen. För min del bekänner jag mig verkligen vara så gammalmodig, att jag anser ordet om att "mannen är hustruns hufvud" icke kunna såsom grundsats upphävas, och att der ett frångående i lagstiftningen af denna grundsats ej kan undvikas, detta dock må blifva undantag, ej regel. Med sådan uppfattning kan jag ej önska lagstiftningens förändring i riktningen af fullkomlig likställighet makarne emellan i för-mögenhetsrättsligt hänseende, och derhän förer dock Herr Philipssons reservation.

På denna grund yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr *Per Eriksson* instämde med Herr Ehrenborg.

Herr Ola Jönsson: Jag ber endast få tillkännagifva, att jag bifaller det förslag Herr Philipsson i sin reservation framställt.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats, dels att Utskottets hemställan måtte varda bifallen, och dels att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte antagas, som i Herr Philipssons vid utlåtandet fogade reservation blifvit framställt. Efter upptagande af dessa yrkanden och i öfverensstämmelse dermed afgifna propositioner, fann Herr

Talmannen propositionen å bifall till Utskottets förslag med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, med anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i *första* punkten af dess utlåtande N:o 13,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit fränställt i Herr Philipssons vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 72 ja och 57 nej, hvadan Kammaren bifallit hvad Utskottet i förevarande punkt hemställt.

Sedan resultatet af omröstningen för Kammaren tillkännagifvits, yttrade

Herr Anders Persson: Då jag icke deltagit i diskussionen, anhåller jag att få nedlägga min reservation emot Kammarens nu fattade beslut.

Herr Gumælius: Jag har icke deltagit i öfverläggningen, emedan jag ansåg det öfverflödigt. Men då utgången blifvit en helt annan, än den man af diskussionen med skäl skulle kunnat vänta, och då jag icke vill blifva misstänkt för att hafva tillhört majoriteten, så ber jag få tillkännagifva min reservation.

Herr Hæggström: Då jag under diskussion anmält mig såsom talare, men varit frånvarande då jag uppropades, ber jag att nu få anmäla min reservation.

Herr Elfstedt: Jag skall icke besvara protokollet med många ord, utan vill endast, då jag icke deltagit i öfverläggningen, gifva min åsigt tillkänna, nemligen att jag icke delar Utskottets mening, utan gillar det slut, hvartill Herr Philipsson i sin reservation kommit, ehuru icke de motiver, som till grund för detsamma blifvit af reservanten anförda.

För öfrigt afgåfvos reservationer mot det nyss fattade beslutet af Herrar *Billström, Ivar Månsson, Wennerus, Nils Hansson, Lars Andersson, Hjelm, And. Andersson* i Smedbyn, *Treffenberg, Malmberg, Wall* och *Peter Carl Andersson*.

Slutligen anförde

Herr Jan Andersson i Jönvik: Jag anhåller att, då jag icke yttrat mig under diskussionen, få tillkännagifva, att jag tillhört *majoriteten*.

Utskottets hemställan i *punkten 2* blef äfvenledes af Kammaren bifallen.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>Johan Erickson</i>	i Skälsnäs	under 14 dagar från och med den 17 dennes
"	<i>Sven Andreasson</i>	"	6 " " " 17 "
"	<i>Schultz</i>	"	10 " " " 17 "
"	<i>Anders Andersson</i>	i Greby	" 10 " " " 19 "
"	<i>Afzelius</i>	"	" 8 " " " 19 "
"	<i>Werner Ericson</i>	"	" 7 " " " 19 " och
"	<i>Bengt Olofsson</i>	"	" 10 " " " 22 "

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutions-Utskottets utlåtanden:

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ändring af § 1 mom. 1, 3 och 9 Tryckfrihets-förordningen;

N:o 6, med auledning af väckt motion om tillägg i 3 § Tryckfrihets-förordningen; och

N:o 7, med anledning af väckt motion om ändring af 53 § Riksdagsordningen; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 3 (i samlingen N:o 17), angående väckt fråga om rättighet för församlingarne i Lunds stift och Halland att, under vissa vilkor, förfoga öfver den till klockarne nu utgående helgonskylden; och

N:o 4 (i samlingen N:o 18) i auledning af motion om ändring af Kongl. reglementet angående folkskolelärares pensionsinrättning.

Uppå framställning af Herr Talmannen beslöt Kammarerna, att de i denna paragraf omförmälda ärenden, som nu för första gången bordlades, skulle sättas främst å den föredragningslista, som för Kammarens nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som i detta sammanträde blifvit fattade.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 1 på natten.

In fidem

H. Husberg.

Den